

Марија Орбовић / ПОЛЕТ (1924-1926)

Едиција
ЗАВИЧАЈНА БИБЛИОГРАФИЈА 16

Уредник
Даница Оташевић

Рецензенти
Мр Здравка Радуловић
Добрило Аранитовић

Лектиор и коректор
Мр Маријана Матовић

Издавач
Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис“
Чачак

Дизајн
Зоран Јуреш

* * *

Објављивање књиге омогућило је
Министарство за културу и медије Републике Србије

Марија Орбовић

ПОЛЕТ
(1924–1926)

Чачак
2009.

Омладинска йериодика

После Првог светског рата појавио се у Србији већи број ћачких листова које су оснивале ћачке дружине, најчешће у гимназијама или учитељским школама. И поред извесних недостатака, ова ћачка гласила била су корисна из више разлога. Утицала су на интелектуални развој ученика, подстичући их на већи рад у жељи да виде своје радове штампане, како је то предвиђао и Јаша Продановић: „Књижевни рад нагнаће их, на читање добрих књига, на размишљање, на узајамни књижевни саобраћај, на међусобну критику својих радова.“¹ За афирмацију младих талентованих људи важно је постојање оваквих листова, где они почињу да пишу међу себи равнима, да би касније могли да се нађу у конкуренцији са већ искусним писцима. На страницама ових гласила сусрећу се млади аутори из разних крајева земље, упознају се и утичу једни на друге. Зато је Скерлић запазио да су „омладински листови увек симпатични и добро дошли, увек корисни, па ма како кратког века били, и онда кад су слабо и невешто уређивани, као израз воље за радом и тежње једног нараштаја да се определи и изрази, у сваком случају као барометар душевног живота нашега, оцртавање слике оних који долазе и који ће кроз двадесет и тридесет година водити јаван живот у нашем народу.“²

Ђачки листови су најчешће били кратковеки. Иако су настојали да прошире круг својих сарадника, као и читалаца широм некадашње Југославије, ипак су ретко опстајали од претплате, али њихова улога у припреми младих људи за улазак у свет писане речи, као први корак на том путу била је немерљива.

¹ Велимир Живојиновић Massuka, „Ђачки часописи“, *Micao*, књ. 29, св. 1-2 (1929), стр. 122.

² Истио, стр. 123.

Омладинска књижевна периодика представљала је прелаз између ћачких и књижевних часописа, покушавајући да на једном месту обједини три нивоа књижевног стварања, од оног у ћачком кутјку до оних већ признатих у књижевном свету. Најпознатији такав часопис био је *Венац*, који је излазио, са прекидима између ратова, од 1910. до 1935. године. Основао га је, уређивао и издавао Јеремија Живановић (1874-1940). Поводом петнаестогодишњице излажења часописа, Трифун Ђукић се сећао: „Он је успео да за ту сврху окупи старије, млађе и најмлађе: оне који су ушли у књижевну историју, оне који су на њеном прагу и оне који по први пут покушавају да уметнички изразе своје мисли и осећања.“³

Свестан значаја таквог гласила за културни напредак српског народа, али и сам високо образован у Београду, Бечу и Лайпцигу, као професор Вишке педагошке школе у Београду, начелник Министарства просвете и, на kraју своје каријере, бан Моравске бановине, Живановић је успео да одржи часопис, штампајући га у високом тиражу (од почетних 1.500 увећао се на 10.000 примерака) и окупљајући у њему као сараднике младе писце почетнике, од којих су многи касније постали познати. „Са таквом оријентацијом и са таквим учинком Јеремијин *Венац* је, по сведочењу савременика био ‘најомиљенији лист целокупне југословенске омладине’ (Ј. Бабић, *Књижевни огледи*, Ваљево, 1928).“⁴

У намери да поучи и образује, *Венац* је садржавао, поред књижевних, и прилоге из популарне науке, оригиналне и преведене, као и забавни део са математичким и енigmatским задацима. Часопис таквог концепцијског обрасца био је узор многим ћачким дружинама при покушајима да и сами издају свој лист.

³ Трифун Ђукић, „После низа година“, *Венац*, књ. 10, св. 4-5 (1. јануар 1925), стр. 246.

⁴ Сава Пенчић, „Јеремија Живановић (1874-1994)“, *Грађина*, год. 30, бр. 1/2 (1995), 44.

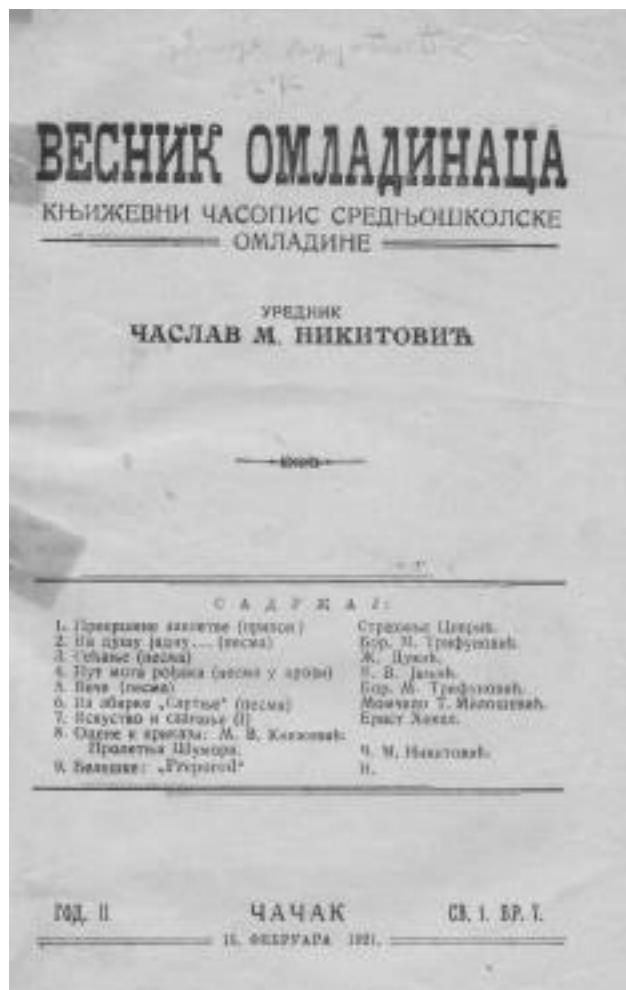
Бачки листови у Чачку

У Чачанској гимназији је од 1893. године постојала ђачка дружина „Рајић“, која је с ма-лим прекидима до Другог светског рата окупљала ученике литерарних склоности. У свом програму имала је и неговање самосталног ли-терарног стваралаштва, превођење са страних

Зграда гимназије и основне школе почетком XX века

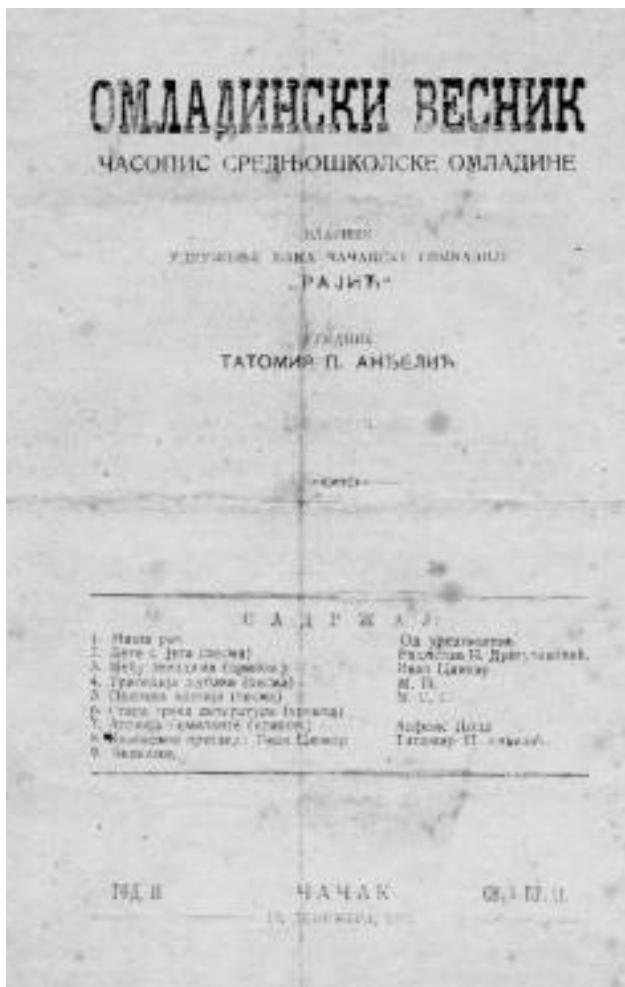
језика, припремање предавања о одређеним темама и издавање листа књижевне, уметничке и научне садржине. У свом дугогодишњем деловању, ова дружина је припремала више листова и часописа, али нису сви сачувани, па се за неке и не зна да су постојали. То је, углавном, случај са онима који нису били штампани, већ писани руком и на неки начин умножавани. Зна се да је први такав лист био *Будућност* (1894), затим *Бачки гласник* (1904/05), а први

Весник омладинаца, 1921.

штампани ћачки лист, делимично сачуван до данас, био је *Весник Омладинаца*, који је излазио од 1. децембра 1920. године до 21. јануара 1921. под уредништвом Часлава Никитовића. Штампано је шест бројева. Следеће школске 1921/22. године, часопис је преименован у *Омладински Весник*, а уредник је био Татомир

П. Анђелић. У овом ћачком гласилу објављивани су литерарни радови ученика, али и преводи из страних књижевности, као на пример, одломак из Сервантесовог „Дон Кихота“ или „Срећни принц“ Оскара Вајлда, есеји о Чехову и други прилози који су указивали на књижевну зрелост редакције и аутора прилога.

Омладински весник, 1921.

МАРИЈА ОРБОВИЋ

Дојчило Митровић, 1925.

Дојчило Митровић је тада био ученик четвртог разреда гимназије и само читалац овог часописа,⁵ али три године касније, анализирајући листове који су у Чачку излазили после Првог светског рата, о овом ђачком гласилу запишао је: „Група чачанских средњопколаца пуне полета и узвишености бацала се на један деликатан посао, какав се ретко сусретао у нашем гимназијском животу, и издавала 1920, 1921, 1922. године часопис, који је скренуо био ђаштву пажњу на себе. Не бих се преварио, када бих рекао, да још ни једна гимназија није имала часопис као што је ‘Весник Омладинаца’, где су били окупљени баш они, које највише критикују, ти ‘ратни’ ђаци, и овим гестом доказали су да су заиста били по интелекту способнији, него они, ‘редовни’, који из дана у дан својом ‘редовношћу’, губе све више иницијативу, која је била код ових одлучних духова.“⁶

За развој чачанске омладинске периодике рад Дојчиле Митровића је од изузетног значаја. Склоности ка писању и уређивању листова, испољене у раној младости, током школовања, одредиле су његов каснији животни пут, а у средини из које је потекао оставиће снажан траг и као подстицај будућим генерацијама. Истакнути новинар и публициста, прва новинарска, уредничка и литерарна искуства стекао је у Чаччанској гимназији, где је уређивао чак три листа, од којих је *Полет* упамћен до данас.

Дојчило Митровић (Чачак, 1. септембар 1907 - Београд, 1. септембар 1995) потиче из бројне породице – имао је браћу Душана, Митра и Ратка и сестре Олгу и Емилију, која је умрла у раном детињству. Оца Саву, учесника балканских ратова и Првог светског рата, који је умро од тифуса 1915, једва да је упамтио. Ипак, мајка Милка ишколовала је сву децу, три сина су студирала право, међу њима и Дојчило, један економију, а кћерка је била учитељица.

⁵ „Ја сам као ученик четвртог разреда гимназије био претплатник и све бројеве с великим пажњом чувао. За време рата 1941-1945 спасла их је да не пропадну моја мајка која је с највећом љубављу крила и чуvala све наше књиге и разне забелешке“ (Дојчило Митровић, *Култура и историја у књигама*, необјављени рукопис чачанске библиографије, 1970, стр. 78).

⁶ Дојчило Митровић, „Последатни листови у Чачку“, *Полет*, год. 2, књ. 2, бр. 3-4 (1924), стр. 97-100.

Новинар *Политике* постао је 1928. године, а од 1935. је новинар у конкурентском гласилу *Време*, где је 27. марта 1941. именован за главног и одговорног уредника. Ускоро, по избијању рата, пошто је мобилисан, провео је неко време у заробљеништву, у међународном логору у Суботици, после чега налази уточиште у тазбини, велепоседничкој породици Бешлић, познатој у суботичком крају. Ту остаје до краја рата помажући илегално народно-слободилачки покрет. Његов новинарски дух ни тада не мирује, па је 1944. године у Суботици основао и уређивао лист *Слободна Бачка*, из кога су касније настале *Суботичке новине*, а датум изласка првог броја *Слободне Бачке* (16. октобар 1944) обележава се у овом граду као дан штампе. Неколико дана касније, 19. октобра 1944. покрену је и уређивао *Radio vijesti*, а 27. октобра и ћирилично издање *Paguo весїи*. У Београду је поново 1945. у *Политици*, где је политички уредник до 1946, када пређе у *Борбу*, да би две године касније постао уредник у издавачком предузећу *Нолит* и тај посао обављао до 1956. Од следеће, 1957. године, Митровићева културно-просветна делатност добија нови израз, који се најпре огледа у стварању концепције рада будућег Завода за издавање уџбеника, а затим и у његовом оснивању, чији ће директор бити до одласка у пензију 1973. године.

Поред редовних послова, уређивао је и листове: *Удомовину!* од 1946. до 1947, илустровани лист *Југославија* од првог броја, објављеног августа 1947. до децембра 1948. и *Билићен Удружења новинара НРС* од јануара 1949. до марта 1950. године. Био је активан члан новинске организације и пре Другог светског рата – од 1936. као секретар Удружења, а после рата у стварању стручовне организације на функцијама потпредседника Савеза новинара Југославије и секретара Удружења новинара Србије.

Дојчило Митровић отвара изложбу чачанских листова и часописа од 1899. до 1987. године у Дому културе, 1. октобра 1987.

Написао је књиге: *Чачански „Борац“*, (Чачак, 1951, објављена без потписа аутора), *Танаско Рајић* (Београд, Просвета, 1952), *Задругна Србија 1941* (Београд, Нолит, 1975), *Чачак, његова прошлост и савремени друштвено-историјски развој* (сценарио за документарни филм у режији Милоша Радивојевића) (Чачак, Чачански глас, 1972).

Као учеснику и добром познаваоцу догађаја и прилика у НОБ-у било му је поверено приређивање, допуњавање и редиговање већег броја књига, чији су аутори имали пуно поверење у његову помоћ, али то никде у књигама није назначено. Из бележака Дојчиле Митровића може се сазнати да је драгоцену помоћ пружио приликом припремања за штампу књига: *Титово Ужице у борби за слободу*, Ти-

тово Ужице, 1951, *Приче о Титу Мирољуба Јевтовића*, Београд, 1955, *Јосиј Броз Тито – прилози за биографију* Владимира Дедијера, Београд, 1953, *Дневник I, II, III* Владимира Дедијера, Београд, 1945, 1946, 1950, *Четињци и њихова улога у време НОР-а 1941-1945* Милоша Минића, Београд, 1982. Потпуно је прерадио текст и написао нови, а да то није нигде на ведено, за књиге: *Историја о солунском Јроце* су Боривоја Нешковића, Београд, 1953, *Анегдоте* Мила Павловића Крпе, Београд, 1953, *О нама* Бранка Павловића, Београд, 1957 и *У свакој Јричи о нама* Бранка Павловића, Београд, 1963, *20 година рада Медицинске школе „Надежда Вилимановић-Јанковић“ у Чачку 1958-1978*, Чачак, 1978.

Објавио је и бројне чланке у разним публикацијама: *Алманах најпредње штампе у Србији 1871-1949*, Београд, 1949, *Пионирски годишњак 1957*, Београд, 1957, *Просвейа, образовање и васпитање у Србији*, Београд, 1971, *Рударска четића* Бранислава Божовића, Београд, 1974, *Завод за уџбенике и наставна средства Београд – прилози за монографију*, Београд, 1982, рад са научног скупа *Живот и дело Трајка Стаменковића* објављен у Лесковачком зборнику, бр. 29, 1989. и друге. Написао је предговор за књигу *Горачићка буна* Драгоја Тодоровића, Чачак, 1965, затим за књигу *На медвеђим брдима* Бранка Павловића, Ваљево, 1973, као и за библиографију чачанске периодике *Гласоноше времена* Радована М. Маринковића и Милана П. Ђоковића, Чачак, 1992. Био је уредник библиотеска *Свет* од 1955. до 1957, *Из српске Јрошиности* (25 књига) и неколико књига докумената о Дражи Михаиловићу.

Поводом 75 година живота и 55 година новинарског рада, дајући сажето о себи податке Удружењу новинара Србије, Митровић је написао да је „као новинар писао и испуњавао странице листова текстовима запаженим по

садржају, по оригиналности тема, које су остале као политичка и историјска сведочанства једног бурног доба, по јасном изразу свога стила, репортерској конструкцији написа и информација, разних извештаја о догађајима и репортажа. Пратио је јавна збивања подручја, која је у својој новинарској пракси водио као рубрику у листу, на начин аутентичног и актуелног информисања. Његове информације, рубрике и репортаже, потписиване или објављивање анонимно, биле су у јавности запажене као професионална новинарска чистота израза, савести и морала, и имале симпатије јавности и биле од утицаја. Поред тога, био је познат и као организатор новинарског рада у редакцијама.⁷

За свој рад Дојчило Митровић је добио више награда. За допринос новинарству и за оснивање и рад новинарских организација добио је Орден рада са црвеном заставом, као и угледну награду за животно дело „Светозар Марковић“, а за рад на стварању и издавању уџбеника и друге делатности добио је Орден заслуга за народ и бројна признања (повеље и захвалнице) од републичких органа и органа Завода за уџбенике, као и највише награде родног Чачка.

Познаваоци Митровићевог новинарског и публицистичког дела сматрају га истинским хроничарем свога доба на основу онога што је написао, али и сакупио и сачувао у свом стану у Београду и кући у Чачку, као што су књиге, листови, часописи, фотографије, плакати, позивнице и разна друга документа, која сведоче о људима и догађајима током скоро читавог XX века.

Рад Дојчиле Митровића на оживљавању чачанске периодике је од несумњивог значаја, нарочито зато што у Чачку између два рата није било листова и часописа који су непрекидно излазили у дужем периоду (са изузет-

⁷ Дојчило Митровић, *Почаши о новинарском раду* у поводом 75 година живота и 55 година новинарског рада, рукопис, 1982, стр. 1.

ком *Пре^лега цркве епархије жичке*, 1919-1938, који се, као црквено гласило, одликовао специфичном садржином). Поред тога што су листови које је Митровић уређивао на посебан начин обележили културни живот у Чачку, нарочито *Полет*, та почетна уредничка и новинарска искуства за њега су представљала јасан путоказ који ће он успешно следити.

Седмак

Након изласка последњег броја *Омладинског Весника* у јануару 1922. године настала је једногодишња пауза, да би се 1. фебруара 1923. појавио нови школски лист – *Седмак*. Овај лист није сачуван, па га каснији истраживачи чачанског издаваштва само помињу, уз констатацију да није виђен. Међутим, у заоставштини Дојчиле Митровића постоји по један примерак свих пет објављених бројева, укоричених заједно у тврде корице и стручном конзервацијом заштићених од пропадања. Лист су уређивали Миладин Ђирић и Растко Пурић, ученици седмог разреда Чачанске гимназије, отуда и име гласила, и Дојчило Митровић, ученик шестог разреда. Писан је лепшим, читљивим рукописом. У заглављу је истакнуто да лист излази 1. и 15. у месецу, да се рукописи не враћају, а примерак стаје један динар. Најављена учсталост излажења поштована је за прва три броја, а затим је направљена пауза од 1. марта до 1. априла, када је изашао двоброј 4-5, после кога је лист престао да излази. Као и у сваком озбиљном листу, и у *Седмаку* је уредништво у првом броју обавестило читаоце о разлозима његовог покретања: „Увиђајући потребу за оснивање једног листа чији би сарадници били искључиво из наше средине, а који би дао прилике сваком нашем другу и другарици, да у њему огледа своје спи-

Седмак, 1923.

сатељске способности, покрећемо, по одобрењу школске власти, лист *Седмак*. У листу ће бити заступљена књижевност сваке врсте и то искључиво оригиналним радовима. Радови се могу објављивати под псевдонимом, само се име ауторово мора десифровати за уредништво. Лист ће излазити на 4 или 6 страна. Као због извесних тешкоћа техничка страна на-

Дојчило Митровић (први здесна у другом реду) са одељењем Гимназије на Видовдан 1923.

шег листа није задовољавајућа, то ће се на његову садржину обратити нарочита пажња. Лист као што је *Седмак* заслужује како моралну тако и материјалну помоћ свију омладинаца. Зато, другови и другарице, похитајте у што већем броју и са радовима и претплатом, и тиме допринесите одржању листа.“

Судећи по садржини листа, позив за сарадњу је нашао на повољан одзив, јер су ђаци достављали радове, и не само седмаци, већ и млађи ученици. Стидљиво су се потписивали, најчешће псеудонимом и иницијалима, а понеки и презименом. Тако се у потписима може прочитати: X, Ф. Ђ., Планинац, М. Горски, С. Хански, А. Јездинац, Трински, М. Ђ., О. Тарис, Десанчић, Отовић, Драг. Весковић, Дамљановић. Данас је за поједине псеудониме тешко утврдити које ауторе скривају, али може се претпоставити да је „Горски“ био потпис Дојчила Митровића, с

обзиром на то да се тако потписивао и касније у *Полету*, иницијали М. Ђ. су, највероватније, почетна слова имена уредника Миладина Ђирића, Отовић је Ристо Отовић, тада ученик IV разреда (потоњи учитељ вештина), а Драг. Весковић је Драгић Р. Весковић.

Они су у *Седмаку* објавили 21 поетски и прозни рад у приближној сразмери: 11 песама и 10 прозних текстова, у којима доминирају љубавни и родољубиви мотиви и осећања, што је сасвим разумљиво, с обзиром на младост аутора и управо минули рат. Занимљиво је да је једна песма написана на македонском језику, у потпису је Дамљановић, а две песме *Зaborављени гроб и Пићичица* потписује „Горски“, што би могле бити прве објављене песме Дојчиле Митровића. Већ из наслова осталих песама може се закључити и њихов садржај: *Зима, Волим те!, За отаџбину, Иди..., Санарије, Србија!*. Тематика прозних радова је слична – љубавна и родољубива. Најдужи прилози су *Солунски родољуби* (Планинац) и *Трајегија једне љубави* (М), објављени у наставицима у три броја.

У прва три броја последња, четврта страна била је намењена забави и уређивана тако да је садржавала задатке, ребусе, решења, белешке. Ученици су позвани да решења задатака, типа „Који број даје, када му се дода 6 само половину онога, што бисмо добили, да смо му додали 10?“, али и много компликованијих и тежих, доставе редакцији, уз обавезу да њихова имена буду објављена у првом наредном броју. Или су задаци били тешки, или нису побудили велику пажњу, али тек у трећем броју се појављују имена ученика који су дали тачне одговоре (Предраг Радојковић, IV; Павле Василијевић, IV; Коста Симић IV; Велимир Штављанин В и Никола Миликић, В) уз напомену да неке задатке нико није тачно решио.

У другом броју (15. II 1923) објављена је белешка, занимљива за историјат ћачке дру-

Драгић Р. Весковић, правник, песник и новинар рођен је 1906. године у Ракови. Радио је у Окружном суду у Чачку од 1935, затим је службовао у Краљеву, Кичеву, Гњилану, а од 1945. био судија Окружног суда у Београду све до пензионисања 1965. Своје песничко опредељење најавио је песмом *Србија!* баш у ћачком листу *Седмак*, као ученик V разреда гимназије, а затим је песме објављивао у *Полету* и другим књижевним гласилима, као што су суботички *Књижевни Север*, београдски *Венац*, загребачка *Младост*, затим у Чачку *Освії*, *Мала ревија*, *Чачански глас* у чијем је покретању учествовао. Слао је запажене дописе *Политици*, где га је Живко Милићевић запослио 1931. године као дописника из Чачка, али и за подручје Западне Србије. Занимљиво је да је једину збирку песама *Спазе и богази* објавио тек 1968. Умро је 1979. у Београду.

жине „Рајић“, пошто је из тог времена сачувано мало докумената, а и школски извештаји нису штампани. Она гласи: „У суботу 10. II т. г. наша ћачка дружина ‘Рајић’ давала је свој први концерат. Упркос многим препрекама, које дружини стварају још увек извесни себичњаци, концерат је успео. Нарочито се истакао са својим лепим говором друг Мирослав Драгутиновић. Концерат је био посвећен средње, али су добровољни прилози поштованог грађанства надокнадили мањак у публици. Нарочито се радујемо што су нас и г. г. наставници посетили и истакли се својим прилозима. Овим путем свима захваљујемо.“

Последњи број, двоброј 4-5, изашао је 1. априла, нешто мањег формата (31×21 cm) од ранијих (34×21 cm) и на шест страна. Нису познати разлози због којих је лист престао да излази, али поред ближења краја школске године, могуће их је наћи и у узроцима материјалне и техничке природе, јер није било једноставно писати руком све прилоге и умножавати готове бројеве.

О томе како су њих тројица издавали *Седмак*, Дојчило Митровић је много година доцније описао у својим белешкама: „Ћирић је писао текстове хемијским мастилом па смо отисак преносили на некакву смесу, а онда вадили по 30 примерака и делили ученицима. Радили смо три месеца и издали пет бројева (1, 2, 3 и двоброј 4-5). Лист смо умножавали у ћачкој собици Миладина Ђирића у Улици цара Лазара (сада Др Драгише Мишовића). Ђирић је досадило да пише, а нестало нам је и пара за хартију тако се *Седмак* угасио. Али овај рад приближио је нас тројицу, па смо се договорили да стварамо прави лист и да га штампамо. То смо остварили у јануару 1924. и лист назвали *Полеј*. Сећам се да је Ђирић дао предлог да се штампани лист зове *Полеј*.“⁸

⁸ Дојчило Митровић, *Културна и историја у књигама*, необјављени рукопис чачанске библиографије, 1970, стр. 74.

Максим

У наредној школској 1923/24. години, Дојчило Митровић је ученик седмог разреда и тада покреће један необичан лист, који сам и уређује. Био је то *Максим*, а у поднаслову првог и другог броја пише да је то *књижевни часопис*,

Максим, 1923.

док је у трећем броју поднаслов информативнији: *сатирични листић седмога разреда Чачанске гимназије*. Излази два пута месечно, првог и петнаестог. Већ из података у заглављу и импресуму првог броја види се да се ради о шаљивом листу, јер главни и одговорни уредник је ЗВР-МРР, власник др. ПИС, а претплату, огласе, рукописе, приказе, карикатуре и све остало треба слати на адресу: *Максим – Пеленгирска република*. Одговорни уредник је Смешишко Кикотић, а *Максим* има своју штампарију, цинкографију и литографију. Карактер листа одређен је поднасловом као сатиричан, а истицање „Пеленгирске републике“ за седиште листа јасно указује да се ради о пародији. Лист није штампан, већ је писан руком штампаним словима, на каро хартији, формата 33,5 × 21 см. Први број је изашао 1. децембра на две стране, други петнаест дана касније на осам, као и трећи број од 1. јануара, а за четврти, делимично је сачувана само припрема. Овај лист је улепшан успелим карикатурама, једна је у боји, док су остале рађене тушем и потписане са „St.“ или само „Steva“. Податак о илустратору, као и име писца свих текстова немогуће је наћи у самом листу, јер је Митровић својим пуним именом потписао само две песме, док је остале прилоге потписивао другим именима (Атенички гроф, Баџо, Максо, Шуша, Шушица, Раша с. р., Чедо с. р.). Да би сачувао све бројеве овог листа, дао је, много година касније, да се укориче, као и *Седмак*, обелоданивши на корицама све податке који су недостајали у самом листу. Тако се сада може прочитати да је: *Максим* разредни лист ћака VII разреда Чачанске гимназије, излазио је 1923/1924. године у бројевима од 1 до 3, за које је текст писао Дојчило Митровић, а илustrације цртао Стеван Вујадиновић.

Већина сатиричних и шаљивих текстова у *Максиму* није блиска и лако разумљива дана-

шњем читаоцу, јер се односе на личности и до-
гађаје из Митровићеве непосредне околине
оног времена. На пример, у првом броју под
насловом „Концерти и забаве“, пише: „Пре не-
колико дана приспео је из Малерике светски
басиста г. Витор. Сутра ће одржати концерат
у просторијама великог овдашњег парка. Про-
грам је врло, врло, врло... Забава – Удружење
тестераша, приређује у недељу велику забаву.
Г. др. Богдановић као вођа истих, одржаће по-
здравни говор.“ Такав је и афоризам: „Када ти
је Бого ујак / Лако ти је бити курјак! Адвокат-
ско чедо / Познај се чији си!“ Или огласи: „1.
Млад, леп и врло-врло ‘образофано-интелега-
дан’ млади техничар, нуди се за неку фабрику.
По могућству лутки и пајаца. Јавити се на
адресу: ‘Техники шеф’. 2. Келнерај на продају.
(Пошто идем на Конзерваторијум). Обратити
се (за сад) механицији – Рашу.“ Трећи број по-
чиње шаљивим предлогом да се уобичајени
начин причешћа измени, тако што ће се у цр-
кви поставити велико буре вина, а верници ће
прилазити и пунити своје боце и бокале. Тако
би се постигло да у цркву дођу и они који ни-
када не улазе у њу. Текст је насловљен „Крат-
кое размишљаније о причешћенију“. Више је
сатиричних текстова у којима је тема алкохол.
Упечатљива је у трећем броју карикатура пи-
јанца уз текст „Повратаније к дому своме“, где
он тетура улицом питајући се: „Да ли је сан
или јава / ил? је негде била слава.“ Поред епи-
грама, огласа и шаљивих афоризама, као што
су „афоризми најсавременијих савременика“:
„Велим опу / у готовом новцу / да ми купи Го-
цу“, или „Дреши тата кесу / да тражим метре-
су!“ Митровић је написао и две песме („Сере-
нада“ и „Песме бола“), једине у овом листу ко-
је нису шаљиве ни подсмешиљиве.

Припремајући лист за коричење, Дојчи-
ло Митровић је уз цртеже за замишљени че-
тврти број *Максима* додао и белешку, намење-

ну као објашњење ономе ко се у будућности буде бавио његовим радом: „Ово је била припрема за четврти број. Било је замишљено да се опишу сви ученици седмог разреда са карактеристикама које су имали још када их је 'рода донела на свет'. Ђаци, као бебе, били су означени иницијалима свога имена и презимена: Д. М. (Дојчило Митровић), Д. Л. (Десанка Лијескић), Љ. К. (Љубиша Кордић), Љ. В. (Љубиша Виторовић), Б. В. (Божидар Васикић), Б. Н. (Благоје Нешковић), В. С. (Владан Станковић), В. В. (не сећам се имена). Сада, јануара 1982., 58 година доцније, овакве су животне судбине дела ученика седмог разреда из јануара 1924., који су били нацртани као бебе: Дојчило Митровић, новинар у пензији; Десанка Лијескић, професор, умрла; Љубиша Кордић, судија, четник у емиграцији; Љубиша Виторовић, апотекар, пуковник у пензији; Божидар Васикић, жандармеријски официр, стрељали га Немци у Крагујевцу 1941.; Владан Станковић, службеник чачанске општине у пензији.“

За лист *Максим* није се знало да је постојао, његово излажење није заблежено ни у једном досадашњем библиографском попису чачанских периодика, нити у гимназијским хроникама. Тек сада, након отварања Митровићеве заоставштине, сазнало се за њега и штета је што је тај једини примерак општећен пошто у бр. 3 недостају пета и шеста страна. Ипак, и такав *Максим* сведочи о домишљатости његових аутора, у првом реду Митровића, који је са пуно воље и упорности припремао прилоге и савладавао проблеме око исписивања текстова и умножавања листа.

Ни сам Митровић, у време када су излазили *Седмак* и *Максим*, није их сматрао нарочито значајним. Можда што нису били штампани, или су доживљавани као ћачка игра, тек, он их не помиње у свом тексту о послератним листовима у Чачку. Али их се сећа у својим белеппка-

Уредници *Полета*: Растко Пурић, Дојчило Митровић и Миладин Ћирић, Чачак 1924.

ма: „Чудом неким у породичној архиви сачувао се овај куриозитет [Максим]. Онда смо читали штампу и имали амбиције да правимо листове и у њима пишемо. Ја сам писао, а талентован за цртање, друг из нашег разреда Стеван Вујадиновић, је цртао. Теме су биле из разреда, напис доживљаји и наше особине. Овај наиван лист читали смо између часова у разреду. Неком је било мило, неком криво што се о њему пише, како је увек било и остало у штампи.“⁹

Полет

Четврти број *Максима* није изашао 15. јануара 1924. године, како је најављено, али се пред читаоцима баш тог дана појавио нови књижевни часопис *Полет* са већ познатим

⁹ Дојчило Митровић, *Култура и историја у књиџама*, необјављени рукопис чачанске библиографије, 1970, стр. 75 а.

Растко Пурић, рођен 1903. у Новом Вароши, после завршene гимназије у Чачку студирао је право у Београду. Службовао је Македонији (тада Јужној Србији), бавећи се социјалном политиком. У Скопљу је објавио: песничку збирку *Дрхтија* (1931), као и књиге *Устанице за социјално стварање* (1932), *Наличја – социјални проблеми* (1934) и *Работнички југ* (1937). Умро је у Београду 1981.

уредницима Миладином Ђирићем и Раствком Пурићем, ученицима осмог разреда, и Дојчијом Митровићем, учеником седмог разреда. Штампан је у штампарији Стевана Матића петнаестодневно, тако да је до 1. јуна изашло десет бројева (последњи је био двоброј 9-10). Од нове школске године (1924/25) Дојчило Митровић је, као једини уредник, наставио да уређује и издаје часопис приватно, иако је био ученик осмог разреда. О томе сведочи и адреса уредништва, назначена на сваком броју: Сарајевска 50, где је био Митровићев стан. Нејасно је како је до тога дошло, али архивска грађа потврђује да је 5. октобра 1924. професорски савет Гимназије одлучио да професори Драгољуб Милојевић и Маргита Радовић пре-гледају Правила ђачке дружине, која су месец дана касније усвојена и према њима је одлучено да ђачка дружина треба да издаје часопис *Весник Омладинца*, али није изашао ниједан број.¹⁰

Уз помоћ претплате и новца од рекламираних огласа, штампаних на корицама, Митровић је успео да објави десет бројева *Полеја* у другој години његовог излажења, мада је било и два двоброја и један троброј. У трећој години (1926) штампана су четири броја у три свеске, па је часопис престао да излази после априлског броја. За једног средњошколца, потом студента, био је то велики успех, поготово ако се зна да је *Полеј* био најзначајнији књижевни часопис у Чачку до Другог светског рата.

Сећајући се тих дана, Дојчило Митровић је записао: „Као гимназисти овај лист смо покренули, уређивали и издавали (подвукла М.О.) Миладин Ђирић, Раствко Пурић и Дојчило Митровић. [...] Миладин Ђирић и Раствко Пурић напустили су редакцију и од ове серије сам уређивао *Полеј* и финансирао га без ичије помоћи. Омладинске амбиције изразиле су се у часопису до степена који је у усамљеном

¹⁰ Записници ђачке дружине „Рајић“, приредио Радош Ж. Маџаревић, Чачак, МИАЧ, 2004, стр. 12.

Први број *Полета*, 1924.

Миладин Ђирић, рођен у Горњој Горевници 1901, као студент права у Београду писао је духовите и сатиричне прилоге у листу *Pag* (уредник Драгољуб Јовановић) до забрање његовог излажења 1929. Касније се није бавио књижевношћу, службовао је као правник у разним местима ондапаше Југославије, да би 1940. постао службеник Хипотекарне банке у Београду. После рата био је адвокат у Чачку, где је и умро 1958. године.

напору био пријатан културни и почетнички књижевни доживљај.¹¹

Од самог почетка *Полет* је наишао на повољан одзив код читалаца, као и сарадника, којих је било не само из Чачка, већ и Ужица, Новог Пазара, Љуприје, Београда, Сремских Карловца, Лесковца, Штипа, Суботице, Раче и Крагујевца,¹² чиме је остварена жеља уредништва истакнута у уводнику првог броја – да се духовно јединство у новој држави најбоље

¹¹ Дојчило Митровић, *Култура и историја у књигадама*, необјављени рукопис чачанске библиографије, 1970, стр. 75 а.

¹² Подаци из сачуваног доловодника примљених радова за *Полет* који се чува у заоставштини Дојчиле Митровића.

остварује помоћу књижевности, која је „најмоћнији и најсигурнији чинилац за тај циљ и њему треба првенствено прибећи.“

Књижевне радове у *Полету* Митровић је ретко потписивао пуним именом, а много чешће псеудонимом „Горски“.¹³ У првом броју објавио је *Песму бола*, познату већ из *Седмака*, док су остале под псеудонимом. То је типично младалачка поезија, љубавна, чежњива или пуна бола због неувраћене љубави. Огледао се и у писању прозе, у којој већ тада показује будуће мајсторство пера – кратким приповеткама и озбиљним расправама, као што је она о патриотизму.¹⁴

У *Полету* су у првој години његовог излажења објављивали своје радове углавном гимназијалци и други средњошколци, чије радове оцењује уредништво часописа: „Завршујући са овом свеском излажење листа за ову школску годину, у коме су се и поред великих материјалних препрека, које врло често сусрећу листове овакве врсте у варошима у унутрашњости Србије, тек око десет и пет омладинаца јавили са својим радовима, и ако доста слабим, више почетничким, али радовима у којима се осећа свежина младих генерација, моћ енергије за радом.“¹⁵

У другој години постојања *Полета* (1924/25) Дојчило Митровић, сада једини уредник, донеске мења концепцију часописа, објављујући студије и друге радове професора Чачанске гимназије који још више доприносе његовом угледу и озбиљности. Такви су прилози *Чачак и чачанска котлина* из пера Драгослава Митровића, професора географије, и *О прошlosti Чачка* проте Радомира Кречковића (штампани и као сепарати у тиражу од 450 примерака). Затим сарадници постају и Сава В. Ристановић, професор српског језика у ужиčкој гимназији, са својим поетским, али и радовима из историје књижевности, Андрија Тјаг-

¹³ Разрешење псеудонима је из деловодника примљених радова.

¹⁴ „Патриотизам после рата“, *Полет*, год. 1, бр. 8 (15. април 1924), стр. 13-16.

¹⁵ „Од уредништва“, *Полет*, год. 1, бр. 9-10 (1. јун 1924), стр. 16.

нирјадно, професор математике, као преводилац Аркадија Аверченка, историчар Драгољуб Милојевић са преводима Шарла Дија и историјским текстовима, док свештеник Живојин Гл. Алексић објављује приповетке. Др Јован Б. Јовановић из Београда пише расправе о Наполеону, Анатолу Франсу, политичком моралу и разним историјским темама. Објављивани су и књижевни радови, поетски и прозни, песника студената из Београда: Николе Мирковића, Синише Кордића, Синише Пауновића, Марка Врањевића, Радослава Драгутиновића, Исидора В. Јањића и других.

Уредник је увео и нове рубрике – *Књижевни преглед*, у коме су штампане књижевне критике, затим *Нове књиге и листови*, док је *Позоришни преглед* амбициозно најављен прилогом *Позоришће у Чачку*, али је у следећим бројевима изостао. Нема сумње да су ове рубрике дале часопису нови квалитет. Књижевне критике је, углавном, писао Синиша Пауновић, тада студент технике са књижевним амбицијама, који је у *Полећу* објавио и више песама и поетске прозе. Први његов критички рад био је приказ тек изашле књиге Десанке Максимовић *Песме* (Београд, 1924), о којој су у то време објавили критике, између осталих, и Милан Богдановић, Божидар Ковачевић и Сима Пандуровић у часописима *Српски књижевни гласник*, *Нови Живот* и *Мисао*. Тако је мали часопис из унутрашњости међу првима објавио критички прилог о првој књизи Десанке Максимовић.

Дојчило Митровић је поред уређивања часописа који је, захваљујући наведеним прилозима, био бољи него претходне године, када се тек мало разликовао од других ћачких листова, и сам писао прилоге за *Полећу*. Као и раније, поезију је потписивао псеудонимом „Горски“, а пуним именом текст значајан за будуће истраживаче чачанске периодике *Послератни*

Богослав Коњевод (1904-1930), сликар родом из Херцеговине, живео у Београду и радио као илустратор у више листова, као што су *Недеља*, *Реч и слика* и други.

Полет, 1926.

листи¹⁶ови у Чачку, приповетку *Паланачки живот*, као и белешке о новим књигама и листовима.

У трећу годину *Полет* је ушао изменјеног изгледа, о чему је бринуо сликар Богослав Коњевод, а на корицама је истакнут и нови поднаслов: *часопис за књижевност и науку*, што указује на битну квалитативну разлику од ранијег *листи¹⁶а средњошколске омладине*, у првој, или *омладинског књижевног часописа*, у другој години постојања. У импресуму је наглашено име власника Драгомира Ј. Пурића, а часопис је штампан у Електричној штампарији Славка Г. Поповића и Сина. Престао је да излази после четвртог броја, пошто је достигао најбољи квалитет. Овај часопис су пратиле неприлике материјалне природе, што је могући узрок његовог гашења, јер претплата није била довољна, а вероватно, ни помоћ општине којој уредништво захваљује: „Овим путем изјављује своју највећу благодарност Чачанском Општинском Одбору и г. Радивоју Пантовићу, председнику општине, јер су правилно схватили узвишени и тежак позив ‘Полета’ те су према њему учинили један просветноПлеменити поступак. Општински Одбор својом материјалном помоћи омогућио је досадашње излажење *Полета* и дао му једини он могућности да дође до данашњег обима и вредности.“¹⁶

У погледу садржине *Полет* је у овој години отишао корак даље, јер су његови сарадници постали и: Тин Ујевић, Десанка Максимовић, Милан С. Шантинић, Густав Крклец, Часлав М. Никитовић, поред већ сталних: Живојина Гл. Алексића, Марка Врањешевића, Синише Пауновића, Радомира Кречковића, Растика С. Пурића, Живана Митровића, Драгољуба Милојевића и других. Синиша Пауновић наставља са књижевним приказима и пише о драми *Хајучки нерв* Ст. Горског, *Колајни Ти-*

¹⁶ „Благодарност“, *Полет*, год. 3, св. 1 (јануар 1926), задња корица.

на Ујевића, о *Плесу нај празнином* Јована Поповића и песничкој књизи *Љубав љубица* Густава Крклеца. Поред књижевних радова, објављени су и текстови: *Благовештење по Кабларом* Радомира Кречковића, као и животописи византијске царице Теодоре и Ане Савојске, жене Андроника III од Шарла Дила, у преводу Драгољуба Милојевића.

Дојчило Митровић, поред уредничког посла у овим бројевима, није објавио неки значајнији прилог, изузев белешки о новим књигама и листовима. Тако, уз кратак коментар, препоручује књиге: *Деветићио трећа* Драгише Васића, *Поезија* Божидара Ковачевића, *Повојом уметности* Синише Кордича Николе Костића, *Критике* Велибора Глигорића и друге, док од периодичних публикација истиче: месечни магазин *Реч и Слика*, часописе *Књижевни север*, *Српски књижевни гласник*, *Мисао*, *Буктиња*, *Воља*, скрећући пажњу у свакоме од њих на неко песничко име.

У последња два броја *Полета* Митровић је увео посебан одељак *Бачки кућак*, намењен ученицима, свестан да се, окружен већ до некле афирмисаним писцима, удаљио од талентованих средњошколаца којима је такво гласило било потребно. *Бачки кућак* био је отворен за све ученике, без обзира одакле су, па су тако објављене песме Косте Н. Милутиновића из Београда, Здравка Лукића из Крушевца, Добривоја С. Каписазовића, богослова из Битоља, Алексе Унковића из Дервенте и Душана Драгићевића из Дубровника, поред Чачанина Драгића Р. Весковића.

Са оваквом уређивачком концепцијом и све квалитетнијим прилозима *Полет* није заостајао за другим омладинским часописима у Србији. Ако је његово излажење било од значаја за младе људе широм земље који су се бавили писањем, његово постојање је било још важније за омладину Чачка, поготово када се

Драгомир Ј. Пурић (1889-1935) рођен је у светитељској и радикалској породици у Љубићу. Основну школу и шест разреда гимназије завршио је у Чачку, а седми и осми разред у Трећој београдској гимназији. Апсолвирао је немачки језик у Филозофском факултету у Београду. Учесник је Првог светског рата од 1914. до 1918. У чачанској Гимназији предаје немачки језик од 1919. до 1927, када напушта државну службу и бави се политиком. Изабран је за обласног посланика и члана обласног одбора Рашке области. Био је уредник листа *Обласна самоуправа*, који је излазио у Чачку од 1927. до 1929. Као професор био је омиљен међу ћацима, а *Полет* је подржавао тако што је био његов власник 1926. године и писао запажене приветке. Није познато да је јопи негде објављивао књижевне радове.

зна да је у периоду до Другог светског рата у овом граду било још само два покушаја покретања књижевних часописа.¹⁷

Архива Полећа

Поред сачуваних малобројних примерака свих бројева *Полећа*, о самом часопису, приликома у којима је опстајао, проблемима са којима се суочавао уредник Митровић, начинима окупљања сарадника, као и растурања бројева, сталној борби са беспарицом и другим пратећим догађањима, сазнаје се много више из сачуване архиве, која је данас од немерљивог значаја за разумевање услова у којима је излазио.

Мада тек матурант Чачанске гимназије, са мало искуства, али са добним смислом за организацију посла, Дојчило Митровић приступио је издавању часописа самостално, вероватно и не знајући у какву се борбу упушта. Том задатку пришао је крајње одговорно, па је установио и одређену администрацију коју су имали многи други озбиљни часописи, те је она данас драгоцен извор података, између осталог и за утврђивање правих имена свих сарадника који су се потписивали псеудонимом.

Архиву *Полећа* чине:

1. Записници са седница Одбора књижевног листа *Полећ*
2. Формулари
3. Списак лица којима су послати *Огласи* и *Позив на Јрећилайу и Јоверенишијво*
4. Списак поверилика
5. Преглед примљених радова у администрацији књижевног часописа *Полећ*
6. Преписка са сарадницима.

¹⁷ *Мала ревија* (1932-1933) и *Освий* (1933).

Записници

Свеска записника са седница Одбора књижевног листа *Полет* садржи свега шест записника, писаних од 25. децембра 1923. до 21. јануара 1924. године, који сведоче о припремама за покретање листа, утврђивању назива и програма, финансирању, односу према ћачкој дружини „Рајић“, као и према Гимназији, чији су ћаци били сви чланови Одбора, и другим важним моментима за почетак штампања часописа.

Свеска са записницима, 1923.

Записник

Са прве седнице Одбора за покретање књижевног листа средњошколске омладине 25. XII 1923.

Чланови Одбора су:

Миладин Ђирић ученик VIII раз.
Дојчило Митровић „ VII „ и
Гвозден Мајсторовић „ VI „ .

У почетку седнице решава се о називу листа. Решено је да сваки члан напише по три именина на засебној хартијици, која он предлаже за назив листу. Између свих назива усваја се име *Полеј* из предлога Миладина Ђирића. Програм листа биће следећи:

- a) Да прикупи око себе све омладинце средњошколске младежи, који се баве радом на књижевном пољу.
- b) Лист ће се бавити нарочито књижевношћу и књижевним питањима.
- v) Радови из области науке примаће се само у случају ако одговарају приликама ћака средњих школа.
- g) Политика неће бити заступљена ни у каквом облику (сатира, епиграми и др.) што би се противило и Закону о средњим школама.

Од књижевних врста прво место уступиће се поезији. Затим ће се обратити главна пажња на приповетку. Песме у прози, студије и слични чланци биће исто тако заступљени. На крају листа доносиће се увек кратка *Белегика* о развоју Југословенске Књижевности. Поред ових примаће се и преводи из страних књижевности. Формат листа биће „осмина“; 8-12 страница, а по могућности и више. Први број штампаће се у (300) три стотине примерака.

Сваки члан [Одбора] има да положи најдаље до 28. т.[текућег] м. [месеца] и год. по 150

[што чини] свега 450 дин. што ће служити за покриће првих трошкова.

Власник листа је Одбор од предња три члана. У штети или добити учествују равноправно. Уступање листа ћачкој дружини [„Рајић“] или којој другој групи, као и примање нових чланова у Одбор решавају предњи чланови. При томе треба да су потпуно сагласни.

На седници је даље било речи о позиву ђака из других гимназија за сарадњу и претплату. Члан Одбора Гвозден Мајсторовић по-клања свеску за вођење записника, док ће се из улога купити благајничка књига и дописнице. За благајника је избран члан Гвозден Мајсторовић а за секретара Миладин Ђирић. Седница је одржана у стану Миладина Ђирића и закључена у 6,45 по подне.

Чланови Одбора
Мајсторовић
Дојчило Митровић

Секретар
Миладин Ђирић

Записник
са II седнице одржане 29. XII т. године

Одмах у почетку седнице решава се о примању за члана Раствка Пурића уч. VIII разреда. После краћег саветовања Раствко се прима за члана с тим, да се виште чланова не може примати. Раствко прима обавезе као и сви чланови и слаже се са досадашњим радом и одлукама Одбора. Записник са седница потписиваће поред секретара и сви чланови. Одлуке спроведене кроз записник имаће силу правила. Посебни статути неће се доносити. Ако рад неког од чланова није задовољавајући или ако својим поступцима може да изазове компликације, има му се одмах вратити улог (150 дин.) и без икаквог протеста престаје бити чланом.

Затим се прелази на одређивање дужности појединим члановима. Стављено је у дужност:

Секретару:

- а) да редовно води записнике на седницама,
- б) да прима радове и новчане пошиљке и да одговара за њих,
- в) да преписује примљене радове за штампу
- г) да води архиву и администрацију сваке врсте.

Благајнику:

- а) да уредно води благајничку књигу
- б) да прима од секретара претплату из других места, а из овд. да прикупља сам непосредно или преко поверилика.
- в) да води приходе и расходе и да подноси тачне извештаје на седницама.

Експедитору: (Дојчило Митровић)

Да у споразуму са благајником врши одшиљање листова и да их адресује.

Растку Пурићу:

Да помаже у колико буде потребно предњима и да врши преглед над штампањем. Штампарске грешке на првом примерку да исправи.

Слагање и пресавијање листа вршиће чланови заједно.

Уређивање листа водиће сви чланови у споразуму. Лист ће бити с корицама. На првој страни корица стајаће горе заглавље. Испод тога: садржај, а јоп испод тога готово при дну прве стране ставиће се: коме се рукописи шаљу; ова дужност дата је још горе секретару.

Још је решено да се отвори [...] на последњој страни где ће се штампати и пријатан хумор са општроумним досеткама.

Прегледани су затим радови Растка Пурића и између примљених да уђу у први број песме:

Две увеле наде и Ђе ћемо? Још је за први број примљена и песма Дојчила Митровића *Песма бола*. Прочитана је и песма *Праху незаборављеног друга* од Р. Крупежа, па је решено да јој се нађе места у првом или ком другом броју.

Идућа седница заказана је за 31. XII т. г. у згради Гимназије.

Чланови:
Дојчило Митровић
Г. Мајсторовић

Секретар:
Мил. Ђирић

Записник
Са седнице одржане 31. XII 1923. у згради
гимназије

Услед краткоће времена, на овој седници нису доношene никакве одлуке. Прочитан је рад – приповетка Миладина Ђирића *Сирочићи* и примљена за лист. Затим је примљен и превод Адама Василијевића уч. VIII р. *Књига моћа Јрија Џеља* од Анатола Франса и сви рукописи поднети су г. Директору на преглед.

Седници није присуствовао Гвозден Мајсторовић.

Секретар;
Мил. Ђирић

Записник
Са IV седнице одржане 3. I 1924. у учионици
VIII разреда. Присутни су били сви чланови.

На седници је прочитан рад Гвоздена Мајсторовића *Визија*, о коме није донета дефинитивна одлука. Затим се препшло на састављање *Наше речи* и после краћег стилизовања и допуњавања текста Миладина Ђирића, *Наша реч* је усвојена и предата одмах штампару са рукописима.

Дојчило Митровић дао је штампару 150 и Раствко Пурић 50 дин. као капару. Штампање 1.ог броја на 12 страна, са корицама копитаће

500 динара, где се урачунава и штампање *Књижевног огласа* који је написан на овој седници.

Примљена је затим од г. Директора и једна празна соба у гимназији бр. 3 где ће се сместити архива и која ће служити за уредништво. Соба ће се идуће седмице почистити, распремити и прозори обрисати.

Са овим је закључена седница а идућа запазана за суботу 6. I 1924.

Секретар, Мил. Ђирић

Записник

Са седнице одржане 6. I 1924. у згради гимназије. Од чланова није присутан Гвозден Мајсторовић.

На седници је подељен посао обрачунавања и наплаћивања са поверилицима.

Управа дружине Рајић, 1924.

Члан Растко Пурић узео је на себе наплаћивање претплате од:

професора; IV а) мушки одељење, IV раз. женско одељење, VII разред, VIII разр. и II-а

Миладин Ђирић:

IV -б- мушки одељење, VI разред, III с), III б), II б), III а) и V разред.

Дојчило Митровић:

Сва одељења у згради Команде.

Соба за уредништво доведена је у ред и у њу ће се пренети канцеларија и архива удружења, која је до сада била код Миладина Ђирића.

Четврти члан Гвозден Мајсторовић исписао се из овд. гимназије и даје оставку на чланство. Његова оставка примљена је на овој седници и решено је да се њему заменик не тражи а улог тројице чланова да се повећа од 150 на 200 динара. Пошто је Мајсторовић био одређен за главног благајника, то је требало одредити новог благајника између тројице чланова али је ово питање остављено за идућу седницу.

Примљени су штампани огласи од штампарије.

Са овим је закључена седница у 12 часова и идућа заказана за четвртак 11. I 1924.

Секретар
Мил. Ђирић

Записник
Са VI седнице одржане 21. I 924.

Секретар даје до знања да записник од 8. ov. мца није водио. Важније седнице нису ни држане, већ су отправљани свакодневни послови на дохват. Одлуке од нарочите важности нису доношene. Срећивани су текстови и лист је изашао 15. ov. мца у 309 примерака на 12 страна не рачунајући ту и корице. Приступљено је одмах растурању листа и он

је добром половином распродат међу ђацима овд. гимназије. Приходи од огласа изнели су 200 динара. Први број у приходу показао је суфицит.

На овој седници спремани су рукописи за други број. Примљен је наставак *Сирочића* од М. Ђирића, а за идући дан да се прегледају и други радови. Поред тога положени су рачуни благајнику. Прочитан је рад – песма Д. Митровића *Moja naga* и о њој ће се донети одлука друге седнице.

У први број ушли су ови рукописи:

1. Наша реч	Уредништво
2. Сирочићи (припов. у наст.)	Мил Ђирић
3. Две увеле наде (песма)	Р. Пурић
4. Песма бола	Д. Митровић
5. Отац (песма)	Драг.
	Весковић
6. Значај средњ. часописа	М. Драгутиновић
7. Quo Vadimus (песма у прози)	Р. Пурић
8. Из ноћних строфа (песма)	Р. Пурић
9. Из мого живота	А. Х. Поповић
10. У чами	Д. Митровић
11. Књига мого пријатеља
А. Франса	прев. А. Василијевић

Секретар
Мил. Ђирић

Администрација

Да би остварио што лакшу и бољу комуникацију са својим будућим претплатницима, као и поверилицима задуженим за сакупљање новца, Митровић је припремио више врста огласа (велики и мали), позив на претплату, дописницу са штампаним текстом намењеним

провереништу, реверс за примљени број примерака часописа, коверат са штампаним меморандумом, опомену за неизмирени дуг и уплатнице за новац са штампаним бројем чековног рачуна *Полета*.

Позив на претплату је изгледао овако:

Позив на претплату
„Полета“
за 1926. годину.

П. Г.

Уредништво вас овим путем позива на претплату „Полета“ и моли, да у својој среди ни помогнете његово ширење.

„Полет“ је месечни часопис за књижевност и науку;

„Полет“ излази у Чачку већ пуне две године уз жртву огромних напора Уредништва;

„Полет“ се штампа на три табака осмине у одличној техничкој опреми;

„Полет“ је у току свог двогодишњег изла жења стекао велики број добрих сарадника, чиме је са уређивачке стране потпуно обезбе Ѣен;

„Полет“ је једини часопис за књижевност и науку у унутрашњости Србије, зато претплаћујте на њега све грађанске и ћачке читаонице.

Годишња је претплата 60 динара; поједи на свеска 5 динара.

Повереничка награда:

од 5–10 претплатника 10%

„ 10 –25 „ 15%

„ 25 –50 „ 20%

„ 50 па на више 25%

Књижарама работ 20%

Рукописе, претплату и остало слати на адресу: „Полет“

Сарајевска ул. бр. 50

Чачак

Најава Полета, 1926.

Дописнице упућене будућим повереницима и претплатницима, поред овог текста са *Позива за йрејїлайу*, садржавале су и: „Часопис опстаје искључиво од своје скромне претплате, с тога Вас молимо да нам нађете претплатника, и тачно нам јавите њихове адресе. Молимо за одговор. С одличним поштовањем, Уредништво *Полета*.“

Овакви позиви на претплату и дописнице су послати према *Списку лица којима су ћосла-*

ићи Огласи и Позив на претпилату на укупно 374 адресе за 1925. и 1926. годину у 102 места широм Југославије. Највише их је отпремљено у Београд (77), затим у Чачак и села чачанске општине (59), па у Гучу и драгачевска села (23), Крупац (20), Призрен (17), Горњи Милановац (14), Ужице (9), Краљево (9), Ниш (8), Суботицу (8), Нови Сад (6), Неготин (6), Вршац (5), Земун (5), Ваљево (4), Крагујевац (4), Скопље (4), Битољ (4), Ариље (4), Лесковац (4). Мање од четири послато је у: Зајечар, Пријedor, Сарајево, Горње Рудине (Никшић), Алексинац, Велика Плана, Велес, Ђуприја, Косовска Митровица, Сремски Карловци, Пожега, Лозница, Загреб, Велика Кикинда, Бијело Поље, Тетово, Ивањица, Штип, Урошевац, Пећ, Тргстеник, Мостар, Јагодина, Пирот, Дарувар, Смедерево, Дубровник, Андријевица, Даниловград, Дервента, Прокупље, Љубљана, Сомбор, Куманово, Подгорица и друге. Нису заборављени ни чачански студенти у Француској.

Занимљиво је погледати тај списак могућих повереника. Највише одзыва се очекивало од школа, па је зато разумљиво да се уредник најчешће обраћао просветним радницима, мада су они за прикупљање претплате задуживали поједине ученике. Тако се у *Списку* могу прочитати имена учитеља: Светолик Пауновић, Чедомир Илић, Миодраг Плазина, Савко Филиповић, Благоје Живковић, Рака А. Митровић, Живан Митровић и други, затим професора гимназија: Драгомир Ј. Пурић, Маргита Радовић, Драгослав Митровић, Сава В. Ристановић, Јован Ј. Бабић, Трифун Ђукић. Упућивани су позиви и професорима Универзитета, на пример: Михаилу Константиновићу у Суботицу и Милану Андоновићу, Драг. Андровићу, Грбуру Јакшићу и Чедомиру Митровићу у Београд. Анимирани су и студенти у Београду: Синиша Пауновић, Синиша Кордић, Милош Плазинић, Војислав Тодоровић, Ристо

Ристовић, Радослав Драгутиновић, као и студенти у Паризу: Ђорђе Миликић и Часлав Никитовић и у Лиону Радош Николић.

Много се очекивало и од сарадње са ђачким дружинама, па су *Позиви* послати: ђачкој дружини „Рајић“ у Чачку, ђачкој дружини „Св. Климент“ Гимназије у Београду, ђачкој дружини „Милош Велики“ Гимназије у Горњем Милановцу, ђачкој дружини Гимназије у Краљеву, ђачкој дружини Учитељске школе у Суботици, ђачкој дружини Богословије у Призрену, ђачкој дружини „Искра“ Гимназије у Пироту, ђачкој дружини „Доситеј Обрадовић“ Гимназије у Прилепу, ђачкој дружини „Карађорђе“ Гимназије у Рачи Крагујевачкој и литеарној дружини „Српско Коло“ Учитељске школе у Скопљу.

Кућа Дојчиле Митровића у којој је било седиште редакције *Полета*

У продају *Полета* укључене су трговачке и књижарске радње у Чачку, као и књижаре „Јединство“ и „Малужић“ у Суботици, „Време“, „Напредак“, „С. Б. Цвијановића“, „Рајковића и Ђуковића“ у Београду и Књижара „Стјепан Кугли“ у Загребу.

Обраћао се уредник *Полета* за сарадњу и свештеницима, на пример: Драгомиру Мијатовићу, Живојину Гл. Алексићу, епископу жичком Јефрему Бојовићу, Радомиру Кречковићу, Сими Поповићу (ректору Богословије у Призрену), Драгољубу Милутиновићу (Ивањица), Момчилу Поповићу (Ниш) и другима.

Оглас и Позив на преиздају послати су на наведене, као и многе друге адресе, али стварних поверионика који су бринули о растурању часописа и прикупљању новца било је много мање. Сачуван је само *Списак поверионика* са бројем примерака за продају у 1926. години, који садржи свега 53 имена за места ван Чачка, а у граду их је било укупно 8. Може се претпоставити да је то коначан број, јер је те године часопис био најбољи и у техничком и садржинском погледу, тако да се боље продајао него претходних година, па је мало вероватно да је раније имао више поверионика. Ван Чачка *Полет* је највише продајан у Београду, у књижарама „Време“, „Напредак“, „С. Б. Цвијановића“ и „Рајковића и Ђуковића“, у Другој и Четвртој мушкој гимназији, затим у Крушевцу, Крагујевцу, Новом Саду, Ваљеву, Нишу, Пожеги, Тетову, Алексинцу, Штипу, Вршицу. Добро је продајан и у књижари Стјепана Куглија у Загребу, у Неготину и другим местима. У Чачку је најбоље продајан у Гимназији, заслугом ученика: Гвоздена Мајсторовића задуженог за осми разред, Драгољуба Симеуновића за седми, Драгића Весковића и Михаила Шушића (који је продао највише примерака) за шести, Миодрага Радичевића и Миливоја Радмиловића за пети и Војислава Ерића

за четврти разред, а од трговачких радњи у граду највише је продао књижар Димитрије Константиновић.

Деловодник примљених радова

Од изузетног документарног значаја за данашње сагледавање догађања око *Полета* приликом избора сарадника и радова за објављивање је *Преглед примљених радова у администрацији књижевног часописа Полет*, који је уредно водио Дојчило Митровић. *Преглед* садржи попис свих приспелих радова, без обзира на то да ли ће бити и објављени, хронолошким редом, почев од 31. децембра 1923, па до 4. октобра 1926. године. Прве године било је 138 радова, друге, односно 1925. чак 308 радова, а треће и последње, 1926 – 220. За непуне три године пристигло је укупно 666 радова, а објављено 245, што значи да је уредник вршио строгу селекцију. У рубрици *Найомена*, за већи број радова пристиглих 1926. пише да ће бити објављени у наредној години, јер се уредник, вероватно, надао да ће превазиђи материјалне тешкоће и да априлска свеска неће бити и последња. Међу тим радовима биле су и песме Десанке Максимовић, Јованке Хрваћанин, Милице Костић, Радослава Драгутиновића, Синиште Пауновића, Милана С. Шантића и других. Подаци су уписивани у рубрике: име аутора, псевдоним, занимање, назив рада, врста, датум примања, место одакле се рад шаље, оригинал или превод, у ком броју је штампан или није за објављивање и напомене. Овако вођена документација данас омогућује да се утврди ауторство код скоро свих анонимних или непотписаних радова разрешењем псевдонима и иницијала.

Псеудоними

Ипак, два аутора су остала непозната. Песма у прози *Грејти*, примљена у Чачку 8. марта 1924. из Неготина и објављена у 7. броју исте године, потписана је псеудонимом „Разбарушенко“, или како је рубрика *аутор* осталла непопуњена, данас се не може утврдити ко је творац песме. Исти је случај са песмом *Алекси Шанићи*, објављеном поводом његове смрти у броју од 15. фебруара 1924. и потписане иницијалом М, који је записан и на месту аутора у деловоднику уз име места одакле је (Ужице). Али су друга два аутора постала позната захваљујући томе што су њихова имена записана у деловоднику, а радови су им штампани непотписани. То су Александар Хаџипоповић, чији је рад *Из моћа живота* објављен у првом броју 1924. и Драгољуб Милојевић, писац историјског текста *Јакшићи*, публикованог у 6. броју исте године.

Друго загонетан аутор драмско-епског спева *Хајдучки нерв*, потписан псеудонимом „Ст. Горски“, постао је познат тек захваљујући архиви *Полећа* и дужем трагању за биографским подацима.

У Чачку је 1925. године штампан драмско-епски спев *Хајдучки нерв*, који је у свим досадашњим библиографијама, почев од *Библиографије расправа, чланака и књижевних радова* (Загреб, 1957) до библиографије *Чачанско штампарство и издаваштво* (Чачак, 1998),¹⁸ разрешен тако што је за аутора именован Симо Шобајић.

Приликом сређивања грађе за чачанску библиографију 1997, аутору се наметао проблем утврђивања ауторства *Хајдучког нерва*, јер се јавила неверица у већ разрешени псеудоним, а сумња се нарочито учврстила после читања библиографије Симе Шобајића (1878-1916). Др Душан Ј. Мартиновић је у пе-

¹⁸ Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova. Knj. I, Nauka o književnosti L-Ž, Zagreb, Leksikografski zavod FNRJ, 1967, str. 214; Српска библиографија. Књиге 1867-1944. Каталог књига на језицима југословенских народа 1868-1972. Књ. XIV, Београд, 1989, стр. 606; Видак Рајковић, Црногорска библиографија, Том I, књ. 4: Монографске публикације 1919-1944, Цетиње, 1990, стр. 1826; Марија Орбовић, Чачанско штампарство и издаваштво: библиографија: 1833-1941, Чачак, 1998, стр. 127.

тој књизи *Портрејта* (Цетиње, 1995), пишући о Максиму, Бекици, Илији и Петру из познате и, за црногорску културу заслужне породице Шобајић, дао и исцрпну биографију са библиографијом Сима Шобајића, али у којој нема драме *Хајдучки нерв*. Он истиче да је псеудоним „Горски“ којим је Шобајић потписивао неке новинске текстове, понекад нетачно пратумачен и додаје: „И драмско-епски спјев *Хајдучки нерв* (Чачак, 1925), потписан псеудонимом ‘Ст. Горски’ погрешно му се приписује.“¹⁹

Ова тврђња је била само потврда да је сумња оправдана, али још увек није била одговор на питање ко је аутор драме. Мало наде се указало када је Библиотека у Чачку 2001. године постала власник легата Синише Пауновића, јер у тој богатој заоставштини, међу хиљадама страница његове документације, писама и дневника могао се очекивати и траг који би одвео до аутора *Хајдучког нерва*, пошто је Пауновић 1926. године објавио приказ ове драме у чачанском књижевном часопису *Полет*, али тако да није открио име аутора. Ипак, и поред пажљивог прегледа свих Пауновићевих текстова, није се могло наћи ништа што би указивало на тражено име.

А онда, сасвим неочекивано, када је већ изгледало да су сва трагања узалудна, решење се указало. Из Америке се 2005. године вратила кћерка Дојчила Митровића и омогућила увид у његову заоставштину. У јануарском броју *Полета* 1926. године Синиша Пауновић је објавио критички приказ ове књиге, не штедећи нимало негативне оцене. Тако већ на почетку каже: „Под горњим насловом изашла је у Чачку недавно једна књига, која је благодарећи псеудониму и нескладно наћеном наслову давала утисак какве вишарске песмарице. Међутим, кад се прелисти на првој страни, међу сасвим непотребном опису личности у стихо-

¹⁹ Др Д. Ј. Мартиновић, *Портрејти*, књ. 5, Цетиње, 1995, стр. 123.

вима, падају у очи и заголицају човечију радозналост врло звонки стихови (на жалост, само бесмислени).²⁰ Говорећи о ликовима у овој драми, којој је тема ратовање ускока предвођених Ивом Сењанином са Турцима, Пауновић каже: „Многе су личности онако узете без икаквог одабирања, друге пак потпуно измисљене, а неке пренете по пингчевој жељи и воли из сасвим независних догађаја из другог доба, ту међу ускоке и приморане једино од писца да се боре заједно са њима.“²¹ Приказ се завршава истицањем лоших стихова који ништа не значе („Доља кужи, а снег брда ружи / Свуда жучи камо душа тучи“).

На овакав приказ аутор књиге је морао да реагује и послao је уреднику писмо, потписано као и књига псеудонимом, али у деловоднику Митровић је у рубрици *Име аутора* записао његово право име – Стеван Павловић, а из осталих рубрика сазнаје се да је он студент Вишке педагошке школе, псеудоним му је „Горски“ (Ст. су почетна слова његовог имена), док у рубрици *Назив рада* пише: Оцена и приказ *Хајдучкоћ нерва* од Синише Пауновића, писмо је послато из Београда 19. марта 1926. и није објављено у *Полету*. Љут на Пауновића због лоше оцене његове књиге, Павловић каже: „Ја сам несрећник који и приказивачу мора писати коментар свога дела“, а писмо почиње овако: „Знали смо да челик и под руком опробана анатома ожилјке пише, али да бритва, још у невештим рукама, може да обесмисли и најлепши линије дела показао нам је на овоме месту приказиваč *Хајдучкоћ нерва*. По њему, одсечени реп, уши и неколико длака – наврћени на разгу – треба да су контуре, треба да значе некога. Ваистину шобоће! Ама, где и ко?“ Ово је још најразумљивији део писма, јер у подужем тексту на три стране он узалудно покушава да полемише са Пауновићем, али нејасан је, као и у својој књизи.

²⁰ Полет, год. 3, бр. 1 (1926), стр. 45.

²¹ Истио, стр. 45-46.

Стеван Павловић

Даљим истраживањем дошло се до биографских података загонетног аутора. Стеван Павловић рођен је 28. јануара 1897. године у земљорадничкој породици Круне и Чедомира Павловића у Табановићима, у Пожешком срезу, Округ ужицки. После завршene вишe гиманзије 1919. у Ужицу, један семестар је провео на Филозофском факултету Београдског универзитета, па је почетком 1920. постављен за привременог учитеља у родним Табановићима, да би од априла 1925. био преведен у сталну службу, а од нове школске 1925/26. године учитељ је у Ракови, селу десетак километара удаљеном од Чачка. Са њим је и његова супруга Дарinka, учитељица и њихова двогодишња кћерка Олга, док ће млађа Оливера бити рођена три године касније. Није дugo остао у Ракови, свега неколико месеци, јер се уписао на Вишу педагошку школу у Београду, где му је одобрен премештај. После завршene Вишe педагошке школе, Одсек математика и физика, Павловић је 1928. постављен за наставника женске Учитељске школе у Крагујевцу, одакле је после три године прешао у Ужице у Учитељску школу, где је 1933. стекао звање професора после положеног професорског испита. Као и за време студија, које је завршио са одличним успехом, истицао се у наставничком раду, што је утврдио и школски инспектор: „Солидне спреме, коју уме практично да примени. Један од ређих наставника који при обради градива успешно обезбеђује активно учешће ученика на тај начин што од простог и јевтиног материјала израђује справе и друге потребе школске.“²² За време Другог светског рата, тачније од септембра 1942. до фебруара 1944. био је в. д. директора Учитељске школе у Ужицу, где је „успео и поред тешких прилика, да потпуно организује рад у школи, тако да је у свemu најуреднија у Округу.“ [...] „Марљив и ревностан, и поред дирек-

²² Из инспекторског извештаја 5. фебруара 1941, у досијеу Стевана Павловића, Архив Србије, Министарство просвете.

торске дужности држи све часове своје струке у школи.²³ По властитој жељи је премештен 26. фебруара 1944. године у Пету мушку гимназију у Београду, да би само два месеца касније (20. април 1944) погинуо приликом савезничког бомбардовања Београда.²⁴

Тако је прекинута једна успешна професорска каријера, а она друга, списатељска, завршена је на самом почетку, по свему судећи, после Пауновићеве критике. Књигу *Xajdučki nерв* Павловић је штампао у Електричној штампарији Славка Г. Поповића и Сина у Чачку 1925. године, у време свог краткотрајног службовања у оближњој Ракови. Судећи пре-ма деловоднику *Полета*, Дојчило Митровић га је вероватно познавао, јер је у рубрици *Име аутора* уписао Стева Павловић, а не његово пуно име Стеван.

У прилог закључку да је он аутор *Xajdučkoг нерва* иде и чињеница да је Симо Шобајић умро десет година раније (1916). Његове књиге *Црногорци* и *Из криног завичаја* објавио је његов брат Петар Шобајић 1928. односно 1930, па је тако могао штампати и ову драму, али је мало вероватно да би је објавио под псеудонимом. Исто тако, само аутор погођен неповольном критиком могао је редакцији *Полета* упутити протестно писмо, а он је у уредној Митровићевој документацији записан као Стеван Павловић.

Скоро трећина прилога у *Полету* потписана је псеудонимима или иницијалима, од којих је незнатан број до сада дешифрован. Као мали провинцијски часопис, каквих је у Србији тога времена било много, *Полет* није сврстан у изворе на основу којих је настала *Збирка наших йсевдонима* Миливоја В. Кнежевића, објављена у *Библиотекару* бр. 4 (1949), и допуњавана скоро из броја у број наредних година. У *Библиографији расправа, чланака и књижевних радова* (Загреб, Лексикографски

²³ Оцена окружног начелника М. Ј. Апића 28. марта 1943, досије Стевана Павловића, Архив Србије, Министарство просвете.

²⁴ *Педесет година ујичке читељске школе*, Титово Ужице, 1970, стр. 161.

завод, 1967) регистрован је само мали део прилога из *Полета*, и то оних са познатим аутором, а од анонимних свега три, од којих два нестачно.

Такође, погрешно је претумачено латинично слово З у потпису текста *Нацији љисци на немачком* (*Полет*, 1. јануар 1926), означавањем Синиште Пауновића као аутора прилога, док је стварни аутор Марко Врањешевић. То се данас лако може утврдити прегледањем деловодника примљених радова за *Полет*, и из рубрика *Аутор и Псеудоним*, може се прочитати да је то Врањешевићев рад. Али и независно од тога, постојала је сумња у Пауновићево ауторство, јер се он никада није крио иза псевдонима нити се служио немачким језиком, што је било неопходно за такав текст. Марко Врањешевић, иначе сарадник *Полета* са величим бројем песама, такође се није потписивао псевдонимом, али у овом случају је то разумљиво, јер он у тексту *Нацији љисци на немачком*, објављеном у чешком листу *Prager Presse*, као и у *Zagreber Tagblatt*, пише похвално о преводима Николе Мирковића наших најпознатијих писаца, као што су Дучић, Назор, Крлежа, Црњански, Андрић, па и најмлађих – Марка Врањешевића и Радослава Драгутиновића. Властито име у тексту поново је два пута уз повољан суд о Мирковићевим преводима својих стихова, па би потписивање пуним именом испод текста било нескромно.

Највећи број прилога у *Полету* написао је његов уредник, Дојчило Митровић – укупно 32, од којих је 18 потписано псевдонимима „Горски“, „Д. Горски“ или скраћеницом „Ур.“ (пошто је он био једини члан уредништва и једини уредник, јасно је да се „Ур.“ може изједначити са његовим именом), затим иницијалима Д. М., Д. С. М. или само Д. – осам прилога, док је пуним именом потписао само пет: две песме, једну приповетку и два аналитичка тек-

ста – о листовима у Чачку и патриотизму после Првог светског рата. Од свих тих прилога у *Библиографији расправа, чланака и књижевних радова* регистроване су само две песме, од којих је једна потписана са „Д. Горски“ а друга са „Д. С. Митровић“. Митровић је прибегавао анонимном обележавању својих радова, вероватно зато што је као уредник у једном броју објављивао и више својих текстова, од поетских, прозних и критичких до белешки о новим листовима и књигама, што је сматрао за уредничку дужност.

Растко Пурић је био активни сарадник *Полета* од 1924. године, најпре као један од уредника, да би затим, као студент права из Београда слao прилоге, настојећи да свом другу помогне у одржању гласила. Писао је углавном поезију и потpisивао се псеудонимима: „П. Златарац“, „Златарац“, „Р. П. Златарац“ и иницијалима П. З., З., Р., Р. П. Од укупно 16 прилога у *Полету* је објавио пет потписаних пуним именом, од којих је само један регистрован у *Библиографији расправа, чланака и књижевних радова*. Вероватно је из сличних разлога као и Митровић користио псеудониме, избегавајући тако често понављање свог имена. Поезију је објављивао и у другим часописима. Такође је писао и критичке осврте, на пример о Дису и Даници Марковић.

У другој години постојања *Полета*, његов сарадник постао је и Драгољуб Милојевић, омиљени чачански гимназијски професор историје и земљописа, по потреби и латинског језика, који је за часопис дао неколико прилога потписаних иницијалима Д. М. или само словом Б., док је један без потписа. У њима су литерарно обраћене историјске теме и доживљаји из Првог светског рата у коме је Милојевић активно учествовао. Огланивао се радовима о српској народној поезији и у часопису *Венац*, где је објављен и његов текст *Кроз Ал-*

Раденко Томић (1902-1971), рођен у Савковићу, општина Љубовија, завршио је Чачанску гимназију 1922/23. Студирао је право и радио као новинар у листу *Правда*, где је извесно време био и уредник. За време рата, од 1941. до 1944. био је председник Југословенског новинарског удружења и уредник листа *Ново време*. После рата био је осуђен, да би по издржаној казни радио у листу *Заштитна на раду*. Умро је у Београду.

банију на Јадранско море 1912. године, обележен само иницијалима Д. М. Неколико месеци касније овај рад, потписан на исти начин, штампан је и у *Полета*у. Да није Митровићевог деловодника, могло би се погрешити при разрешавању иницијала, јер обојица имају иста почетна слова и презимена.

За разлику од књижевних текстова које је потpisивао иницијалима, Милојевић је своје преводе са француског језика потписивао пуним именом и презименом.

Занимљиво је утврдiti зашто је Раденко Томић, новинар, а касније и уредник *Правде*, био анонимни сарадник *Полета*. Његов текст *Фабрикација златића* потписан само са три звездице, објављен у броју 2/3 1926. године, остао би анониман да није Митровићеве уредно сачуване архиве, у којој се налази и Томићево писмо упућено уреднику *Полета*: „Чланак о фабрикацији злата донео је париски *Журнал*. Тај чланак је из пера редовног сарадника на научној рубрици поменутог листа, али на несрћу тај сарадник се не потписује својим правим именом, већ ставља псеудоним Salagnac. Осим тога, то што сам ти послao није превод него прерада. Онај пасус до знака (*) је из моје главе, а даље сам узео из *Журналово^г* чланка, узео сам главна факта и додао им своја објашњења и коментаре. Другим речима, ја сам то препричао упростиши га и изразивши, колико је то било могуће, у духу српског језика.“²⁵ Зато је уредник одлучио да чланак потпише са три звездице, а у деловоднику, у рубрици *Оригинал или превод*, записао је *Прерада*, без навођења аутора. Данас се име Раденка Томића не би доводило у везу са *Полетом*, да није сачувана драгоценa архива овог часописа.

Разјашњења за ових неколико анонимних сарадника *Полета* показују да су они најчешће користили псеудониме из практичних разлога, како им се име не би често понавља-

²⁵ Раденко Томић, Недатирano писмо Дојчилу Митровићу.

ло, сврставајући се у плејаду поборника оваквог начина потписивања, који су користила и многа позната имена.

Прейиска

У архиви *Полета* сачуван је и велики број, а, судећи према уредништву педантности, можда и сва писма и дописнице који су од сарадника и поверилика са свих страна стизали на адресу часописа. У њима су многи, данас корисни подаци, који помажу у бољем сагледавању и оцени рада једног младог човека вођеног идеалима, какав је тада био Дојчило Митровић.

Пошто је изашао други број *Полета*, Дојчило Митровић пише другарици Симки у Београд: „[...] Сад што се школе тиче, па доста је добро, да кажем. Премда не учим готово ништа, изузев оно од 6 до 8 пре поласка на предавање. Заузет сам послом исувише, Богами! Нешто око редакције листа, нешто као секретар литерарне дружине, па подсекретар Соколског Друштва и т. д. тек посла много, док школске предмете мало радим, али ипак добро је, јер за тромесечје нисам имао ни једне двојке. [...] Нама, право да ти кажем, није циљ, да листом ми добијемо неку славу и шта ти ја знам, нити да зараду материјалну очекујемо, већ зараду духовну, упознавање омладине, публиковање њених радова и др. дакле свега оног што ће ићи у прилог српске омладине. Треба имати у виду јоп, да је он паланчанин и да не излази у великим и модерним штампаријама, већ ручној, мајеној машини чика Стева, коју су окретали Г. Г. Вој. Илић-Млађи, М. Митровић као судски писари некада у Чачку и др. штампајући своје прве песме. Мислим то је доста!“²⁶

У време када је ово писмо писано *Полет* су заједничким снагама уређивали и Растко

²⁶ Дојчило Митровић, Писмо Симки, 9. фебруар 1924.

Пурић и Миладин Ђирић, да би наредне школске године обојица постали студенти права у Београду, те сваки на свој начин помагали часопис. Митровић је остао једини уредник и много је очекивао од обојице бивших сарадника. Ђирић му пише у Чачак:

Дојчило Митровић и Раствко Пурић, Чачак 1924.

„Драги Дојчило,

Добио сам твоју карту па онда и ‘Књижевни Оглас’. Што се тога тиче, гледаћу да ти будем од помоћи. Неки радић послаћу ти одмах, па ти види те се помози. За преглед најновије књижевности која се појављује на Београдском Књижевно-књижарском тржишту већ ти могу помоћи. Са двојицом Словенаца са нашег Универзитета образовао сам, т.ј. ступио у т.зв. ‘Обавештајни биро за југословенску литературу и уметност’. Стојимо у директној вези са свима књижевним ревијама, издавачким предузећима и књижарама, као и са свима већим часописима и дневницима. Па с тога могу и за наш *Полет* слати по нешто. Разлика ће бити у толико, што ће изостати хонорар. Да-кле с тим можем сигурно рачунати на мене.

Растко је заједно у стану самном. Један је оглас узео и нагласио је потребу да ти помогнемо. Са претплатницима из Београда бићеш поуздано незадовољан. Београђани на све дају, ама на то баш ни паре. Треба доћи и гледати чудновати начин живота [...]”²⁷

Ћирић је, међутим, остао само на обећањима, јер се више не појављује ни у штампаним радовима у *Полету*, нити у архиви има доказа о његовом учешћу на било који начин.

Растко Пурић је наставио живу комуникацију са уредником и за часопис је слao своје радове.

Улога Синише Пауновића

Ипак, уредник Митровић је главни ослонац имао у Синиши Пауновићу, који је несуморно слao своје прилоге, налазио сараднике, трудећи се да то буду што познатији писци, писао приказе њихових књига и настојао да их *Полет* објави пре других часописа („Поред тога послаћу ти и једну краћу рецензију о једној новој збирци коју сам ја први добио у Београду, вечерас *Плес на грађином* – Јован Поповић“).²⁸ Боравећи већ неколико година у Београду као студент, Пауновић је објављивао песме у више часописа и био новинар *Политике*. Познавао је велики број писаца и других уметника, стално проширујући тај круг, па је био врло погодна личност за везу *Полета* са ствараоцима из престонице. Поред тога, имао је он велику жељу да помогне свом другу у Чачку и то је чинио несебично, не само саветима, већ понекад и као наредбодавац, као да он има главну улогу у часопису. То се најбоље може видети из његових писама упућених Дојчилу. Пошто је Митровића обавестио о ценама огласа у београдским листовима у којима би требало

²⁷ Миладин Ђирић, Писмо Дојчилу, 19. септембар 1924.

²⁸ Недатирено писмо Синише Пауновића, али је вероватно из фебруара 1926, пошто је поменута рецензија изашла у двоброју *Полета* за фебруар и март те године.

Синиша Пауновић

штампати обавештење о *Полеју*, пише и о својим намерама:

„Чим ти огласи изађу у новинама ја ћу поћи у лов за рукописе. Од Дује ћу тражити један рукопис о Толстоју који је читao на седници Савеза Руских Књижевника на Народном Универзитету. Затим од Г. Тартале какву приповетку и песму, од Драгише [Васића] такође нешто. Данас ћу писати и Николи Мирковићу. Ти отуда не тражи лично ни од кога, апсолутно ни од кога. Нарочито од ових жутокљунаца, који после дигну нос па завитлавају по *Мисли* како у паланци треба да постоји само ћачки часопис. Уосталом ти ми пиши све шта ти треба. Можда ћу доћи до једног компромиса са В. Глигорићем те ће нам бити стални сарадник за *Позоришну хронику*. Он сад ради у *Новостима*. А на тај начин би дигли и себи и листу углед у дневној штампи. Ако ништа отворили би борбу, у којој би ми добили у популарности.

Ако хоћеш да са мном од сад радиш и да те помажем, захтевам од тебе да пазиш много на свој уреднички ауторитет. Са сваким лепо: ‘Свако ће доћи на ред, ако му ствар вреди.’ Или отворено: ‘Свића ми се, штампаћу. Не свића ми се, нећу да штампам.’ Тајс из редакције нека буду само теби познате. Садржај пре него лист изађе нико не сме знати и т. д. Јер само на овакав начин, и оваквим поступањем – највећом строгошћу при оцењивању и лично својим судом – доказаћеш да је твој лист зрео и да је способан да то буде.

Е сад једна друга ствар.

Пала ми је на ум једна мисао. Бићу кратак: 1) Ја бих хтео да се популаришем. 2) Да *Полеју* прибавимо материјалне користи. 3) Да пред једном већом масом света у Чачку проговоримо о њему.

Према томе ја бих ти саветовао да од сад па за 15 дана спремимо један концерат, неке

недеље увече у X. [Хотел] Крену и ако је пост, јер за Божић би нас скупо стала сала, на коме би био овакав програм:

1) Да неко од омладинаца из Чачка, на пример Аца Ђорђевић напише укратко о значају *Полета* за Чачак и уопште, као и о дужностима грађана према његовом опстанку.

2) Да замолиши Цврла²⁹ да уз пратњу Госпође Некваси[л] нешто пева соло.

3) а) Ја бих читao своју најновију приповетку *Парничар*.

3) б) Неко би рецитовао моје две три најновије песме, уместо што бих ја читao.

Улазнице би биле добровољан прилог, а у корист *Полета*. Самом концерту би претходиле неке бомба плакате у којима би се назначило да је приповетка из савременог чачанског живота и т. д.

Дакле то је моје мишљење. О овоме само говори са Ацом. Ја ћу њему писати. Цврла питај само да суделује, без икаквог даљег мешања. Ако он неће потражи неки други начин, како би више публике било. На пример игранка. Ако Аца неће да говори написи сам говор за тај дан. Само треба напред. Хоћу овога пута да видим твоју одважност. Ја бих за тај дан дошао. Не одлажи за Божић, или Нову годину, јер од тога неће бити ништа као и прошле године. Приповетка је бомба. И ти би је тек тад први пут чуо, јер ти је пре не бих дао. Одговори одмах. Синиша.³⁰

У документацији нема трага да је ова идеја остварена.

Пошто је последњи број *Полета* изашао у априлу 1926. године, Митровић је наставио да прима радове, вероватно надајући се да ће материјалне проблеме решити, па је и Пауновић наставио са прибављањем радова све познатијих сарадника из Београда. Тако почетком октобра (према садржини писма) пише:

²⁹ Драгослав Митровић Цврле, професор у Чачанској гимназији.

³⁰ Синиша Пауновић, Писмо Дојчилу Митровићу, 3. новембар 1925.

„Драги Дојчило,
Мада мало доцније, ипак ти шаљем рукопис.
Чланак од Метерлинка гледај да заузме што
лепше место, као и Шмаусов. Песме ти шаљем
две, једну Милице Костић и другу М. Шантића
са оном белешкицом о њему³¹. [...] Дакле чим
добијеш ово пиши ми о свему. Дакле, гледај да
унесеш ма шта моје у овај број, јер не бих хтео
да кажу да сам се већ понесо. Извести ме о при-
ликама код куће: да ли се зна да сам венчан?
Гледај да се нађеш са неким од мојих и разго-
вараш, те да ми одмах после пишеш.“³²

Из истог периода је и следеће писмо:

„Драги мој Дојчило,
Ево баш овог момента заврших ону приповет-
ку, просто пренех перо са ње на писмо (о Ја-
панцу). Јуче ти писах да тражиш од неког дру-
гог или ноћас размишљах много о томе и ре-
ших се да и поред мога толиког посла посве-
тим још један дан *Полету* како нам се не би у
брк насмејали. И довршио сам је. Још у кон-
цепту синоћ сам је читao (1. део) код Ак. нау-
ка В. Петровићу, а јутрос и Марку жељећи да и
од њих добијем савет да ли могу овако сирову
да је пустим из руку. Они су ми са доста искре-
ности рекли да је пустим. Й ја сам се трудио да
буде много бола. Али и поред свега на много
места има неуглађености, ја то осећам, само
што немам ја времена да је поново преписујем.
Зато те молим (и то је у твоју корист) да је
узмеш и по неколико пута прочиташи па онда
да је натенане препишеш. Приликом преписи-
вања све бесмислице, ако их има све рапавости
у стилу, а што је дошло само отуда што сам је
готово моторном брзином написао. Гледај да
свака реченица иде глатко и да извире једна из
друге изузев на преломима. Ја то нисам могао
свуда да гледам, јер сам морао да јурим за до-
гађајем.

³¹ Прилози Милице Ко-
стић и Милана Шантића
стигли су у *Полету* 30. сеп-
тембра 1926.

³² Писмо сведочи о прија-
тељским везама ове двојице
непосредних сарадника на
Полету. Пониште се Пауново-
вић оженио мимо воље и
знања својих родитеља, од
свога друга очекује драго-
цена обавештења о њихо-
вом расположењу.

Што се тиче утиска ја верујем да ће бити одличан, нарочито за људе изван наше паланке, јер кад су Пера и Добромир могли да се одушеве који познају Јапанца онда ће страници свакако виште. А све ове ствари о Јапанцу или су сасвим истините, или уопште заборављене.

Дакле, молим те Доле, само што виште обрати пажње немој да се срамотимо. А за идући број биће то бомба. Вељко ми је синоћ обећао. У овом броју донеси обећани садржај: Д. Васић, В. Петровић, Јел. Јов. Димитријевић и Б. Ковачевић. Чим добијеш ово писмо одмах ме тачно и о свему извести. Што се тиче *Полета* многи га у Београду очекују нестрпљиво. Воли те твој Синиша“

Једна од непријатности у вези *Полета*, истинита или не, била је и дописница Велимира Штављанина, упућена уреднику Митровићу:

„[...] Имам да ти јавим да те Синиша П. много компромитовао код овог Жике. Наиме кад су се нашли сад о божићу у возу он му се тако дрско хвалио да је он у ствари уредник *Полета*, а да твоје име само фигурира. У осталом, мада то и није лепо од Пауновића њему Жика није ни поверовао. Он каже: За мене је Дојчило један идеalan младић а овога сам само презрео кад је хтео да ме разувери у Дојчилову спремност.“³³

Тин Јевић и Полет

У *Полету* су објављене и две песме Тина Јевића у време када он није виште боравио у Београду. Биле су то песме *Старећи* у јануарском броју и *Козмичке руке* у априлском броју 1926. Појава Јевићевих песама у скромном

³³ Дописница Велимира Штављанина, 16. јануара 1926. из Крупевца.

Тин Ујевић

часопису какав је био *Полетӣ* била је толико невероватна, да су се појавиле сумње у њихово ауторство. Ту неверицу је потхрањивао и сам песник, одричући се повремено обеју или понекад једне од њих. Тако, он у писму Густаву Крклецу од 26. априла 1926, алудирајући на Пауновићев приказ његове књиге „Колајна“, објављен такође у *Полетӯ* (2-3/1926), пише: „Тај чланак у *Професорском ғласнику* вальда измишљен, као и једна ‘моја’ пјесма коју је до- нео *Полетӣ* у Чачку (*Старећи*).“³⁴ Ускоро, у подужем писму Крклецу пише о разним нетачностима које су настајале приликом штампања његових песама, а на које му је Крклец скретао пажњу:

„Ја сам Вам врло много захвалан за ваш љубоморни интерес за моју особу, у чему мозда и претерујете, али није моја дужност да Вам то ја замјерам. Ја сам пропустио да Вам наведем доста ствари [...] па онда *Козмичке руке* у чачанском омладинском *Полетӯ* који је у фебруару одштампао под мојим потписом једну пјесму која, надам се, са мном нема никаква посла [...].“³⁵

А у тексту „Злоупотреба мојега имена“ наводи: „Г. 1926. неки је лист у Србији објавио двије моје пјесме, тврдећи да има мој оригинал рукопис. Ту су барем двије пјесме биле центром, тј. сложене од мојих ријечи, премда им нисам био аутор.“

Да се не ради о фалсификату за који би највише био осумњичен Синиша Пауновић сведочи архива *Полетӯ*, у којој је уредник Митровић свидентирао и сачувао свако писмо, дописницу и прилог за свој часопис. Међу писмима и дописним картама су и Ујевићева писма упућена администрацији часописа, као и она адресирана на Синишу Пауновића у Београд. Свестан значаја документације, Пауновић је та писма доставио Митровићу да их сачува са осталом документацијом свог часописа.

³⁴ Tin Ujević, *Autobiografski spisi, pisma, intervjuji*, Zagreb, Znanje, 1966, str. 270.

³⁵ Исто, стр. 281.

Из те преписке се види да је Тин Ујевић имао пуно поверење у Пауновића, па му је одобрио да за *Полет* напише приказ управо изашле збирке песама *Колајна*, о чему он обавештава Митровића:

„Као што ти је познато изашла је Тинова *Колајна* и он ми је већ рецензију одобрио за *Полет*. Да не би изостали од Гласника [Српског књижевног гласника], остави места (једно 4 стране међу прегледима ја ћу ти ноћас написати и о њему цитирајући по његовој дозволи неколико његових целих строфа.“³⁶

Писма такође сведоче и да је Ујевић од Пауновића очекивао помоћ у посредовању код редакција београдских листова за неисплаћене хонораре, па 9. марта 1926. пише Пауновићу:

„Драги господине Пауновићу

Управо добијах Вашу карту. Док добијете мој одговор, ја ћу већ бити у Загребу (то можете да саопћите г. Богдановићу, ур. „Буктиње“ и администрацији „Времена“, јер крећем сутра изјутра. Писати ми можете у Загреб, али чекајте да Вам пошаљем поближу загребачку адресу. Поздравите г. г. Крклеса, Коњевода и М. М... (нечитко) (ако га познате). Кркленцу сам већ писао прије два дана. Док Вам не јавим адресу стана, можете писати на ДХК. Али, послије тога, ја ћу Вама и другима свакако јавити адресу. Поздрав [од] Тина.“

Убрзо затим (14. марта), поново му пише писмо са истим захтевима:

„Драги господине Пауновићу,

Писао сам Вам 9 или 10 марта из Криводола, а 11 сам стигао у Загреб. Мјесто да ми пишете на ДХК (како сам вам био ставио до знања), можете да упутите на Кафанду Корзо. Ту адресу можете да јавите и г. Казимировићу

Тин Ујевић

³⁶ Недатирано Пауновићево писмо, према садржини писано је највероватније крајем фебруара 1926.

3) Stareći,

Svetlog dana vređi me moje sede kose
da je prošla žora žalosti i nade.

Svetlog dana trošni zuli meni vesti moze
o propoziciji bivšem moje barakade;

o ja slutim da će život bio lepeće živu
Ja sam mira ova mračna do gde učela reči;
o ja slutim da će život ugroziti
i pogriti pasti u smrću. Ja ne imam još
da novostim slame nici možda poleđenja.

ne ču ni da hajem stari sliki knjiga;
prihleću cigarete, spavam u njihu vremena;
pasti leme nego pasti istre. — Mojem.

Mojem svetlog dana u duši i telu,
stres, strahu, komis, kaos, neznanjeti,
alec u mriži nate gođi u retorici,
stare toplo đice vise neće grati

Vreme se radi Še jednog ma.
Roji se reči da jednog ma.
Fale u reči da jednog ma.
a ja tek hteo puniti u grijah.

Mojem blžih živa.

Песма Старећи

(или ком другом сараднику листа „Време“), уредништву „Буктиње“, г. г. Густаву Крклецу, Сиби Миличићу, који се овамо у Загреб никако не јавља, и другима.

Сада немам, још сам много растресен, да Вам донесем нешто занимљиво, али чекајте, то вас не може спријечити да покушате овамо. Ја сам у добром здрављу и много Вас поздрављам
Загреб 14 марта 1926

Ваш Тин Ујевић

П. С. Ја ћу овде остати свакојако, једно дуже вријеме. Али молио бих Вас, ако Вам није тешко, да посјетите администрацију листа „Време“, те да, односно ствари у броју 6-8 јануара т. г. умолите члана администрације, или већ поменутога г. Казимировића, да ме се, у колико су расположени и расположиви, сјете на реченој адресу К. Корзо, или смјеста.“

По пријему овог писма, Пауновић (19. марта) пише Митровићу и подсећа га да пошаље хонорар Ујевићу за песму *Сијарећи*, објављену у јануарском броју *Полета*. Из писма се може видети да је та песма неовлашћено штампана, тј. без Тиновог одобрења и да би хонорар требало да га одоброволји.

„19 III 26 г. Б.

Драги Дојчило,

Данас сам добио писмо од Тина – доста опширно, што ме изненађује – у коме ми се жали о својим материјалним незгодама и моли ме да ургирам у ур. „Времена“ и „Буктиње“ за неке хонораре што му дугују. Писао ми је из Загреба.

Како што ти је познато ја сам му у оној карти која је била нека врста извиђења за слободу самовољног штампања његове песме обећао да ћемо му послати хонорара. Пошто је он у таквој оскудици то те молим да чим добијеш

ову карту пошиљеш му извесну суму. (Ја мислим бар 200 дин) – Неће те Бог убити. Севап је јадног песника помоћи. А он ће нам валасти. Обећао је у овом писму и доцније нешто написати. Дакле то одмах учини и извести ме, Синиша
Загреб, Кафана Корзо.“

Убрзо Пауновић добија дописницу од Јевића из које се види да још није примио хонорар из Чачка, а који очекује, што значи да се не одриче своје песме *Стварећи* и не замера на начину како је она доспела тамо:

,Драги г. Пауновићу,

Синоћ сам добио ваше писмо, па Вам захваљујем на обавијестима. Данас поново пишем на управу „Времена“. Односно Богдановића жалим што је, забуном, упутио пошиљку на К., јер је тако нисам добио (ја сам овдје већ од 11.) Из Чачка још ништа. Ја се у Загребу врло добро осјећам, немам апсолутно ни на што да се жалим, те Вам захваљујем љубазно интересовање. У Београд не мислим ни скоро, ни било када; за овај тренутак, из кафане немогу да Вам што дugo пишем. Поздравите г. Драгана Алексића, ако га познајете; у згодној прилици опет -

Срдачно Ваш

20. III 26.

Тин Јевић.“

Дојчило Митровић има велике материјалне тешкоће и његов часопис тешко опстаје, па ни Јевићу не шаље хонорар, иако га Пауновић још у неколико писама подсећа на ту обавезу. Последњи пут 15. маја опомиње свога друга: „Ако ниси Тину послao хонорар пошаљи му иначе ће да нас тужи.“

У међувремену је изашла и априлска свеска *Полеја* са Јевићевом песмом *Козмичке*

руке и на адресу часописа у Чачку стигла је до-
писница из Загреба:

„11 маја 1926, Загреб

Поштовани г. администраторе,
Видео сам овдје у Загребу, већ два броја ваше-
га *Полета*. У првоме је била једна пјесма пот-
писана мојим именом, али сигурно и не моја,
па ми није жао што нисам добио хонорар, како
је то можда желио г. Синиша Пауновић (ваш
сарадник са Косанчићева вијенца, чију сам ре-
цензију „Колајнс“ читao у Вашем листу). Али
у априлском броју *Полета* налазим пјесму *Ко-
змичке руке*, која је одиста и стварно моја, са-
мо написана раније – ако се не варам – него је
датирана. Она би, вјероватно, била из 1921 или
1920, и дао сам је некому, оловком писану, у
кафани Москви. Према томе, молио бих Вас
да ми, по могућности одмах, пошаљете искак-
кав хонорар у Загреб. Рецимо на адресу: г.
Иван Невистић (Невистић), Ц – улица (прије
Раинерова), број 13 (у загради: за Т. Јевића).
Страх ме је да пјесма није мало алтерирана у
тексту, а фале јој, мислим и један пандан?, где
је речено: „Спустили смо идеале – у канале“ те
? пјевају ? фењери итд.

Моја је адреса: Ткаччићева улица 62, али у сре-
дини мјесеца излазим из стана, зато пошаљите
на г. Ивана Невистића, како [је] горе речено,
који ће ми доставити. Поздравите са моје стра-
не г. Синишу Пауновића.

Примите израз мојега срдачнога поштовања

Т. Ј.“

Иако у великим дуговима, Дојчило Ми-
тровић је Јевићу послao хонорар, о чему
сведочи његова дописница од 22. маја 1926.
године:

Kozmische ruke.

F.D. 92

Moje ruke vrijeđaju lemnovite stene
krataju lejtice vrgnutih dešnica
— Tuča ne lebidi u stan, — čelič pod nosom
koj je vrijeđen je neizmenost
stajanja i grijanjem ~~svrappa~~.

O velazok, velazova!

Ja nemam da tako govorim,
ali ne me podajte kopistički kušari,
iž diktatori natičtova.
Tuča je glava u rotacijskim planetama.

Moje ruke me nose,
i ja sam sličan veruševom bogu;
ali ja sam tako da bez bliske
ponešam do moje nose
Kao Molentili — graptici řeđe vode
fikar vančići, štitci, olive i banane
u trapezima, ali u me, u mili!

Sto je strali u vođi svetog pionera
njegove sviblja i građevi lejtice granice.

(1922.)

F.U.

„Поштовани господине,

частим се јавити Вам да сам од Вас добио, на рачун хонорара, 150 динара. Ја сам Вам, до-
дусе, био писао другу адресу, но главно да сам паре добио. Ако имате што писмено, можете послати на Казалишну кафану Загреб. Срда-
чан поздрав Тин Ујевић.“

У архиви *Полета* чувају се Ујевићеви рукописи обеју песама објављених у часопису, али и још једна, без наслова, за коју у напоме-
ни пише да неће бити штампана. Све три су за-
ведене истог дана, 4. јануара 1926. Писане су
графитном оловком, латиницом и истим рукописом, који се не разликује од оног у Ујевиће-
вим писмима и картама. Тешко је данас утвр-
дити како су те песме стигле у Чачак. Нема сумње да је значајан удео у томе имао Синиша
Пауновић, о кому је и писао у својим сећањи-
ма, уз тврђњу да је обе песме он донео у редак-
цију часописа: „Ујевића сам већ неколико го-
дина добро познавао. Много пута смо седели у
истој кафани, за истим столом – до зоре. У то
време он се хранио или боље рећи наливао ал-
кохолом у тада врло популарној и добро снаб-
девеној београдској кафани ‘Триглав’ на Зе-
лском венцу. Ту су редовно зализили и многи
други старији и млађи књижевници и новина-
ри пореклом са оне стране Дунава и Саве. Ме-
ђу њима, најчешће, поред Ујевића долазили су:
Иво Ђипико, Јосип Косор, Сибе Миличић,
Иво Андрић, браћа Марин и Гвидо Тарталја,
новинари Душан Синобад и Ђиво Вишњић и
други.³⁷ У том друштву кретао се и млади сли-
кар, пореклом Херцеговац, Богослав Коње-
вод, илустратор у неким београдским листови-
ма (*Илустровано Време* и други), који, судећи
према једном његовом писму Дојчилу Митро-
вићу, такође има удела у прибављању Ујевиће-
вих песама. После изласка јануарске свеске
Полета 1926. Коњевод пише Митровићу:

³⁷ Синиша Пауновић, „Се-
ћање на Тина“, *Младост*,
бр. 490 (2. март 1966), стр. 6.

Боривоје Стојковић много година касније, као угледни театролог

Боривоје С. Стојковић (1909-1984), као ученик седмог разреда Ваљевске гимназије био је поверијник *Полеја*, касније оставио значајног трага у проучавању српског позоришта.

„Драги госп. Дојчило!

У данашњој *Полеји* читам да је изашао из штампе *Полеј*, али међу именима не видим Павловићеве, и ако сте ми обећали штампати ствар. Јер ако Вас је Синиша учењивао ради Десанкиних ствари, ја би у том случају требао то пре учинити, јер сам Вам дао Ујевића. Дакле одговорите ми на ово, а ја ћу вам се опширно јавити.

Поздравља Богослав Коњевод, Пост репортер Београд.“

Песма Зоре Павловић, за коју се залаже Коњевод, штампана је у следећем броју *Полеја*, а писмо остаје као потврда да је песма *Старећи Ујевићева*.

Тин Ујевић је „због скитничења и пијанства“ претериван више пута из Београда, а коначно 23. новембра 1925. године, па је вероватно да су све три песме добијене од њега пре тог датума, можда и у различитим приликама, мада су заведене у архиви истог дана. Те песме, изнуђене у атмосфери кафане и алкохола, неједнаке вредности (трећа вероватно зато није ни штампана) песнику нису много значиле, па их се зато касније одрицао, али да су оне писане његовом руком сведочи *Полејова* архива.

Повереници и сарадници

У архиви *Полеја* су и бројна писма поверијеника која указују на углавном слична искуства у том послу. Најчешће су то ученици који у својој средини тешко налазе претплатнике, па се *Полеј* не продаје како се очекивало.

Тако, Боривоје Стојковић у новембру 1925. пише Митровићу:

„Ви или неко други из Вашег уредништва, обратили сте се г. Ј. Ј. Бабићу, проф. с

молбом, да распродат ученицима 10 бројева *Полета*. Но, како је г. Бабић био веома заузет то ме је ту скоро замолио да, ако је могуће, расту-
рим послате му бројеве. Ја сам се примио те
дужности и искрено заложио своју енергију, и
ако сам поверионик још 3 часописа. Но, и поред
моје добре воље, ипак нисам успео да расту-
рим више од 5 бројева, јер они ученици који се
редовно претплаћују на часописе, веома су
претрпани. Тешко се нађе у некој гимназији
велики број ученика, који са живим интересовањем
прате морални и духовни развитак наше омладине. [...] Новац за растурених пет комада
Полета добићете у току времена, јер ми
нису сви платили. Ви врло добро znate, како су
ученици материјално ситуирани! Мислим, да
није потребно то Вам наглашавати! Међутим,
од претплатника имаћете само мене. Стога
идући пут пошаљите само један примерак. Но-
вац од мене добићете телеграф. уплатницом са
осталим, док ми буду сви исплатили.“

Да је било несрећних околности и онда
када је *Полет* продат, а новац сакупљен, све-
дочи и писмо поверионика из Ужица, Драгана
Ковачевића:

„Здраво Дојчило!
Имам ти јавити нешто што ти неће бити мило
али је мени горе. Пре два дана био сам у Чач-
ку, био сам ти понео 760 динара па сам заспао у
вагону и то ми је нестало. Нестало ми је и нов-
чаника и вазда неких ствари. Али ако морам ја
да се бринем ти не мораш, ја ћу ти слати сваког
месеца по 100 динара док ти отплатим, а то је
мој цепарац што ми га шаље брат. Преко остале
Полете оставио сам у Чачку код Јована Ни-
колића па кроз неки дан ја ћу доћи и предати их
и извешћемо рачун тачно колико ти ја дугујем
за ову годину, а за дододине се постарај те дру-
гог нађи поверионика, мени је доста!“³⁸

³⁸ Писмо Драгана Коваче-
вића, 1. јул 1925.

Лоше среће био је и повереник из Вршица, јер није могао да сакупи новац за растурене примерке, па обавештава Митровића:

„Драги друже

Дуго је дана прошло, од како ти се нисам јавио и претплату послao. Данас узех да ти се јавим, али боље да ти се нисам ни јавио, само да сам у могућности, на жалост што ти морам рећи, да ми виште *Полеј* не шаљеш, јер сам ових дана претрпео и тучу са двојицом а и Г. управитељ ође њих тројицу да истера ових дана због неке крађе, а на жалост су наши претплатници, а и ови који су остали овде неће да ми даду макар ово што су изузели. Већ сам морао да идем код Г. разредних старешина да они наплаћују претплату, а ове којима нису разредне старешине могле ништа ставио сам их код Г. директора и надам се ћу овога времена искупити од свих и од ових лопова па ћу то гледати одма да пошаљем.“³⁹

Највише је писама од поверилика који и сами пишу, па продају *Полеја* условљавају објављивањем својих радова у њему. Таква сарадња била је од обостране користи. Здравко Лукић, гимназијалац из Крушевца упорно је слао своје песме и свесрдно се трудио да продаје *Полеј*, али није имао много успеха. Објављена му је само једна песма, али његово писмо, које показује стање духа и незаинтересованост за културу, могло би бити карактеристична слика и за било које друго место, а не само Крушевца:

„Поштовани господине Дојчило!

Јако ме жалости, што Вам морам јавити једну за мене и за Вас, врло непријатну вест.

Као што сам Вас раније известио, ја сам свом снагом прионуо на посао да Вам нађем известан број претплатника у грађанству. То

³⁹ Дописница Б. Ђорђевића, ученика трећег разреда Учитељске школе у Вршицу, 23. март 1925.

ми је био главни задатак овог празника. Зашао сам од радње до радње, пун наде у сигуран успех, и подносио књижевни оглас *Полета*, хвалећи га и сам што сам боље могао. Али све моје наде остале су неостварене. Наше ћифтице виште воле да попију пола литра ракије, него да тим новцем помогну једно хумано друштво пуно лепих идеја. Готово у свакој радњи наилазио сам на исти одговор: ‘То ми не треба! Ја се тим стварима не занимам. Потражите ви претплатника у гимназији’ и т. д. Ах како сам скрушен после оваквог њиховог дочека излазио из њихових дућана. Тако је то трајало више дана. Следећег дана, ја сам опет настављао свој посао – али без успеха. Код самих књижара наишao сам на овакав одговор: ‘Шта ће ми то! видиш ли шта је књига, па их нико неће купити, а камо ли да купи *Полет*.’

Овај мој безуспешни посао задао ми је једну тешку рану. Ја знам да сам овим изгубио место, које ми је било тамо одређено или нисам то ја крив. Али и ако знам посигурно да никада у *Полету* нећу угледати свој рад, ја ћу му вечно остати пријатељ и трудити се да му нађем што већи број претплатника у гимназији.⁴⁰

Много успешнији у продаји часописа био је Драгић Весковић, али и упорнији да се његове песме штампају. Познанство и сарадња са Митровићем датирало је од раније, па је разумљива његова непосредност у обраћању и захтевима. Пише му из Горњег Милановца:

„Драги Дојчило,

Долазио сам пре недељу дана у Чачак и узео сам 20 примерака *Полета* од Штављанина, те сам их донео у Милановац и све сам до сад продао. Новац ћу ти донети кад будем долазио или ћу ти послати поштом.

⁴⁰ Недатирано писмо Здравка Лукића.

Ако имадеш прошле бројеве ти ми јави јер има неколико другова који хоће да узму све бројеве. Нарочито те молим да ми пошаљеш идући број најмање 30 примерака, јер се ја доста заузимам за *Полет* и трудим се да га у што већем броју распродам.

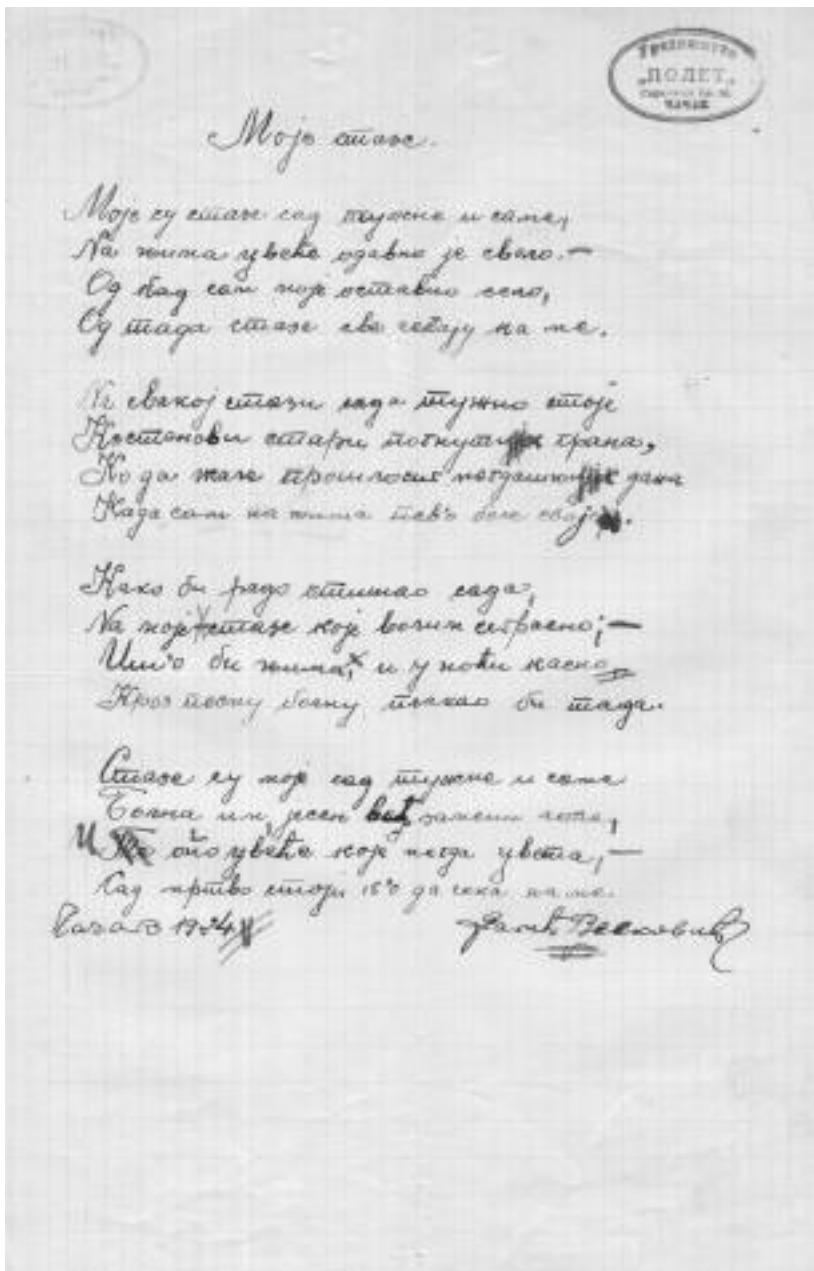
Шаљем ти ову моју песму што си ми обећао да ћеш је још у 5 броју штампати. Молим те да је за идући број *Полета* оштампаш. Преправио сам је колико сам могао, ако што не буде добро то те молим поправи ти. Јави ми картом одмах хоћеш ли је штампати или не; али сматрам да сам заслужио да је пустим у лист, јер се ја највише старам да *Полет* растурам. Ја се надам да ћеш ми учинити ту услугу и пустити песму у лист. Немој да ми јавиш као што то бива обично да ми нећеш штампати у овом броју већ у следећем и т. д. Одмах ми јави писмом да знам да се више заузмем за идући број да га распродам што више.“⁴¹

Весковићева песма *Moje стазе* штампана је тек у следећем двоброту (6-7, 1925), а он, два месеца касније, пише Митровићу:

„Добио сам пре неколико дана 30 примерака *Полета* бр. 6-7. Енергично сам се заложио да га распродам, али ипак нисам све могао. Досад сам продао 15 примерака. Много би више продао али се буне због цене што је 8 дин. Заузећу се да бар још неколико распродам. Новац ћу прикупити и послађу ти, а тако исто и примерке које не распродам.

Шаљем ти ове три песме: *Туга*, *** и *Чекање*. Молим те да бар једну од њих одштампаш у следећем броју Полета. Велику сам пажњу обратио на *слик* и на *симетричност* песама и све је дosta добро. Стога те молим, да ако можеш оштампаш коју ти наћеш да је најбоља, а ако може оштампај и две. Одмах ми јави картом хоћеш или нећеш да знам. Али ми-

⁴¹ Писмо Драгића Весковића, 17. март 1925.

Песма *Моје стазе* Драгића Р. Весковића

слим да сам заслужио да ми то учиниш јер се искрено заузимам за *Полет* а и у будуће још ћу се више заузети. Одмах ми јави!

P. S. Ако буде требало нешто да се преправи у песми ти ми врати песму само подвуци ја ћу преправити. Немој да се изговараш да нема места и да имаш доста радова. Нарочито види песму *Туѓа* и ***, а ако можеш и *Чекање*.⁴²

И Алекса Унковић, учитељац, како је записано у деловоднику примљених радова, ученик Учитељске школе из Дервенте, жели да помогне у продаји часописа, али пошто и сам пише песме, очекује да му нека буде објављена. За *Полет* је сазнао када је већ постао познат и пише уреднику:

„Поштовани госп. Уредниче!
Сазнавши преко Српско^г Књижевно^г Гласника да у вашем власништву излази већ дуже времена ванредно лепи часопис *Полет*, то вас молим лепо да ми пошаљете бројеве за ову годину, и то за септембар, октобар и новембар и даље за остале месеце. Ја ћу овамо, да растурам лист, и да задобијем што више преплатника. Молим Вас, известите ме колика ће бити преплата листа, а ја ћу Вас накнадно известити колико ће преплатника да буде. Овај крај оскудева без часописа, а Ваш би лист добро дошао овамо. Шаљите одмах. С поштовањем,
Алекса Унковић, препарандист.⁴³

О реакцијама код својих другова поводом оглашавања *Полета*, Унковић јавља Митровићу:

„Баш данас примио сам неколико књижевних огласа часописа *Полет*. Омладина је пуно загријана за часопис. Ја сам одмах плакатирао све огласе. Преплатника ће бити, колико се може видети пуно. Колико ће преплатника бити известићу накнадно.

⁴² Писмо Драгића Весковића, 17. мај 1925.

⁴³ Писмо Алексе Унковића, 5. новембар 1925.

Ви мени почните слати од 1926. године часопис редовно. Јер ствар није доста огласити, него се мора и видети. Ја ћу Вам моју преплату послати. Да Вас помогнем и литерарном снагом, изволите примити у прилог Вашег јануарског броја моје две песме.“⁴⁴

Унковићева песма *Бела жена* објављена је у двоброју за фебруар-март 1926. у *Бачком кућку* и тим поводом Унковић се јавља Митровићу:

„Баш данас сам примио двоброј *Полећа*. Лепа Вам хвала на примљеном раду. У прилог идућег броја *Полећа* изволите примити моје неколике песме. Преплату ћу Вам послати. Преко ферија настојаћу у моме месту распирити Ваш лист. Сада је немогуће, пошто смо при kraју школске године. Такођер стараћу се и у купљењу прилога.“⁴⁵

Нису само ђаци без паре за претплату на часопис, то је случај и са наставницима. И они се понашају слично, хвале часопис, шаљу своје радове за објављивање, али с парама оклевавају из разних разлога. Тако наставник Рад. Ил. Лазаревић из Берана пише Митровићу у време када је *Полећ* већ престао да излази:

„Пошт. госп. уредниче,
Чудим се шта је с *Полећом* време је да изађе 7. свеска, а оно нема чак ни 5-те, премда сте ми јавили да ће изаћи крајем прош. месеца.

Претплату нисам засада у стању послати због тога што сам скоро сада отпуштен из држ. службе, те Вас молим, да ме причекате, док се не ситуiram мало боље, премда знам да је уредништву једнога листа врло тешко што тако радим.

Почетком нове шк. године наћи ћу Вам у заједници са г. проф. Марјановићем неколико претплатника. Почетком шк. године кажем

⁴⁴ Писмо Алексе Унковића, 30. децембар 1925.

⁴⁵ Писмо Алексе Унковића, 10. април 1926.

Михаило Константиновић

због тога што овамо има веома мало читалачке публике сем ђака и наставника.“⁴⁶

Михаило Константиновић (1897-1982), доктор правних наука и професор на Правном факултету у Суботици, рођен јем Чачанин, у време када је излазио *Полеја* позван је, као угледна личност, на сарадњу у Митровићевом часопису. Уз похвале за ово гласило, он је одговорио:

„Драги Господине Митровићу,
Чим сам добио ваш позив на сарадњу решио
сам да вам пошаљем један прилог за идућу све-
ску *Полеја*. То ће вам најбоље рећи колико
ценим ваш лист и напор који ви и ваши сарад-
ници око њега трошите. Нажалост, ја сам то-
лико заузет обећаним чланцима разним стру-
чним часописима, да ми не изгледа могуће да
вам ускоро дам штогод. Ипак се надам да ћу до
краја школске године моћи урадити нешто за
 vas. То ће можда бити могуће и раније, али ми
је због заузетости лакше када осетим више
времена пред собом. Зато ми опростите на ћу-
тању и верујте у моје симпатије и оданост.
Мих. Константиновић.“⁴⁷

Из Мостара је на адресу *Полеја* стигло
писмо Милана С. Шантића, песника са обја-
вљеном књигом песама *Бдења*, касније позна-
тог новинара *Политике*, са необичним пред-
логом:

„Поштовани Г. Митровићу,
Пре свега, опростите ми на превеликој слобо-
ди према Вама. Препоруком Г. Р. [Радослава]
Драгутиновића послao сам Вам 50 примерака
моје књиге *Бдења*, која је пре неки дан изашла
у Београду.

Било би сувишно да Вама објашњавам
какве су материјалне потешкоће око издавања
књиге, и шта то значи имати посла са штампа-

⁴⁶ Писмо Рад. Ил. Лазаре-
вића, 20. јул 1926.

⁴⁷ Писмо Михаила Кон-
стантиновића, 30. април
1926.

Суббота 30 апреля 1926
Белград, 53

Рату Генералу Мицодолићу,

Честито је било вашему на сарадњу
решили да се узиме орнажерски при-
лог за цртеж лекаре "Кондик". Но те ван нај-
важнијих коначних решења, вам миси и пасаж
који ће у вашем сарадњу око све дјеловат.
На пасажу, јасно је да ће изглед објекта који
изгледаје разном архитектонском гаслицама, да
и не изгледаје јасно да вади у чистој
шарнику. Чак се сада је ту речено да се
јавије мали угарницијаш са вади. Но то
може бити могуће и реције, да им је
тада гајиошкоје некаквога осим чистој
шарнику. Тако да односим се на
тумачу и верујући у моје смештаје и
правошћ.

Мих. Константиновић

Писмо Михаила Константиновића

Милан С. Шантић

ријама. Зато, ја Вас најљубазније молим, будите добри и растурите моје књиге, а ја ћу наћи згодну прилику да Вам се реванипирам. Један примерак задржите за Ваш угледни *Полет*, а 10% задржите за Ваш труд. Новац, као и онај број *Полета* у коме буде приказ о мојој књизи, молим Вас, пошаљте ми на адресу: М. С. Ш. Мостар. Ја Вам се унапред много захваљујем с молбом, да увек рачунате на моје пријатељство. Ваш М. С. Шантић.“⁴⁸

Не зна се да ли је Дојчило Митровић про-
дао Шантићеву књигу, али њен приказ није
изашао у *Полету*, па је вероватно да је стигла
у Чачак после априла 1926, када је изашла по-
следња свеска часописа. Међутим, нека сарад-
ња је ипак постојала, јер је једна Шантићева
песма објављена у претпоследњем броју 1926.
године.

Сарадник *Полета*, још док је био ђачки
лист, Живан Митровић, тада матурант Ужице
гимназије, потом студент права, па учитељ у
Ивањици, наставио је сарадњу у овом часопису
и на самом kraју његовог изложења. Обрадован
сазнањем да *Полет* још излази, пише уреднику:

„Драги Дојчило,
Не знам да ли ти је познато, да се већ скоро го-
дину дана налазим овде, у Ивањици, као при-
времени учитељ.

Једног дана дође ми до руку књижевни
оглас за твој *Полет*. Пријатно ме је изненади-
ло, кад сам видио да он живи и то, ако се не вар-
ам, напредно живи. Намеран сам да те за овај
број помогнем и шаљем ти овај рукопис,⁴⁹ а
мислим да га можеш искористити. Пусти га у I
број! Пошаљи мени 5 комада; па ако се буде
могло више продати – јавићу ти!

Пиши ми: о стању часописа, сарадници-
ма, о теби, и т. д. – све ме интересује!

Много те поздравља, Живан Митровић.“⁵⁰

⁴⁸ Недатирano писмо Ми-
лана С. Шантића.

⁴⁹ Текст Живана Митро-
вића *Проблем данашњице*
објављен је у јануарској
свесци 1926.

⁵⁰ Писмо Живана Митро-
вића, 14. јануар 1926.

Два месеца касније, поново пише уреднику *Полећа*:

„Драги Дојчило,

Шаљем ти обећани рад.⁵¹ Он није много дугачак. Зато би било непотребно цепкати га, него је најбоље да га пустиш, ако није доцкан, у овај двоброј, јер би ти он можда у априлу заузeo много простора.

Имаће сигурно ефекта, јер га штампаш у време, кад се овим питањем свак иоле образованији занима. Њиме можеш прво читаоцима *Полећа* пружити мали извод из народне поезије, а и једно дотакнуто социјално питање, као што је еманципација жена. Нарочито ће бити радо читан у Ужицу код омладине и у Пожеги, јер они мене познају. Пиши ми!

Поздравља те твој, Живан Митровић.“

Када је *Полећ* у септембру 1924. године постао приватни часопис, његово излажење је нашло на одобравање омладине и ван Чачка. О томе сведочи писмо Веселина Д. Филиповића – Брезнанца, ученика IV мушке гимназије у Београду, који је постао повереник, али и сарадник, будући да је слao песме, мада му је у *Полећу* објављена само једна. На вест да часопис поново излази, Филиповић пише:

„Поштовани Г. Уредниче,

Веома нас је обрадовала новост да ће *Полећ* опет изаћи, јер заиста, потреба за таквим, провинцијалним листовима осећа се свуда све вишe.

Стараћемо се, да *Полећ* продре и у наше учионице, које нису баш тако антилитерарне и апатичне за омладинске – књижевне часописе, што ће те се, надам се, и уверити.

Молим Вас, пошаљите ми I број часописа, а предплату ће те добити 1. окт. Овом картом, ако је могуће, јавите ми резултат.

⁵¹ Рад *Жена у народној поезији* објављен је у двоброју 2-3 1926. године.

Адам В. Василијевић рођен је у Чачку 1906. године, у имућној трговачкој породици Василија Василијевића. После завршене гимназије студирао је право у Бордоу и Паризу, а рад започео као судијски приправник у Велесу 1929. Био је судија у разним местима некадашње Југославије, а адвокатуrom се с прекидима бавио од 1942. до 1967. када је пензионисан. Умро је у Чачку 2003. године.

Примите, Господине Уредниче, уверење о моме одличном поштовању.

Веселин Д. Филиповић, Брезнанац, гим.
в. р.“⁵²

Чачанске Парилије

У настојању да свој часопис што више расшири, Дојчило Митровић се обраћао и својим некадашњим школским друговима, тада студентима у Француској. Из њихових писама може се видети да се уредник Митровић, осим беспарице, борио и са другим проблемима када је у питању опстанак часописа – неразумевање средине, завист, па и властита малодушност. Поред охрабрења да истраје, од њих је добијао и разуверавања да је свет у коме они живе бољи.

Тако му Адам Василијевић пише:

„Драги пријатељу и рођаче,
надам се да ћеш ми веровати, када ти кажем, да
сам се јучерашњем твоме писму и данашњем
Полеју обрадовао. Тој мојој радости има ви-
ше узрока. Први је тај што знам да егзистираш
(а то је најглавнији, уосталом). Затим, што ви-
дим да се тај Чачак, кога ти толико... овај ..., ју-
начки бори. Добио је електричну штампарију,
а за лист нећу ништа да говорим, јер ћеш поми-
слити сигурно да претерано ласкам или да се
много подсмећујем. Има још много других
узрока, али би њихово излагање било сувишно,
те због тога треба прећи на ‘ствар’. Дакле,
‘ствар’ је одлична! ово ти је моје скромно ми-
шљење, а стручњачко мишљење господина
Никите Часлава сазнаћеш из његовог писма,
које ће ти доћи неких дана, кад и ово. На тех-
ничку страну би требало обратити још мало
пажње, па ће све ићи као што треба. То ћеш
моћи, надам се, лако учинити, јер су сви изгле-

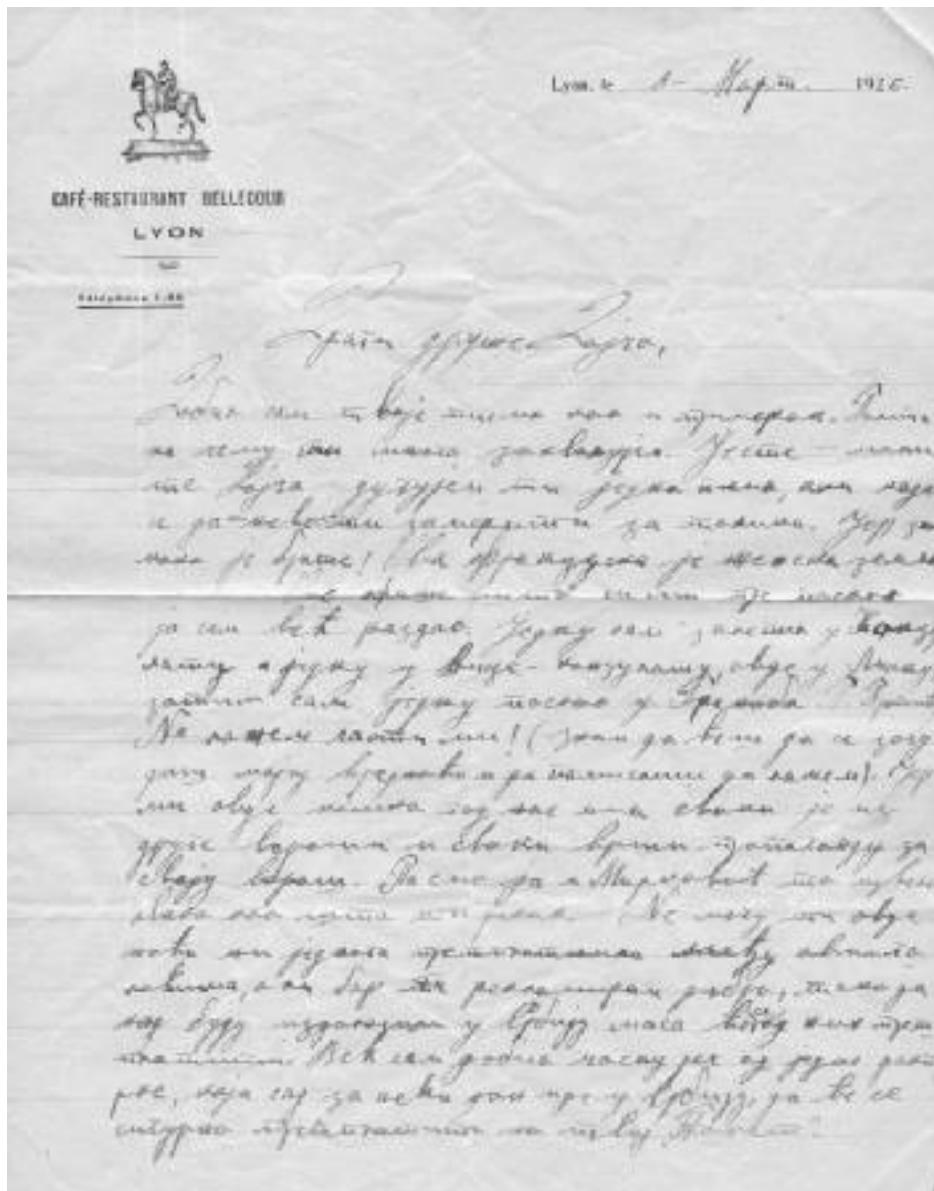
⁵² Писмо Веселина Д. Филиповића, 18. септембар 1924.

ди да финансијска ситуација није баш много тешка. А нарочито кад се зна да је Кум Пурко⁵³ власник и кад се прочита она изјава благодарећи Г. Р. П-у⁵⁴, што се тиче сарадника, то ћемо се побринути. Часлав ће ти послати један приказ, а у исто време ћемо умолити писца за коју песму и т. д. Трудићемо се, а и скоро ћемо и ми тамо, па ћемо још озбиљније помоћи. Ђуро [Ђуровић] нам ових дана иде у Лондон, па ћемо гледати да и он отуда нешто пошаље.

Дакле, то толико, пријатељу, што се тиче *Полета*, а сада морам мало да се задржим на твојој особи. Морам да призnam, и поред добре воље, да те треба мало гредити. Зашто се ти, брате мој, секираш? Зашто да ти пишеш, да *Полет* мора да стане и т. д.? Због чега? Јел' зато што га руше погледи и иронија блесаве светине, то јест неколицине идиота. Немам намеру, искрено ти кажем, да ти овде дајем лекције, али мислим, да ти треба да си већ на чисто са тим, шта је светина, шта су људи и каквих људи све има на овој покварено-дивној земаљској кугли, па да се према томе и управљаш. Уздигни се, пријатељу, недосежно изнад свих тих погледа и иронија и продужи оно, што си започео. На погрешном путу ниси! Знам да ти није лако, али ако сада клонеш – сада, када си оволовико успео – многи те неће разумети, а многи – и пријатељи и непријатељи – ће ти казати да си кукавица. Баци, т. ј. мани Чачак. Ако његову средину не можеш да подносиш, онда се уздигни – као што ти то рекох већ горе – изнад ње. Не осврћи се на њу. А што се тиче мене, ја ти братски кажем, да ипак његова средина није тако покварена, као ова овде или ма где у осталим тако званим ‘културним државама Западне Европе’. Кад би видео њихову поквареност и подлост, онда сам сигуран да би о свему сасвим друго мишљење имао. Оптужујеш га заједно са његовим грађанима за жуђ за богатством. Матери-

⁵³ Драгомир Ј. Пурић, професор у Чачанској гимназији, био је 1926. године власник *Полета*.

⁵⁴ Радивоје Пантовић, председник чачанске општине, благонаклоно је гледао на *Полет* и материјално помагао његово штампање.

Писмо Радоша Николића

јалисти су? Не! Боже сачувај! Практични су и више ништа...“⁵⁵

И Радош Николић из Лиона пише Митровићу похвално о *Полету* и својим заузимањима за његову рекламу:

„Оне афишише што си ми пре послao ја сам већ раздао. Једну сам залепио у Конзулату а једну у вице конзулату, овде, у Лиону, затим сам једну послao у Гренобл П. Протићу. Не лажем части ми (Знам да ћеш се зачудити мојој вредноћи и да помислиш да лажем). Јер ми овде колико год нас има сваки је из друге вароши и сваки врши пропаганду за своју варош. Па смо ја и Мирковић то извели овако као што ти рекох. Не могу ти овде наћи ни једнога претплатника међу овим голаћима, али бар те ре-

Разгледница Радоша Николића из Лиона

⁵⁵ Писмо Адама Василијевића, 7. март 1926.

Часлав Никитовић (1901 -1978), у чачанској периодици познат као уредник гимназијског часописа *Весник омладинаца*, завршио је Правни факултет у Београду и после одслуженог војног рока наставио студије у Паризу, где је на Сорбони докторирао. Писао је о политичким, социјалним и економским темама у *Политишти*, часопису *Micăo* и другим, био народни посланик за Радовински срез, а у влади Цветковић-Мачек 1941. министар пољопривреде. После Другог светског рата емигрирао је у Француску, а затим 1951. у САД, где је и умро 1978.

кламирам добро, тако да кад буду издолазили у Србију маса ће се од њих претплатити. Не мисли да те ‘фарбујем’ да би ми послао још неки примерак, али не бих се наљутио кад би до- био још неки, макар из прошле године, а не само од јануара ове.“⁵⁶

Са Адамом Василијевићем у Паризу је становашао Часлав Никитовић, искадашњи уредник гимназијског часописа, Митровићев претходник у том послу и пријатељ, који жели да га подржи саветом и својим прилогом за *Полеј*:

„Драги Дојчило,

Данас сам добио јануарску свеску *Полеј*. Право да ти кажем овим си ме послатком обрадовао. Веровао сам да си ме већ и заборавио, али сам се у то разуверио, јер си показао да водиш рачуна о својим пријатељима.

Адам ми је читao твоје писмо из кога сам видео да имаш врло здраве и правилне погледе на свет, а нарочито на Чачак. Него у томе писму има једна ствар која ме мало чуди. Не могу да замислим да тебе, и ако си донекле идеалиста (а ја сам из оног Адамовог писма видео да си и приличан реалиста), може та средина да депримира и да кажеш, да ће ти бити немогуће издржати иронију, коју људи из срдице немоћи бацају на *Полеј*.

Ти знаш врло добро да је у животу врло важна ствар бити смео, куражан и енергичан. Твојим досадањим радом и држањем ти си до- вољно показао да имаш све ове лепе осо- бине и ја се надам да ћеш и у будуће истрајати и да нећеш допустити да клонеп сад кад си већ превалио половину пута.

Овај број *Полеја* ми се необично допада. Имаш врло лепе прилоге. Али једна је ствар, коју бих ти замерио. Истина то је изнад твоје моћи, попут верујем да немаш доволно материјалних средстава, али мислим да би требао да обратиш мало више пажње на техничку страну листа.

⁵⁶ Писмо Радона Николића, 8. март 1926.

Парис, 26. марта 1926
2, Rue Lhomond - (V)

Гаји Лојанс,

Саса сас добро јутарњи већи
"Келић". Било је ути сажем обици да
не саслах да одрадовим. Већево сас
да је ме беш у забораву, али сас
да је то јављено, ип да биша да
формијују о својим пријатељима.

Адан ми је писао штој мене,
која сас види да чијаш бријаји
се и гравише вогаје на сас, а
надогиши на Тарас. Нето је сас
чију чија јеона сасају која је мало
једи. Не могу да сасијам да јеђе,
и ако сас засекаје пејзажа, (а је сас
који Манетон спомиши бријаји да си
и чујиши да јејиши), може да јуна
да разочариши и да Катију, да је чи
бешеје чијији изграјаш пропију, којиј
беше по бријаш чијији бријаш на бријаш.
Ин Зејаш бријаји добре да је чији
ију брије бријаш сасају брије сасе, куја-

Писмо Часлава Никитовића

Ја ти шаљем један приказ на збирку песама мога пријатеља г. Мате Вучетића, која се зове *Les Torches* и која је изашла на француском и на нашем језику. Мислим да ћеш то објавити у првом броју.

Овде сам добро. Борим се као увек, јер, као што сам знаш, има увек и свуда покварених људи са којима се човек мора, хтео не хтео, ухватити у коштац.

Као што знаш добио сам стипендију француске државе за ову школску годину, до краја августа, а надам се да ћу је моћи продужити и за идућу. Сад сам легао на посао и радим за испите, које полажем у почетку јуна, или крајем маја. Ако да Бог те их положим, онда ћу половином јуна бити тамо, да се преко распуста мало одморим и поткрпим, па ћу онда на јесен опет, у име Бога, овамо.

Овде је доста лепо. Једина је незгода у томе што треба повише новаца, а ја том материјом – коју Млађо Економ⁵⁷ с правом назива ‘јеврејска муниција’ – дао Бог не располажем у довољној количини.

Ти сигурно виђаш мога брата који је у трећем разреду гимназије. Зове се Мирослав. Нађи га, молим те, разговарај с њим и упути га мало шта треба да чита. Објасни му да му је врло важна ствар да учи француски.

Држим да ћеш ми о свему опширно одговорити, а нарочито о том пропалом Чачку.

Поздрави г. г. Жику Алексића, Пурића и Милојевића.⁵⁸

Сарађња са књижарама и другим часојисцима

Полеј је продаван и у Београду, али не у прижељкivanом броју примерака, о чему сведочи сачувана дописница књижаре „Напредак“: „П. Г. Данас Вам враћамо часопис *Полеј*

⁵⁷ Младен Ђ. Протић

⁵⁸ Писмо Часлава Никитовића, март 1926.

бр. 1 – 25 ком. Молимо да у будуће нам шаљете само 5 ком.“⁵⁹ Из истог времена је и писмо из угледне „Књижаре С. Б. Цвијановића“:

„Од 1. броја продато је свега 5 ком. (осталих 20 ком враћамо по Вашој жељи). Уједно враћамо (да не би плаћали после још једну поштарину) и 15 ком од 2/3 броја, задржали смо свега 10 ком. на које Вам овде прилажемо признањцу. За продата 5 ком. бр. 1 шаљемо Вам чеком 20 дин. ($5 \times 5 = 25 - 20\%$). Уједно Вам прилажемо нову књигу: *За сваки дан* од Уроша Петровића за приказ у 4. броју. Она 3 повезана комплета од прошле године, вратили смо књижари ‘Време’ – јер сте тако тражили и преко њих послали наш реверс.

У будуће шаљите нам само 10 ком. јер као што видите, много остаје.“

Полет је често рекламирао издања баш ове књижаре, што је вероватно био договор као услуга за продају часописа.

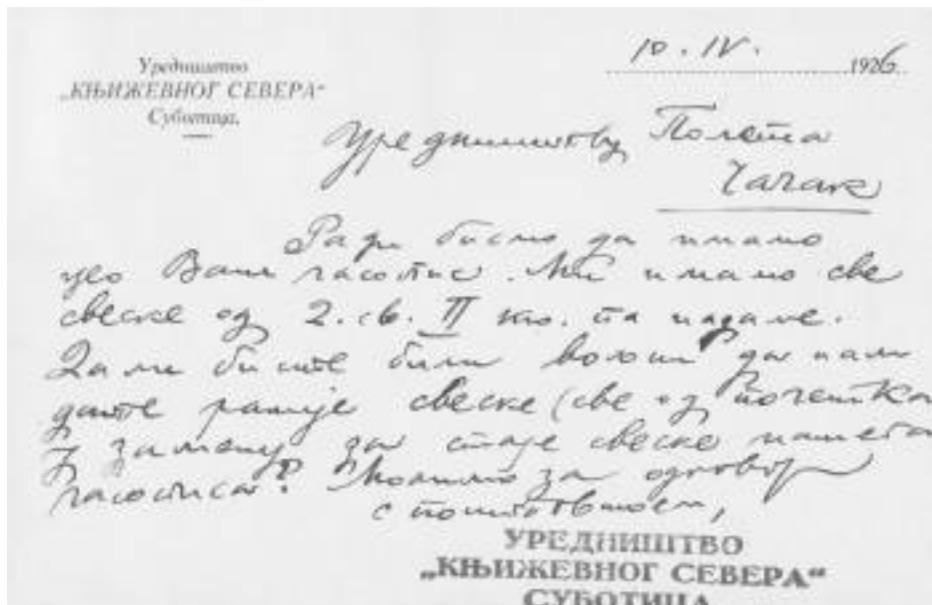
У трећој години излажења *Полет* је, заузимањем својих повереника, као и продајом у књижарама, постао доступан на широком простору тадашње државе. Његово име се могло прочитати у огласима на страницама познатих гласила, а уредник је добијао позиве за размену од редакција других часописа. Тако, уредништво *Књижевног севера* из Суботице после двоброда *Полета* (2/3) у 1926. години тражи све бројеве од почетка излажења у замену за старе бројеве свог часописа. Уредник *Књижевног севера* Миливоје Кнежевић преко *Полета* тражи од Синишке Пауновића „адресе ових писаца: Стевана Бешевића, Миломпа Ћрњанског, Анице Савић Ребац, Исидоре Секулић, Јелене Димитријевић, Драгише Васића, Милице Јанковић, Данице Марковић, Владана Ђорђевића, Светислава Стефановића, Божидара Ковачевића, Раствка Петровића и Бранимира Ђосића“,⁶⁰ што указује на поверење које ужива *Полет* и његова редакција.

Светислав Б. Цвијановић

⁵⁹ Дописница се односи на број 1 из 1926. године.

⁶⁰ Дописница Миливоја Кнежевића, 22. април 1926.

Дописница Књижевног севера

Полеј је оглашаван у штампи, нарочито у 1926. години. У сачуваном попису листова и часописа у којима је објављена краћа или дужа белешка о изласку новог броја, наведена су следећа гласила: Време, Политика, Правда, Вечерње време, Новосићи, Балкан, Циварића дневник, Самоуправа, Реч, Јужни привредник (Скопље), Српски књижевни гласник, Вијенац (Загреб), Нова Европа (Загреб), Ново доба (Сплит), Слобода (Сарајево), Шабачки гла-
сник, Средина (Тузла).

Те белешке најчешће садрже само информацију о изашлом броју са најкраћим садржајем, а понекад и са оценом, као на пример, ова објављена у Шабачком гласнику, која се односи на двојбог 2/3 из 1926. године:

„Полеј је, за три године свога излажења, успео да ангажује приличан број одличних сарадника (Густав Крклец, Тин Јевић, Радо-

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

Полет. — У Чачку је изашао први број овог књижевног листа са примесом: Ж. Т. Алексића, Тина Јеврића, Д. Максимовића, М. Врањешевића, С. С. Пауновића, др. Ј. Думића, Ј. Митровића, Рад. Кречковића, Шарла Диде; Књижевни преглед; и књиге и листови. Часопис излази једанпут месечно. Годишња претплата 80 динара, полугодишња 30. Претплата на адресу: „Полет“, Сарајевска ул. бр. 50, Чачак.

Политика, 26. фебруар 1926.

слав Драгутиновић, Дар. М. Одовић, Десанка Максимовић, Синиша С. Пауновић) те се сада може убројавати међу најбоље литерарне часописе.

Осим тога часопис има, као додатак, *Бачки гласник* који је испуњен радовима ђака – почетника.

Овај часопис топло препоручујемо школској омладини и свима онима које занима лепа књижевност.

Б. К.“

Аутор овог приказа је највероватније Бора Кесић, са којим је иначе Дојчило Митровић сарађивао, што се може видети из његовог писма:

„Извештавам Ц. Уредништво да *Мала Штампа* (због оправљања и уређивања штампарије *Јединство* која ради *Малу штампу*) обуставља излажење до јула месеца.

Но, ако желите да Вам *Полет* буде приказиван у Шапцу, шаљите га и даље, а приказе ћу на исти давати у *Шабачком гласнику* све док *Мала Штампа* поново не почне излазити.

С поштовањем, Бора Кесић, уредник *Мале Штампе*.“⁶¹

⁶¹ Писмо Боре Кесића, 2. јун 1926.

Шабачки гласник, 1926.

У Српском књижевном гласнику Божидар Ковачевић је, под псевдонимом *Нейознати*, написао белешку поводом изласка јануарске свеске *Полета* 1926. године:

„*Полет*, чачански часопис за књижевност и науку, један од најбољих омладинских листова наших, доноси више лепих прилога, међу којима је и једна песма Г. Августина Ујевића, писана очевидно, на брзу руку, и због тога фрагментарна и недовољно обрађена.“⁶²

О свом заузимању за рекламирање *Полета*, Растко Пурић, сада већ новинар *Правде*, пише Митровићу:

„Драги мој Дојчило,

У *Правди* од 14. јан. изашла је белешка за *Полет*. Гледаћу да је промувам још у који лист, али када изађе *Полет*, а не унапред. Ова ме коштала мало снебивања, неколико молећивих речи и мало труда, а тебе кошта још мање – бочица љуте. Знаш у новинарству је тако уобичајено сузбијање корупције!“⁶³

⁶² Српски књижевни гласник, нова серија, књ. 17, бр. 5 (1. март 1926), стр. 394.

⁶³ Дописница Растка Пурића, 17. јануар 1926.

Полет, чачански часопис за књижевност и науку, један од најбољих омладинских листова наших, доноси више лепих прилога, међу којима је и једна песма Г. Августина Јевића, писана, очевидно, на брау руку, и због тога фрагментарна и недовољно обрађена.

НЕПОЗНАТИ

Српски књижевни гласник, 1. март 1926.

Један од начина оглашавања *Полета* види се и из писма уредника часописа *Учићељски подмладак* из Ужица:

„Поштовани Г. Уредниче,

Ваше сам цењено писмо примила пре извесног времена али јавити Вам мишљење цјelog одбора нисам могла одмах.

На првом састанку Уређивачког одбора *Учићељског подмлатка*, изнела сам Ваше питање а на Вашу молбу, оно је примљено и одобрено. Дакле, поштаљите Ваше рекламире огласе *Полета* који ће у свескама наредног броја бити растурене. Исте можете послати у хиљаду примерака пошто се лист штампа у истом броју примерака.

А сада мислим да сте задовољни.

За Уредништво Учит. подмлатка, уредник Велика Игњатовићева.“⁶⁴

Б. Коњевод;
Божидар Ковачевић

Гашење Полета

Полет је престао да излази када је постао најпопуларнији и када су га читаоци са нестручњем испчекивали. Разлог за то највероватније треба тражити у материјалним неприликама са којима се уредник сучочавао од почетка самосталног издавања свог гласила. Тираж од 500 примерака није био довољан да покрије трошкове, јер је увек било ненаплаћених и непро-

⁶⁴ Писмо Велике Игњатовић, 24. април 1926.

Стеван Матић (1855-1936) имао је штампарију у Горњем Милановцу, коју је 1898. преселио у Чачак где је радила скоро пола века. Заслужан је за највећи број штампаних публикација у првој половини XX века у Чачку.

датих бројева, мада је почетна рачуница обећавала чак и зараду, пошто је цена једног примерка била 4 динара. Признанице сачуване у Митровићевој архиви сведоче о редовном измиривању рачуна за штампање све до јула 1925, што потврђује и признаница од штампара Стевана Матића, код кога је штампан *Полет* те и претходне године, „на 2600 (две хиљаде шест стотина динара, од г. Дојчила Митровића студента и уредника листа *Полет* за штампање часописа бр. 6-7 за 1925. год.“ У Митровићевој архиви нема вишне признанице, па се може претпоставити да су дуговања почела од тада. Да је заиста тако, види се из Матићевог писма:

„Господине Дојчило
Рад сам да при крају године ликвидирам све моје рачуне. Са тога те молим не пожали труда, дођи до моје штампарије да се споразумемо о оном твом дуговању да ли могу што рачунати на то или дага отпишем.

Твој Стеван Матић штампар.⁶⁵

Нема писаног трага о томе да ли је Митровић измирио дуг, може се само претпоставити да је у томе успео, захваљујући помоћи општине и њеног председника Радивоја Пантовића. Ипак, он је у наредној години прешао код другог штампара. Штампарија Славка Г. Поповића и Сина у Ужицу отворила је 1924. године филијалу у Чачку, у којој је послове водио Михаило, Поповићев син – Миле штампар, како су га звали Чачани. Од 1926. године ова штампарија је модернизована, радила је на електрични погон и то је истакнуто у њеном називу (Електрична штампарија Славка Г. Поповића и Сина). *Полет* је штампан у тој штампарији, али стари проблеми су остали. О томе сведоче Поповићева писма и поруке. Већ први, јануарски број, Митровић није могао да плати, па му штампар пише:

⁶⁵ Писмо Стевана Матића, 27. децембар 1925.

„Г. Митровићу,

Како сам у великом шкрипцу, због разних обавеза које у кратком року имам регулисати, то Вас молим да ми суму од дин. 3 800 што пре, а ако Вам је икако могуће још и да-нас, измирите, јер ми је неопходно.

Ви знате да Вам до сада нисам досађивао пошто ми није било баш тако неопходно ну-жно. Зато Вас молим да ме у овом случају разумете и ову ствар као врло хитну и неопходно потребну сматрате.

С поштовањем Мих. С. Поповић.“⁶⁶

Митровић је покушао да измири дуг, ма-да не у потпуности, па је штампан и двоброј за фебруар и март, као и априлска свеска, а онда је стигао обрачун и захтев за уплату дуга:

„Г. Митровићу,

Ваш рачун код мене износи:

1 500 ком. I-ог бр. *Полета* у 3 шт. таб. дин 3 800.-
1 300 „ II-ог и III-ег бр. „ у 5 „ „ 5 500.-
1 300 „ IV-ог бр. „ у 3 „ „ 3 500.-

укупно дин 12 800
примио дин 3 000

ресто динара 9 800

динара: девет хиљада и осам стотина

Према томе г. Митровићу, видите и са-ми да ми је немогуће толику суму на дугу држати.

Како ја, својим обавезама морам уредно и на време одговарати, а да небих, поред својих новаца морао у Завод ићи, то Вас молим да до сутра у подне припремите суму од динара: 6 800. – тако да на дугу остане динара: три хиљаде, колику ћете суму увек код мене за добру имати.

⁶⁶ Писмо Михаила Попо-вића, 25. март 1926.

Г. Митровићу, Ваше су ствари, како ће те и на који начин до ове суме доћи, али Вас ја молим да ово као најозбиљније сматрате и без одлагања горњу ми суму до нареченог времена прибавите.

Ма какво одлагање и ма на који рок – суму мени ће причинити осетну штету, што ја, наравна ствар, несмем ни у ком случају дозволити.

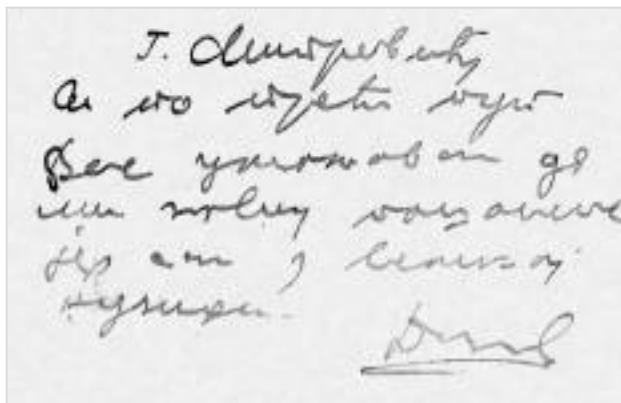
Ви се још одмах са г. Пурићем споразумите на који ће те ми начин новац прибавити, само Вас опет молим да горњу суму у целости и на време горе назначено добијем.

С поштовањем, Мих. С. Поповић.⁶⁷

У архиви *Полећа* налази се и више Поповићевих визит-карти, које на полећини садрже опомену: „Г. Митровићу, пошаљите ми новац, крајње је време“, или мало оширије садржине: „Г. Митровићу, према Вашем обећању ја сам требао новац добити још у суботу. Како је данас понедеоник, то Вас најозбиљније умолявам да ми пошаљете што више новаца пошто ми је сада неопходно потребан. Ово сматрајте као врло озбиљну ствар и до подне најдаље новац ми пошаљите.“

Ове поруке нису датиране, али се са сигурношћу може тврдити да су могле важити за било који датум од јануара до маја 1926, тј. до када год је *Полећ* излазио, пошто се из обрачуна види да је уредник само једну четвртину укупних трошкова за штампање успевао да наамири, вероватно од продатих бројева, а за остало је стално дуговао. Највероватније је беспарица била главни разлог његовог гашења, јер часопис није излазио у тиражу који би био исплатив. И поред широке мреже поверилика, из њихових обавештавања се види да са наплатом продатих бројева иде скоро подједнако тешко, када новац сакупља ученик или је поверилик учитељ или професор. Анализира-

⁶⁷ Писмо Михаила Поповића, 4. мај 1926.

Опомена штампара Поповића

јући стање наших часописа у то време, Антун Барац сматра да је основни разлог њиховог кратког трајања и мали тираж из чега произилази материјална необезбеђеност: „Часопис може да се успешно развија ако имаде барем 4-5 хиљада сигурних претплатника. А готово је правило да се наши издавачи и покретачи ревије сматрају срећним ако им лист пролази и у 1 000 примерака. Није реткост да наше ревије по годину и две животаре с 300-800 претплатника, очекујући чудо, које неће доћи. Осигуране материјално, наше ће ревије онда доиста моћи бити потпун одражај нашега духовнога живота и расадиште нових идеја, а не бледуњави пламичци који су сваки час у опасности да угасну.“⁶⁸

У жељи да привуче више претплатника, Митровић је у двоброту за фебруар-март 1926. на задњој корици објавио списак претплатника:

Степа Степановић, војвода – Чачак
Влада Војиновић, директор гимназије –
Чачак
Епископ битольски Јосиф – Битоль

⁶⁸ Антун Барац, „Наши часописи“, *Српски књижевни гласник*, књ. 23, бр. 7 (1. април 1928), стр. 532.

Луковић и Гадола, каф. – Чачак
Петрићевић и Златић, трг. – Чачак
Кројачка задруга – Чачак
Димитрије Константиновић, књиж. –
Чачак
Милун Лазовић, учитељ – Неготин
Јован Драгутиновић, гимназист – Чачак
Дана Ерић – Чачак
Загорка Тодосијевић, гимназист – Кра-
љево
Кристина Станићева – Приједор
Младен Ђ. Протић, пензионер – Гучка
Ристовић и Васовић, трг. – Чачак
Чоловић, Смиљанић и брат, трг. – Чачак
Миливоје Шекељић, трг. – Чачак
Манастир Љубостиња – Трстеник
Подофицарска читаоница II бат. IV пеш.
пука – Пожега (Ужицка)
Драгомир Мијатовић, свештеник – Гучка
Божа Пијевић, трг. – Чачак
Ђачка дружина Рајић – Чачак
Миљко Протић, трг. – Гучка
Милош Мариновић, каф. – Гучка
Радомир Марковић, тежак – Јездина
(Чачак)
Браћа Ј. Шљивићи, трг. – Чачак
Будимир Димитријевић, трг. – Чачак
Стеван Зорановић, трг. – Чачак
Драгољуб Андрић, трг. – Чачак
Љубиша Прибаковић, гимн. – Краљево
Живко Милићевић, гимн. – Краљево
Новак Станојевић, гимн. – Краљево
Јован Вуковић, гимн. – Краљево
Прокопије Крстић – Ниш
Милутин Богосављевић, чин – Пећ
Љубица Благојевић, учитељица – Кра-
љево
Бора А. Милојковић, гимн. – Охрид
Љубисав Ракић, учит. мат. – Јагодина
Станка М. Ђурић, учитељица – Павлице
(Рашка)

Душанка Ж. Јовановић, учит. – Ужице
Даница Суботичка, учитељица – В. Кикинда

Милутин О. Виријевић, гимн. – Прокупље
- наставиће се -

Иако је наглашено да се списак наставља у следећем броју, то није учињено, па се не зна колико је претплатника било у време када је *Полет* био најбољи и имао највише претплатника. Сигурно је само да их није било дољно да би се часопис одржао.

МАРИЈА ОРБОВИЋ

Пойнтарна наука

Образовне теме

Као и други омладински листови, на пример *Венац*, и *Полет* је био конципиран тако да је поред књижевних тема, садржавао и текстове намењене поуци.

Занимљива и често обрађивана тема и у ранијим временима, не само на почетку XX века, о покушајима алхемичара да вештачким путем добију злато, нашла је место и у *Полету*. Новинар *Правде*, Раденко Томић, аутор је чланка *Фабрикашија злата* у коме читаоцима представља најновија достигнућа светских научника у покушајима да неки метал претворе у злато, уз закључак да су сви експерименти сумишке скупи да би резултати били применењени у пракси, иако постоје докази за прављење „камена мудрости“.

У *Полету* се могло прочитати о такође популарној теми – хипнотизму, о чему пише др Љубомир Думић, специјалиста за нервне болести.

У време када је *Полет* излазио, читаво друштво опорављало се од последица Првог светског рата, па су сасвим очекивани и текстови о патриотизму, политичком моралу, променама у друштву, о будућности омладине. Ове теме су актуелне током све три године излажења часописа.

Дојчило Митровић, забринут због опадања патриотизма после рата, апелује на омладину да се зближи у новој држави и да се, чувајући стечене тековине, супротставља малодушности, неморалу и разним новим идејама о уређењу државе. Од својих вршњака тражи да уједињени буду путоказ у будућност, за коју су се још од Косова борили њихови преци.

О политичком моралу пише 1925. Јован Бл. Јовановић поводом књиге *Политичка историја Србије*, критикујући њеног аутора Живана Живановића који, иако активан мини-

Љубомир Думић (1884-1968), рођен у Меленицима код Зрењанина, после завршеног медицинског факултета у Клужу био је лекар у бањи Русанда, затим је специјализирао неуропсихијатрију у Бечу и радни век завршио као шеф Одеска за болнице Министарства здравља. Стручне и друге радове објављивао је у *Српском архиву за целокупно лекарство*, *Летопису Матице српске*, и дневним листовима. Најважнија су му дела: *Образовање у породици с помоћу имитације и сугестије*, Велика Кикинда, 1909. и *Покушај самоубиствва као присилно-неуротички симptom*, Београд, 1938. Јавна предавања о хипнози и њеној терапеутској примени држао је на Коларчевом народном универзитету, као и на радију, а стручна предавања из медицине у Српском лекарском друштву.

Живан Митровић (1905-1983), рођен у Ариљу, гимназију је завршио у Ужицу, а право студирао у Београду. Дуги низ година био је новинар *Политике*. Написао је две корисне књиге о новинарству: *Из новинарске праксе*, Београд, 1977. и *Како се постićе и како ради новинар*, Београд, 1980.

стар у време владавине краља Александра Обреновића, у својој књизи одобрава заверу и његово убиство. Указујући на двоструки морал овог министра, аутор текста се залаже да млади читаоци схватате овај лош пример и не следе га.

О неморалу као последици рата Живан Митровић пише у тексту *Проблеми данашњице*, издижући га на општедруштвени ниво: „Нестабилност се види на свим пољима; где се год окренете: и код интелигенције и код непросвећених, и у вароши и на селу, и код богатих и сиромашних, у политици, као и у финансијама и у свима гранама науке и уметности. А свему је разлог природна последица рата, као што је случај од свих нередовних стања у једној земљи, а та је последица – морална друштвена криза.“⁶⁹ Примере моралне кризе на води из политике, књижевности, економије, „али, најлепших примера моралне кризе можемо наћи у народном животу. Променом разних народних обичаја, примењивањем новог и прихваћањем ‘модерног’, нарочито на селу, иде се најдаље у деструктивности у народном животу. Јака карактерна црта дуге отпорности свему новом, док се не види на пракси, та карактерна одлика почиње лагано да бледи. Широке масе нашег народа су запљуснуте таласима новог, извештаченог живота. Наш мушки сеоски свет одаје се нераду и алкохолизму; а женски, онај некад скромни свет, воли каћиперство и опет ‘моду’.“⁷⁰ Митровић указује на све те примере у жељи да се нађе пут из моралне кризе „и да пођемо новим, здравим и сигурним путевима.“

На сличан начин размишљао је Митровић и две године раније, пишући као матурант Ужицке гимназије о омладини као будућности народа, критикујући и тада „модернизам“ и „савременост“ XIX века, којима подлежу послератни млади: „Омладина треба да се чува

⁶⁹ Живан Митровић, „Проблеми данашњице“, *Политик*, год. 3, бр. 1, 1926, стр. 26.

⁷⁰ *Истло*, стр. 27.

неискрених утицаја других, већ да чува своје некадашње идеале; да остане душевно чиста и јака, национално свесна и моћна – да одбације од себе оно, што је рђаво, а неизлечиво; да се мане ‘савремености’, која је највише увлачи у разврат и неморалан живот тако, да јој у њему и савест умире, па се никада не може спаси.”⁷¹

О просветним темама писало је неколико аутора. Растко Пурић, матурант Чачанске гимназије, критички пише о незаинтересованости својих вршњака за учење („учи се само за тројку, па ни толико увек“), за рад у ћачкој дружини „Рајић“ и коришћење њене књижнице, о „несложности и недругарству које је на врхунцу међу ћајцима, може се опазити нагло напредовање зависи и себичности.“ Поред осуде понашања своје генерације, Пурић упућује и позив за промену таквог понашања ради боље будућности.

За разлику од оваквих ламентирајућих текстова о судбини омладине, Татомир Анђелић је као матурант Чачанске гимназије 1922. године у *Омладинском веснику* (чији је био и уредник) објавио зрео, аналитички чланак под насловом „О оцењивању ученика“, који по свом квалитету нимало не заостаје за текстовима објављеним у стручним педагошким часописима. Две године касније у *Полету* је прешигманпан тај рад, вероватно баш због његове вредности и актуелности. Анђелић истиче да је тадашње оцењивање било значајан фактор штетног утицаја на образовање о коме се не пише, нити се оно мења. Свестан да је оцењивање ученика, њиховог рада и владања велики проблем и за саме наставнике, наглашава да је неправедна оцена штетна и по сам морал ученика и наставника: „Ово се нарочито огледа при употреби награде и казне, које зависе од рада и владања ученичког и стоје у вези са оцењивањем ученика. Неправедна награда ствара од ненаграђених ученика злобнике, који нала-

Татомир Анђелић (1903 - 1993), рођен у Бечију, гимназију завршио у Чачку. Студирао је математику, механику и астрономију у Хајделбергу и једну годину математику у Београду. Највећи део радног века предавао је механику и астрономију на Природно-математичком факултету у Београду. Био је члан САНУ и ЈАЗУ. Аутор је више средњошколских и универзитетских уџбеника, као и већег броја стручних радова.

⁷¹ Живан Митровић, „Омладина и народна будућност“, *Полет*, год. 1, бр. 6 (1924), стр. 14.

Јован Бл. Јовановић рођен је у Београду 14. новембра 1875. године у патријархалној породици, где је стекао „лепо и темљено васпитање“. После основне школе и гимназије од 1894. до 1896. студирао је историју на Филозофском факултету Велике школе, а затим наставља студије у Минхену до 1898., када на Берлинском универзитету уписује студије војне историје и историје ратне вештине код чуvenог професора Ханса Делброка, где остаје до 16. марта 1901. Докторску тезу под називом *Задаци Фридрих Велики није учествовао у битци код Кеселдорфа* одбранио је

зе све могуће мане наставнику и неправедно награђеном ученику; а од неправедно награђеног ученика ствара варалицу, који се труди да са подвалама заслужи нове похвале. Па и сами неправедно награђени ученици имају рђаво мишљење о наставнику, сматрајући га за неспособног, кад он не увиђа њихово незнაње. Казна, која се обично употребљава према владању ако је неправедна, или ствара равнодушна и са осећајима отупела створења, или их огорчује до крајности. Највиднији доказ штетног утицаја данашњег оцењивања види се по самом томе, што благодарећи њему и целокупном систему данашњег васпитања *енерџија код ученика све више ослабља*, у колико су ученици више подложни његовом утицају; и што се злоба, завист и лицемерство налазе у већем степену код нас такозваних, ‘свестрано образованих’, него код простих људи.“⁷²

Један од сарадника *Полета*, Јован Бл. Јовановић наставља сарадњу у часопису, па у другој години његовог излажења објављује текст „Класично образовање“ у коме пише о значају постојања класичне гимназије и образовања које у њој стичу будући високошколци. Залаже се за школовање у таквој школи, која је најбоља основа за студије, као што је то случај у западноевропским земљама, и истиче да су таквим школама потребни и одговарајући наставници, као и уџбеници.

Поред ових тема, Јован Бл. Јовановић је takoђе аутор више радова из историографије. У тексту „Поглед на историју Новог века“ дао је сумаран преглед политичких односа европских држава, почев од средњег века до завршетка Првог светског рата. Како се и сам бавио теоријом историографије, Јовановић је у прилогу „Културна историја и њени проблеми“ писао о односу политичке и културне историје, супротстављајући ставове историчара Рилкеа, на једној страни и Буркхарта, Лам-

⁷² Татомир Анђелић, „О оцењивању ученика“, *Полет*, књ. 2, бр. 1 (1924), стр. 32.

прехта и Шпенглера на другој, залажући се за предност културне историје, пошто је и сам био заговорник те идеје. Из обимног Јовановићевог дела *Наполеон I у Полету* је штампан један одломак. Тако је овај научни радник изузетног образовања, у немогућности да усавршава професорску каријеру, објављивао своје текстове и у малом *Полету*. У Митровићевом *Прегледу примљених радова за Полет*, у рубрици *Занимање*, пише да је Јовановић новинар.

Из српске историје у *Полету* су објављена два краћа текста Драгољуба Милојевића: „*Јакшићи*“ и „*Карађорђе и Милош*,“ у коме су дати занимљиви портрети двојице значајних вођа устанка и родоначелника будућих династија.

Штампано је и дуже писмо епископа жичког Саве Дечанца (1831-1913), упућено из Чачка српској Врховној команди 28. септембра 1912, по објављеној мобилизацији за Балкански рат, у коме он изражава бригу за што безбеднији прелазак војске на неослобођену територију. Сава Дечанац, као искусни ратник (предводио је дежевско-ибарске устанике у српско-турским ратовима 1876-78) и добар познавалац прилика на терену, дао је детаљна упутства за кретање војске приликом покретног рата за ослобођење од Турака.

О чачанским темама

Штампа

Већ донекле интересан у покретању и уређивању листова, Дојчило Митровић пише о гласилима која су у Чачку излазила после Првог светског рата.⁷³ Правећи паралелу са предратним листовима (*Рудничанин*, *Љубић*, *Чачанска окружна самоуправа*, *Трđовачка писма*,

код истог професора 1901. По повратку у Београд, био је професор Опште историје на Војној академији од 1902. до 1904, када је за њега, као обреновићевца и германофила, престала државна служба. Умро је 3. марта 1931. године. Био је уредник конзервативног часописа *Недељни преглед*, у коме је објављивао своје радове. Такође су му штампани радови у *Књижевном северу* и *Архиву за правне и друштвене науке*. Аутор је више научних радова из историје ратне вештине, о Наполеону I, као и расправе „*Карађорђе и Милош*“ и других. Мада заборављен, Јован Бл. Јовановић је значајан за српску науку јер је, поред Стојана Новаковића, зачетник новог приступа историографији, којим се предност даје друштвеној историји, заснованој на научном и истраживачком раду.

⁷³ Дојчило Митровић, „Последратни листови у Чачку“, *Полет*, бр. 3 и 4 (1924), стр. 97-100.

Младен Ђ. Протић (1873-1946), рођен је у Гучи; након завршетка Ратарске школе у Краљеву, радио је као руководилац окружног лозног расадника и био вршилац дужности окружног економа у Чачку. За време Првог светског рата обрео се у Француској, а затим у Швајцарској, где се запослио у Српском Црвеном крсту. Због открића и упорног доказивања постојања „бернске афере“ у којој је оптуживао чиновнике Црвеног крста за крађу, уместо признанја и похвале доживео је сталне притиске да одустане од својих тврдњи, да би на крају био отпушен с посла и проглашен душевним болесником. Не магавши да докаже да је здрав, по повратку у Гучу Протић је своје нападе усмерио на цркву, а нарочито на владику Николаја и свештенство. Тумачио је *Библију* на

Драгачево), који су били пуни „отрцаних канцеларских фраза“, Митровић истиче да су млади људи, пуни нових идеја, после рата успели да у новим листовима задовоље духовне потребе своје средине. Први такав часопис био је *Преглед цркве епархије жичке*, покренут 1919, у коме су у редовним месечним свескама забележена сва важна црквена дешавања, али и световни живот Чачка. Владика Николај Велимировић је својим снажним духом дао највећи допринос покретању овог часописа, као и едиције календара и књига под називом *Св. Лазар*, да би по његовом одласку из Жичке епархије ту улогу преузели Живојин Гл. Алексић, Витомир Видаковић и Милан Туцовић.

Изузетно похвално Митровић пише о ђачким листовима који су доживели прави препород појавом гимназијског *Весника омладинаца* 1920/21. (уредник Часлав Никитовић), који је наредне школске године преименован у *Омладински весник*, а уређивао га је Татомир Анђелић.

Насупрот *Прегледу цркве епархије жичке*, 1922. године појавио се лист *Небеска сила*, у коме је његов уредник Младен Ђ. Протић дао пародију званичног тумачења хришћанске религије.

Крећу и политички листови, носиоци левичарске идеологије, какав је био *За слободу* (1922). Овај кратковеки лист уређивао је Михаило Миликић, а власник је био Александар Ђурчић. И најзад, појављује се *Полеј* са великим амбицијама да потраје дуже од претходних омладинских листова у Чачку. Из кратког Митровићевог прегледа види се да је у Чачку у периоду од 1919. до 1924. излазило више листова потпуно различите тематике, у којима доминира дух новог времена.

И *Полеј* је израз тог духа. О њему похвално пише Александар Ђурчић у писму упућеном уредништву, објављеном у 4. броју 1924.

године са потписом *Марије*. Он истиче да у тадашњој Србији има мало омладинских часописа и да њих не уређују омладинци, а „једино што им даје карактер омладински, то је што омладинци треба да их купују.“ Он сматра да се омладина не васпитава једино указивањем на добре примере, „већ је треба пустити да сама дела, па ако греши помоћи јој да не прави грешке.“ Зато верује да су покретачи *Полета* напли прави пут, али да поред поезије и прозе треба да објављују и текстове од значаја за науку и културу и тако постану гласило општијег карактера.

Позориште

По угледу на друге часописе, Митровић је у *Полет* увео и рубрику *Позоришни живот*, у нади да ће је редовно попуњавати текстовима угледних позоришних критичара (Синиша Пауновић је чак прижељкивао да рубрику води Велибор Глигорић). Чачак у то време није имао позориште, али су Чачани често били у прилици да гледају представе путујућих позоришних дружина, међу којима је највише готовало *Подрињско Ђовлаићено позориште*, које је у Шапцу 1921. године основао врсни глумац Душан Животић. Ово популарно позориште сматрано је у то време најбољим. Према деловоднику штампарије Стевана Матића, види се да су 1924. године за оглашавање представа овог позоришта у Чачку штампани плацати за представе – у јулу: *Васкрсење, Конијер-ола вагона, Зона Замфирова, Два иванцика, Голгота, Карлова штетика, Свадба по револуцијом, Ваљевска ђодвала, Обичан човек, Пљусак, Коштана, Ајса, Змија девојка, На поселу*; у августу: *Кармен, Хасанаћиница, Аверченково вече, Сеоска лола, Морал гђе Дулске, Тоска, Зулумтар, Девојачка клејка, Глумачко*

свој начин, говорећи да је Исус Христ Словен и да је једина права вера богоумилска, па се чак и потписивао као Младен Ђ. Протић, богоумил. Своје идеје изнео је у листовима *Небеска сила и Мудри и луди*, од којих је изашао само први број. За време боравка у Швајцарској штампао је у Женеви 1918. књигу сатиричне садржине *Ратне устомене једног трајелозија*.

Александар Ђурчић (1897-1941) рођен је у познатој социјалдемократској породици у Чачку. Адвокат по професији, левичар, сматран је за духовног вођу чачанских комуниста. Као таквог, Немци су га стрељали 20. јула 1941. године. Учествовао је у покретању чачанских листова *За слободу*, 1922. и *Њива и радионица*, 1927.

вече, Циганин, Сумњиво лице, Ђиго, Чикина кућа, Душе, Свети, Крвав јајлук; и у септембру: Риђокоса, Суђење, Мрак и Мала, Глумачко вече, Једна ноћ у Харему, Хајдук Станко, Сумњиво лице.

Београд - 17/8 - 9240.

Драги Душко,

Сада саски чу уредници да су на што је
изречу виши, али се више да ће и
да се чешће дама изједно у чистом делу о
шени. Тако да ће се одузето мадаје да пак и да
имају да бас, али саски сада заједно изједноју
с пак и пакаше апшану коре се кога кад и да
у борбији, с другој се ист тад и да го, па саски ти-
маше и пакаше с бас и изједноје саски засни
брзина. Тако да ће саски баштруји да на-
шије шеће за вас. Води саски пакаше с басу
да ће саски да пакаше да ће саски баштру-
ји да.

Саски пакаше пакаше пакаше саски
обако: На карди, пакаше обака пакаше пакаше
пакаше који излазе изједноје саскију дама и да
оне обаке саскијине који су саски и пакаше
једроје пакаше и којима до уједијене обаке да су
појединији пакаше обако. Но ако ви не по-
желите пакаше пакаше, тако ви ве је саскије
да и тако апшане и да на обај пакаше:

1) Апшане уједијене ап пакаше саскије
бас пакаше - пакаше - пакаше ап пакаше
једна. 2) Пакаше за саскијине, за које хоте-
те карди, обакве пакаше пакаше!

Писмо Александра Ђурчића

У *Полећу*, у рубрици *Позоришни живот* објављен је само један текст, под насловом „Позориште у Чачку“, потписан псеудонимом Cis. Захваљујући Митровићевом *Прегледу примињених радова за Полећ*, данас се може утврдити да се иза тог потписа крије Чачанин Момчило Милошевић, тада студент технике у Београду. Вероватно навикнут на игру бољих глумаца у престоничким позориштима, коју прати и озбиљнија публика, *Полећов* критичар са пуно замерки пише о глумцима који олако прилазе задатку и публици увек жељној само забаве. У свом тексту он критикује представе Животићевог позоришта које је пратио лета 1924. године:

„Подринско љовлашећено љозоришиће, под управом г. Душана Животића, представља прилично велику трупу. Међутим морамо се у напред о њој негативно изразити. Трупа је доста велика, али по првим комадима осетили смо да не располаже са довољно снага. За драму нема ни једна погодна личност. Комичар свега један – г. Животић. Истина могли смо на позорници врло често видети комичних особа, али на жалост њихове улоге биле су драмске по суштини, а комичне по томе, што ни из близина нису одговарале личностима у комаду. Ниједан од чланова поменуте позор. трупе није се старао да у суштини престави личност чију улогу игра већ је исту репрезентовао, по своме нахођењу трудећи се да испадне што ‘смешније’ и што ‘комичније’, оправдавајући ту и такву своју игру једним јединим разлогом: чачанска публика воли комику.“⁷⁴

Критичар је овим текстом желео да утиче на позориште да „напре жеље узме озбиљно у расматрање и идуће сезоне појави се са много бољом опремом.“ Насупрот Милошевићу, Душан Животић је био одушевљен дочеком у Чачку, нарочито финансијским добитком, што је у својим сећањима и забележио:

⁷⁴ Cis, „Позориште у Чачку“, *Полећ*, бр. 1 (1924), стр. 34.

Подрињско повлашћено позориште „Душан Животић“ на гостовању у Ужицу, 1922.

„Из Горњег Милановца одвео сам трупу у Чачак где сам добио одличну позоришну дворану у хотелу Крен. Чачак је важио пре рата као најгоре позоришно место, а сад је одличан. Дато је 16 представа пред препуном двораном. Председник општине Радивоје Пантовић, апотекар, одушевљен нашим представама дао ми је 3 000 динара као помоћ и обећао да ће *Подрињско повлашћено позоришће* сваке године добијати по 3 000 динара, с тим да сваке године гостује и у Чачку. То је једино место за 20 година мога рада које је мом позоришту дало дотацију.[...] Из Ужица сам кренуо септембра у Чачак, пошто сам добио велику салу Крен. Ту сам примио и субвенцију од три хиљаде динара. Пантовић је одржао реч. Пошто Чачак није далеко од Ужица, то пут уз повластицу на железници од 75 процената није био много

скуп, а ми смо у каси имали око пет хиљада динара. у Чачку је рад добро ишао и пуна каса се још више повећавала. [...] У Чачку су нарочито добро биле примљене француске комедије које сам ја много волео и у њима играо ванредно лепе улоге. У Чачку сам прошао пристојно. У путној каси је било око седам хиљада динара. С те стране сам био потпуно миран, али нијам био задовољан појединим глумцима. Нису учили добро улоге младих љубавника па сам повео Миодрага Аврамовића из Чачка. Био је млад и лепо је изгледао. [...] Интересантно је да сам од Чачка добијао дотацију, малу, али ипак дотацију, а од Шапца који је био седиште Подрињског повлашћеног позоришта никада ни пет парара. Сви председници општина, од којих је зависило да ли ћу добити дотацију или не, били су трговци – ћифте којима је позориште била последња рупа на свирали и без кога се може.⁷⁵

О прошлости Чачка

Прота Радомир Кречковић пише у јануарском броју 1926. године о манастиру Благовештењу – о његовој прошлости и настанку, према подацима Вука Караџића и Јоакима Вујића и сачуваним натписима над улазним вратима и надгробним плочама. Од старија истиче престоне иконе „које имају античку вредност“ и јеванђеље штампано у Београду 1552. године у штампарији Радише Дмитровића „кога смрт изненада снађе и штампање јеванђеља доврши Дубровчанин Тројан Гундулић“, о чему сведоче записи на крају књиге. Поред овог јеванђеља, у манастиру се чува и књига светог Јефрема Сирина, док су остале књиге и листови које спомиње Вујић упропашћени. Манастир је више пута у својој дугој историји био затваран, а последњи пут је

Радомир Кречковић (1875-1935) рођен је у Ужицу у угледној породици. По завршетку Богословије у Београду рукоположен је за ћакона и постављен на службу у ужичкој цркви, где је провео пет година, радећи истовремено и као вероучитељ у Гимназији. Тада је добио свештенички чин и самосталну службу у Каменици пожешкој. За време Првог светског рата интерниран је заједно са сином у нежидерски логор. После рата, на наговор владике Николаја Велимировића, прелази 1920. у Чачак за судију Духовног суда. Од тада, па све до смрти, његов живот се

⁷⁵ Душан Животић, *Моје усјомене*, Београд, Музеј позоришне уметности, 1992, стр. 71-96.

одликује непрекидним хуманитарним радом. Основао је друштво *Сиромашни малишан*, које је помогло многима, сиромашнима и болеснима. Поред тога, оставио је значајан траг у култури града тако што је све до 1930. године уређивао *Православни календар Свети Лазар*, сарађивао у часописима *Преглед цркве епархије жичке* и *Полей*. Објавио је монографије *Манастир Никоље* (Сремски Карловци, 1930), *Манастир Враћевшина* (Сремски Карловци, 1932), *О усновљењу* (Чачак, 1930). Према писању Властимира Матића, Кречковић је „пред последње изборе за Народну скупштину 1927. покренуо лист *Село*, који је после неколико бројева обустављен.“

отворен 1913. године, када га је поправио игуман Митрофан.

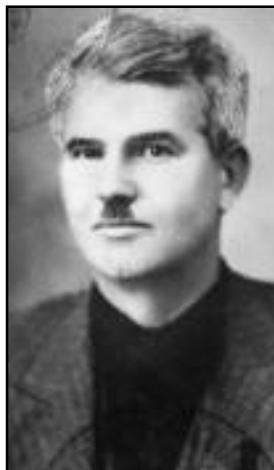
На основу доступне литературе Радомир Кречковић је написао занимљиву историју Чачка (*О прошлости Чачка*), која је објављена у *Полету*, у последњем троброју за 1925. годину, али и као посебна књижица. Почео је од трагова римске насеобине, задржавајући се нешто више на Страксимировој задужбини, манастиру Моравски Градац, који је старији од Студенице. Име Чачак, по тадашњим сазнанима, први пут се помиње 1626. и Кречковић сматра да је турског порекла. У турско доба

насеље губи назив Градац на Морави: „Не само да губи своју физиономију и културу, већ губи и своје лепо српско име.“ Доласком Турака црква је претворена у ћамију, да би потом неколико пута мењала своју намену и изглед,

од православне до мусиманске богоље. Кречковић наводи да се о Чачку мало зна до Првог српског устанка, али са много више података пише о ослобођењу од Турака 1805. године, о Хаџи Продановој буни, боју на Љубићу и јунаштву Танаска Рајића. О Чачку после Другог српског устанка пише као о седишту пожешке нахије, наводећи запажања путописца Ота Дубислава Пирха и Јоакима Вујића, али сматра поузданijим сведочења проте Сретена Михаиловића и Мите Петровића о изгледу кућа, о животу у месту, о разним дућанима са ћепенцима, о уређењу кућа, о храни, одећи, обући, о порезима и другим одликама. Чачак постаје седиште епископије 1831. и епископ је ужички Нићифор Максимовић, а Страцимирова црква је 6. септембра 1834. последњи пут претворена у православну цркву. Пише и о тековинама модерног доба, обележеног почецима индустријализације Чачка изградњом Крнове пиваре 1860, која је модернизована 1884. Поред подизања парног млина, отворено је чак пет банака, основано друштво „Јелица“ за електрификацију места, затим млекарска задруга, у већини кућа набављен је модерни на- мештај, а „данас у Чачку имамо и четрнаест клавира“. Учињено је много и на уређењу вароши – просечене су праве улице, насыпане барутине, подигнуте зграде основне школе, гимназије, касарне, болнице, изграђени мостови и железничка пруга – Чачак је постао важно трговачко место и раскрсница железничких путева.

Професор Чачанске гимназије Драгослав С. Митровић писао је такође за *Полеј* о свом граду 1925. године у тексту *Чачак и чачанска котлина*, која је такође штампана и као посебно издање. У раду су јасно издвојене четири целине: постанак чачанске котлине, њен топографски положај, захваљујући коме, уз повољну климу, успева воћарство и напре-

Драгослав С. Митровић
(Ивањица, 1892 - Грац, ?) основну школу и шесторазредну гимназију завршио је у Чачку, а Филозофски факултет 1920. у Београду. Професорски испит положио је 1923. године. Као суплент за предмете географија и јестваственица постављен је 27. августа 1920. у Чачанској гимназији, где је остао до краја Другог светског рата, када је емигрирао у Аустрију и тамо живео до краја живота. Учесник је балканских ратова и Првог светског рата. Одликован је Орденом Св. Саве В реда 1931. За време балканских ратова 1912. и 1913. био је добровољни болничар у чачанској војној болници, а од 15. јуна 1915. до 29. јануара 1918. био је цензор војне поште и обvezник чиновничког реда на војној дужности.

дује сточарство. У другом делу, пишући о прошлости града, после кратког историјата, задржава се на опису савременог Чачка, наводећи податке о индустријализацији, трговини и саобраћају и предвиђа да ће град у будућности постати изузетно значајно масто у југозападној Србији. У трећој целини пише о хигијенским и културним потребама града, истичући као главни проблем изградњу водовода, канализације, парка и другог. На крају пише о живописној околини града, о манастирима Овчарско-кабларске клисуре и Овчар Бањи, као и о трнавском манастиру и брду Љубићу.

Књижевни прилози

Поезија

Као и у већини часописа тога времена, поезија је у *Полеју* била заступљенија од прозе. Од 245 прилога, колико је објављено у њему, 129 су песме, које је написало 47 аутора од укупно 95, колико их је сарађивало у часопису. При концепирању садржаја часописа поезији је дата предност, не само бројношћу песама, већ и одређивањем њиховог места, тако што су у већини бројева заузимале прве стране. Изузетак је само први број почетне године излажења, који је почeo приповетком. У свим осталим бројевима, у току прве две године прилози су распоређивани по шеми: песма – приповетка – песме – приповетка или неки текст из популарне науке – превод – критика – књижевне белешке, да би у трећој години поезија била потиснута, те је редослед текстова био: приповетка – песме – поуке (студија) – превод прозе – књижевни преглед – књиге и листови – ћачки гласник.

У *Полеју* су објављиване песме углавном у стиховима, за разлику од мањег броја поетских текстова у прози, којих је у другим часописима било много више, чак и целих бројева испуњених песмама у прози. Млади људи су тада радо писали овакве песме, па не чуди што их има и у *Полеју*, мада се може рећи да их је само у првој години било више (11), а касније се тај број смањивао, тако да их је у другој години било шест, а у трећој свега једна песма.

Ако би се песме анализирале по исказаним осећањима, може се закључити да је највише љубавних песама, што је и очекивано, будући да су сарадници млади људи. За њима следи знатан број тужних, елегичних песама које већ својим насловима наговештавају њихову садржину (*Две увеле наде, Песма бола, Отица на гробу свог јединца, Пустиоши, Пастириева шуга, Хићео бих да умрем..., Тугованка у*

ноћи, Ко јеца, Дан плаче, Бол, Дан смрти, Гробља, Умрла је мајка, Самоубилачка варијација и друге). Намеће се питање, откуда толико жалости, чак и у љубавним песмама, као и мисао да је таква поезија резултат угледања и неискрености, као и схваташа да песма треба таква да буде. У *Полеју* је свега неколико ми-саоних песама, затим следе описне, а најмање је социјалних (свега три), колико је и са радосним осећањима, карактеристичних за дитирамб. Ту су и две пригодне песме, објављене о стогодишњици рођења Бранка Радичевића и поводом смрти Алексе Шантића.

Полејови песници пишу углавном римованим стиховима. Поређењем се може закључити да је слободним стихом написана четвртина од укупног броја објављених песама, што наводи на закључак да су стваралачка определења сарадника часописа већином традиционалистичка. То је разумљиво када се зна да су, нарочито у првој години излажења часописа, сарадници били ученици гимназија или учитељских школа. Најчешће су им то били први публиковани радови, са изузетком Синиште Пауновића који је већ имао објављене песме и у другим угледним часописима и, нарочито, Марка Врањешевића, тада већ познатог пеничника.

Следеће, 1925. године, пошто се одвојио од Чачанске гимназије, *Полеј* је, окупивши познатије песнике, пошао узлазном линијом у погледу квалитета својих прилога. Томе до-приносе песме Периште Г. Богдановића, Синиште Кордића, Радослава Драгутиновића, Николе Мирковића, Саве В. Ристановића. Највећи напредак постигнут је у трећој години постојања *Полеја*, када су окосницу његове поезије чиниле песме Тина Јевића, Десанке Максимовић, Густава Крклеца, Даринке М. Одовић-Јовановић, Живка А. Спасића, Благоја Жиковића и Милана С. Шантића.

О одликама нове поезије, настале почетком XX века, а код нас прихваћене после Првог светског рата, коју настоје да искажу и сарадници *Полета*, писао је Сава В. Ристановић, објашњавајући узroke настанка, као и њене особености.⁷⁶ Уз разумевање да свако ново време доноси и своје „изме“, настале на засићености постојећим и жељи за стварањем новог начина изражавања у погледу форме, садржине и осећања, критикујући извештаченост песника, каже: „Нови песници често се претстављају као несрећна створења и уносе много ‘болеснога’ у нашу нову поезију. Мржња на живот, Бодлерово ‘цвеће зла’, чежња за Нирваном, смрт итд. често су теме нових песника. Многи се обраћају Харону да их вози на онај свет, јер су овога сити. Колико има искрености у њним пренемагањима, то би било друго питање. Ми бисмо желели више здравља, снаге и оптимизма.“ Говорећи о променама у погледу форме песме, Ристановић истиче слободан стих као њену битну одлику (јер „она је унела разноврснији ритам и више лирике, а то доприноси лепоти једне песме“), опредељујући се радије за промене те врсте него за садржинске иновације које су неискрене, притом се залажући и за разумљивост поезије.

Када се прочита овај Ристановићев есеј о поезији новог времена, постаје јасније зашто *Полетови* песници пишу *Песме бола* или већ у наслову истичу *Хићео бих да умрем...*

Ако се упореди учесталост објављених песама појединих песника у *Полету* и њихово учешће у другим часописима, може се закључити да бројност песама у *Полету* није у пропорционалној вези са њиховим учешћем у другим гласилима, нити значи да су се касније башти аутори у животу потврдили као песници. Већи број песама појединих аутора објављен је само у *Полету* и нигде више, али исто тако

Сава В. Ристановић (1896-1974) рођен је у Скргутима близу Ужица. После завршене Ужичке гимназије студирао је српски језик и књижевност у Београду, а дипломирао 1923. године. Службовао је као професор у гимназијама у Ужицу, Чачку (1932-1936), Штипу и Земуну. Од 1947. радио је у Министарству просвете. Поред поезије (*Tajna moje duše*, 1926), писао је и драме (*Očev greh*, 1933) и есеје о многим писцима, не само између два рата, већ и касније.

⁷⁶ Сава Ристановић, „Наша нова поезија“, *Полет*, књ. 2, бр. 5 (1925), стр. 150-155.

Синиша Пауновић (1903–1995) рођен је у Чачку, где је завршио основну школу и гимназију. Студије технике заменио је изучавањем књижевности и историје, које је окончao 1933. године, пошто је постао новинар *Политике*, повремено сарађујући од 1924. а од 1926. до 1971. у сталном радном односу. Као новинар писао је о ликовним уметницима, писцима и глумцима и друге текстове. Био је дугогодишњи уредник рубрике *Међу нама*. У књижевности је достигао највеће домете у документарној прози (*Писци изблиза, трајом њиховој детиницству*, *Добрица говори*, *Драинац*, *Песник и боем*, *Бора Станковић и Бранислав Нушић иза завесе*), а познати су му и романи *Србија које нема* и *Пуста земља*. Превео је са бугарског језика 20 књига прозе и поезије. Као по-

већи је број песника који су објављивали у другим часописима, а у *Полеју* се огласили само са једном или две песме.

Највише песама (15) у овом часопису објавио је Синиша Пауновић.

Иако није био члан редакције, значајно је допринео прибављању прилога, али је достављао и своје радове. Прве песме објавио је у *Венцу* 1923, да би упоредо са песмама у *Полеју* од 1924. објављивао и у другим гласилима. Од тих 15 у *Полеју*, четири песме у прози (*Месечари*, *Сећање*, *Стирах у свиђање*, *Посланица*), пројекте су меланхолијом, а осталих 11, римоване или у слободном стиху, писане углавном помодно, невешто и извештачено, што се и из наслова може наслутити (*Пасићирева туба*, *Тугованка*, *Крици у ноћи*, *Звонару...*, *Душевни блуд*). Иако је објавио касније и неколико збирки песама, Пауновић никада није достигао завидне песничке висине.

По броју објављених песама у *Полеју* одмах иза Пауновића је Растко Пурић (13), који је највећи број песама написао као ћак гимназије и члан редакције часописа, а наредних година из Београда је много ређе учествовао у њему, са свега три поетска и прозна прилога. И његова поезија писана је у маниру ћачких радова тога времена, и у римованом, као и у слободном стиху. Карактеристична таква песма је *Пустоши* (Ја немам жеља и нада / Будућност ми је пакла мрак / Ја нећу знати никада / Надежде шта је дивни зрак).

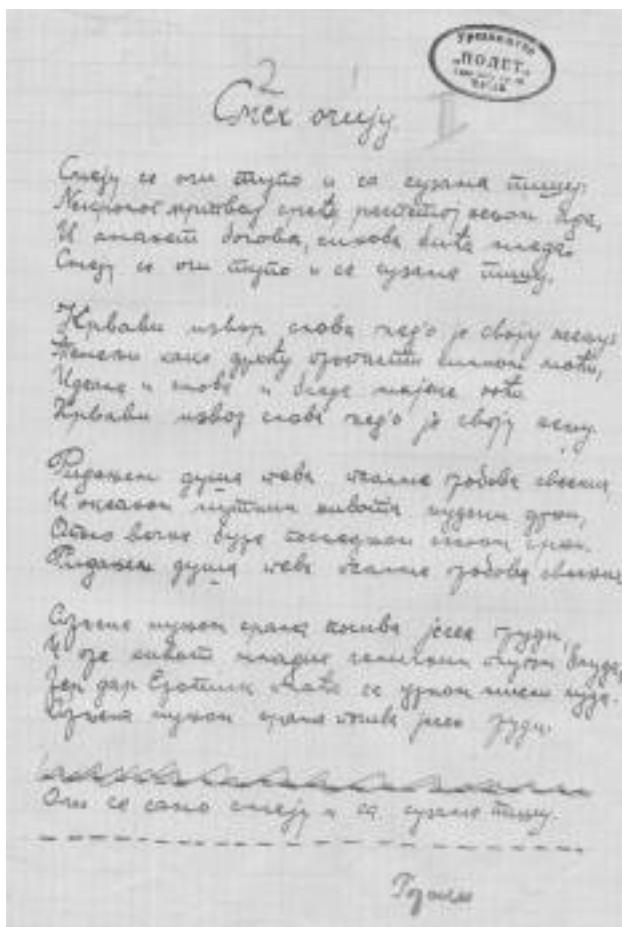
Следи, према заступљености својих песама (12), уредник часописа Дојчило Митровић, за кога је карактеристично да осим *Полеја* поезију није објављивао и у другим гласилима. Већина песама је у форми сонета, најчешће љубавних, мада ни он не заobilази бол и смрт као мотиве у неколико песама.

Поред својих песама, објавио је 1925. са краћим коментаром и две песме Милорада Пе-

тровића—Сељанчице: *Лето* ирође из нештампаних *Сељанчина* и песму без наслова [Мељи, мељи Тимотије] из такође необјављене збирке *Сељаци*. Ове песме подсећају на лирску народну поезију, као и оне објављене у збирци *Сељанчице* (Београд, 1902), за коју је Скерлић написао: „Књижница г. Петровића је свежа, ведра, пријатна – права лепушкаста сељанчица.“ Разочаран што је само четири године после смрти песник заборављен, а у жељи да јавност

клоник ликовне уметности формирао је у својој Малој галерији завидну колекцију слика наивних и академских сликара.

Милорад Петровић-Сељанчица (1875-1921) рођен је у Великој Иванчи код Београда. Објавио је две збирке песама *Сељанчице* (Београд, 1902. и 2. изд. 1903) и *Васкрсење* (Београд, 1908).

Песма Смех очију Дојила Митровића

Драгослав М. Тодоровић (1904-1987) рођен је у Течићу код Рековца. После завршene учитељске школе, службовао је у Поточцу код Параћина, као и у селима код Јагодине, да би по завршетку Вишке педагошке школе предавао француски језик у Кочанима, Нишу и Јагодини, а од 1944. до 1963. у београдским основним и средњим школама. Објавио је више књига песама (*Моравке*, 1932; *Село йо-рег крајиера*, 1933; *Од Мораве до Јухора*, 1973; *Три стваре воденице*, 1979). Писао је поезију и приповетке за децу и објављивао их у *Политици*, а у познатом часопису за децу *Гороџвей* (Јагодина) био је сарадник и члан редакције од 1973. до 1983. године.

подсети на потребу штампања Петровићевих песама, Митровић је записао: „Мало је прошло од 1921. а песник идиличног шумадиског села је заборављен! *Сељанчица* као да се више нико не сећа, а остали огромни и плодни његов рад на поезији, чами под слојевима прашине у рукопису без издавача. У времену залуталости у поезији, збирка стихова Милорада Петровића—Сељанчице, добро би нам дошла, тим пре, што су његове ствари растварене по разним часописима и листовима.“

Драгослав М. Тодоровић почeo је да сарађујe у *Полеју* 1924. као матурант Учитељске школе у Јагодини и наставио је да шаље радове и следеће године, када је био учитељ у селу Поточцу. Објављено му је осам песама, потписаних најчешће иницијалима и надимком (Д. Т. Иљин). У време сарадње у чачанском часопису није се оглашавао у другим листовима, тако да о њему нема података у *Библиографији расправа и чланака*. Његова поезија је углавном љубавна, али за разлику од других песника, искрена, доживљена и уверљива. И о другим темама пева допадљиво, као на пример, о свом доживљају ноћи: „Свако вече слушам звуке меке / Тајне, сетне озго са висина / То у хору звезде поју / Песме сете, чежње и милина.“ Уверљив је и у песми *Сеоски љошићоноша*: „Помаже Бог, учо / и мој поштар стари / Каљав, сав поцепан, са шубаром масном / Покис'о до коже улази у школу / И ружичаст коверт, са примедбом гласном...“

Студент права Милош С. Плазинић доставио је *Полеју* 1924. и 1925. укупно десет песама, од којих му је шест штампано. То су тужне песме о љубави и неизбежној пролазности живота („Све нестаје пропада и трули / а стуб нам младости постепено слаби“). Песме *Уиеха, Без снађе, Гробља, Храм* већ и насловом указују на песимистичка расположења, док из песама *Заштито?* и *Сусрећ* постаје јасније да

Исповест

Лѣти чији субота џудовата је био...
 Ја чесам шада логота да виси
 И врвов' сан да шада честу
 Ни бија с моба да за џубав моби.

Лѣт, пасиша мосте кештреће ласине,
 Када им среће дубављу по обји
 Када им мис' с друге нодине
~~и~~ је љубав је честа у себи крај?

Не уриш је то сашко. Ђене јака
 Радованче се подји љубав -
 Сјеснији града дојинута мјесан
 У крај се срушилоја честа - ~~бране~~ - НЕДА...

Каснији арији честа у јануар џудом.
 Јо чеса горје довојничке суђе.
 Каснији арији џудома честа
 Кисо сејији честа им дунуј џе...

~~Исповест~~ Задужено 1925.

Литература -

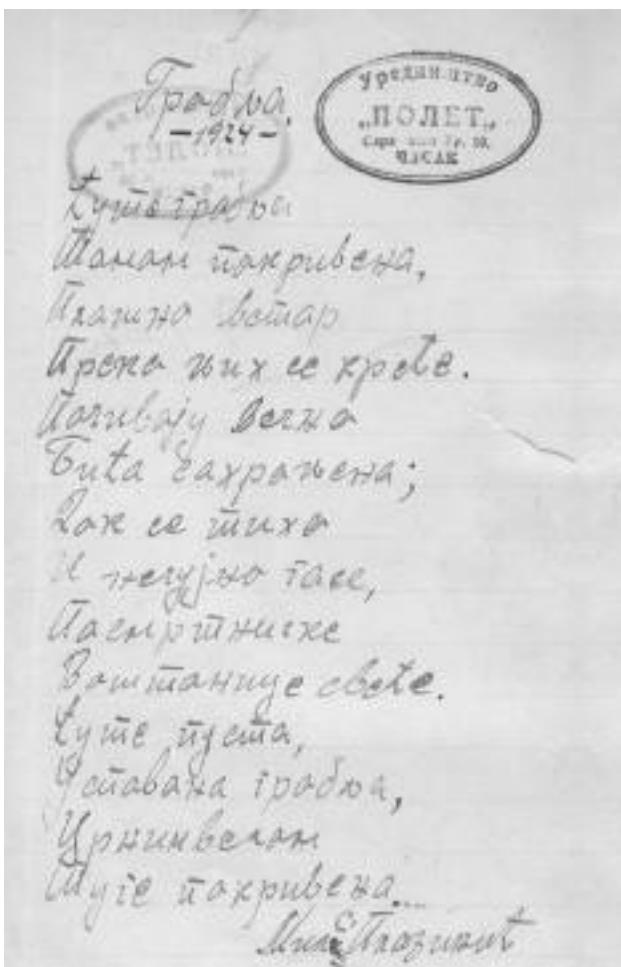
Справник Гадждинов

Песма Исповест Драгослава М. Тодоровића

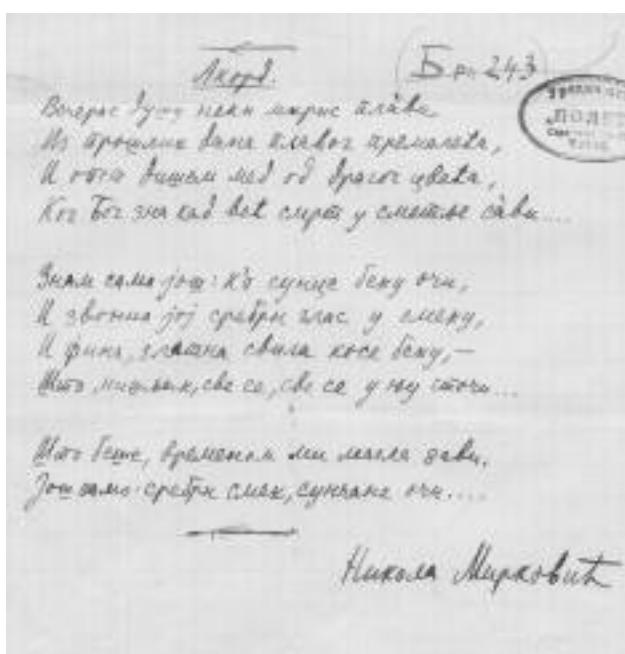
Милош С. Плазинић (1901-1978) рођен је у Чачку у породици Саве пекара, као најмлађе дете после сестре Цвете (1892-1974) и браће Миодрага (1897-1930) и Милана (1898-1977). У родном граду је 1921/1922. године завршио основну школу и гимназију, у одељењу са Синишом Пауновићем и Татомиром Анђелићем. Завршио је студије права у Београду, па је до краја Другог светског рата радио као службеник у Министарству финансија. У Чачку је после рата вођио финансије у фабрици *Слобода*, а затим у ДОЗ-у до 1963, када је пензионисан.

узрок таквим осећањима треба тражити у губитку вољене девојке, чији му лик траје у сећању: „Зашто си се појавила опет / пред моје очи тужне, расплакане? / Бежи и иди далеко, далеко / и не враћај ме у помрле дане / љубављу чистом / изаткане!“ Песме наговештавају доброг песника, али који после *Полећа* није наставио са писањем и објављивањем поезије.

Песма *Гробља* Милоша С. Плазинића

Никола Мирковић шаље из Београда у марту 1925. две песме као студент филологије, затим у јуну две, а у марту следеће године још једну песму. У то време он припрема своју прву поетску збирку *Zora u duši*, пошто је већ објављивао песме у часописима *Venač*, *Misao* и *Srpski književni glasnik*. У *Полеitu* су му публиковане љубавне песме, писане у форми сонета и римованим стихом, али и једна сасвим другачија (*Поносна песма*), пуна бунта и самоуверености, исказана модерним слободним стихом: „Млаз крви нека шине / Из мене к небу / Да скрије и забрише охолим успоном / Душе и маске, драго и недраго / Све / Што ми пречи пут.“

Песма Акорд Николе Мирковића

Никола Мирковић (1903 - 1951) рођен је у Брчком. Песник, есејист, књижевни критичар и преводилац, завршио је филолошке студије у Бечу (осим два семестра у Београду), где је и докторирао, одбранивши тезу о Јовану Дучићу 1929. Професорску каријеру започео је као суплент за немачки језик у гимназији у Врбасу, а касније је предавао у гимназијама у Београду. Други светски рат провео је у заробљеништву у Оснабрику, где се разболео и после дужег лечења умро у Падерборну. Као зналац више страних језика оставио је значајног трага преводећи са немачког и бугарског, као и на чешки, пољски, мађарски и француски језик.

Периша Г. Богдановић (1894-1969) рођен је у Брбици код Аранђеловца. Завршио је пољопривредну школу. Прву песму, *Зимско јутро* објавио је у *Киhi* 1914. године, да би после Првог светског рата наставио са оглашавањем у периодици, почев од *Илустрованог листа, Вениа, Књижевног севера* и других листова. Писао је и песме за децу. Објавио је неколико збирки песама: *Отпацбинке* ((1925), *Шарена књига* (1932), *Иванјско ивеће* (1932), *Сребрна свирала* (1933), *Сељанче* (1934), *Шумадинке* (1934) и друге.

Такође са пет песама огласио се у *Полећу* и Периша Г. Богдановић, већ афирмисани пе-
сник из Шумадије са службом у Београду, који
топло и с љубављу пише о селу, где „Петлови
поје, лају песи / Косићи јутру кличу / Голуби ја-
том јуре сви / Польу где жита ничу“ (*Јутро у ок-
тобру*). И где, по угледу на народну песму *Гру-
жанка девојка* пева: „Гора је росом плакала /
Ливадом цура пропева / Јечмова жита класала /
Ja сам ти драги стасала. Да л спремаш гојне

Јутро у октобру.

Дажда је спрала прашину.
Зора се јутру дружи.
С'орану пољем шашину
Јато гаврана кружи.

Виноград обран, мири кљук,
Долину влаже росе;
С ливаде бика тмуо мук
Вихори јутра носе.

Петлови поје, лају песи,
Косићи јутру кличу;
Голуби јатом јуре сви
Польу где жита ничу.

И с цркве звено зајеца,
Јеџај се јутром проли —
А с горе смирај месеца
Ко да се Богу моли!...

Периша Богдановић.

Песма *Јутро у октобру* Периша Богдановића

атове / У напе чиле сватове?“ Песмом *Зимска идила на селу* допуњује слику родног села коју носи у души: „Над селом колут дима / Убога шара словца / Ко снежна тачка, клима / фигура старог ловца.“ За ове и друге песме из збирке *Шумадинке*, коју ће објавити десет година касније, Богдановић је 1934. године добио награду из Задужбине Николе Ј. Маринковића. Књига је касније имала пет издања.

Песник Марко Врањешевић је у време излажења *Полећа* био студент књижевности у Београду и у српској периодици је већ увек објављивао поезију. У чачанском часопису су му штампане укупно четири песме, у којима доминира неизрецива туга, изазвана, на пример јесенњом кишом уз коју „умиру лагано снови лепи“ (*Бол*), или заласком сунца „док, суморан, гасне зимски дан“ (*Сунчана песма*). Чак и откуцаји сата песнику делују злокобно (*Сати*).

За Драгића Р. Весковића је карактеристично да је своје поетске првенце објавио као гимназијалац у школским листовима у Чачку, па и у *Полећу* 1924. и 1925. године, а 1926. су му штампане две песме у подлистку *Ђачки кућак*, иако је тада већ био студент. Од тада се чешће оглашавао у другим књижевним часописима: *Књижевни север* (1924-1929), *Венац* (1925-1926), *Књижевна крајина* (1927), *Наша искра* (1928-29), *Воља* (1926), *Записи* (1929) и другима.

Са три песме у *Полећу* се појављује и Радослав Драгутиновић, студент књижевности у Београду, тада већ песник са више објављених песама у књижевној периодици. Песме *Инти-мо*, *Умор* и *Самоубилачка варијација* насловима наговештавају сету и меланхолију, мада говоре о љубави.

У *Полећу* су објављене и три тужне песме непознатог песника Винка Кожуља Иванова,⁷⁷ који је умро млад. Песме из његове заоставштине су штампане уз напомену уредника да ће се његови радови (песме, студије,

⁷⁷ О Винку Кожуљу Иванову нема података ни у *Полећу*, нити постојећим библиографијама и лексиконима.

Марко Врањешевић (1903-1974) потиче из свештеничке породице из Босанског Новог. После завршених студија југословенске књижевности на Филозофском факултету у Београду, службовао је као професор у Горажду и Белој Цркви, а од 1938. у Београду. После рата, 1949. године под оптужбом да је руски шпијун, одведен је на Голи оток. Преживљене страхове нарушиле су му здравље, од чега се никада није потпуно опоравио и поред лечења у неуропсихијатријским болницима у Ријеци и Београду, па је 1974. извршио самоубиство. Посезију је почeo да пише још као гимназијалац и објављивао је у загребачким часописима *Омладинац* (1921) и *Омладина* (1922), а касније је у Београду сарадник часописа *Мисао* (1924), *Српски књижевни гласник* (1924), *Раскрница* (1924-5) и других. Аутор је и неколико књига поезије штампаних после Другог светског рата, а 2005. године је његов унук Марко Врањешевић приредио за штампу његов роман *Сенка Голо^г о^гока*.

*Сат**

Кашада, у ветру,
трепе ће изненада
Његов хладно, обмарено „збо-ти“.

Укога се ставије дрво пропоти:
месец им се смеши као некада.

Осетио јади над собом ледену, руку срдце
и задвојену
Бид - сунђорак.

И дрво гонитију смешу
јади само кујдаје свог срца
неличне и уздржане...

Марко Врањешевић

Песма *Сат* Марка Врањешевића

дневничке белешке) повремено објављивати у часопису и молбу упућену читаоцима да се јаве ако нешто знају о злосрећном Кожуљу.

*

Радослав Драгутиновић (1904-1933) рођен је у Београду, где је завршио студије књижевности. Био је професор у гимназијама у Земуну, Суботици и Врбасу, где га је затекла прерана смрт. Прву песму је објавио као гимназијалац у чачанском листу *Весник омладинаца*. Следи његова сарадња у *Венцу* (1923-24), затим у часописима *Мисао* (1924), *Књижевни север* (1925), *Српском књижевном гласнику* (1925) и многим другим. Публиковао је две збирке песама *Азурна обала* (1930) и *Лишће љева* (1931), а после смрти другови су му штампали књигу приповедака *Уместо одговора* (1934). Писао је и есеје и књижевну критику.

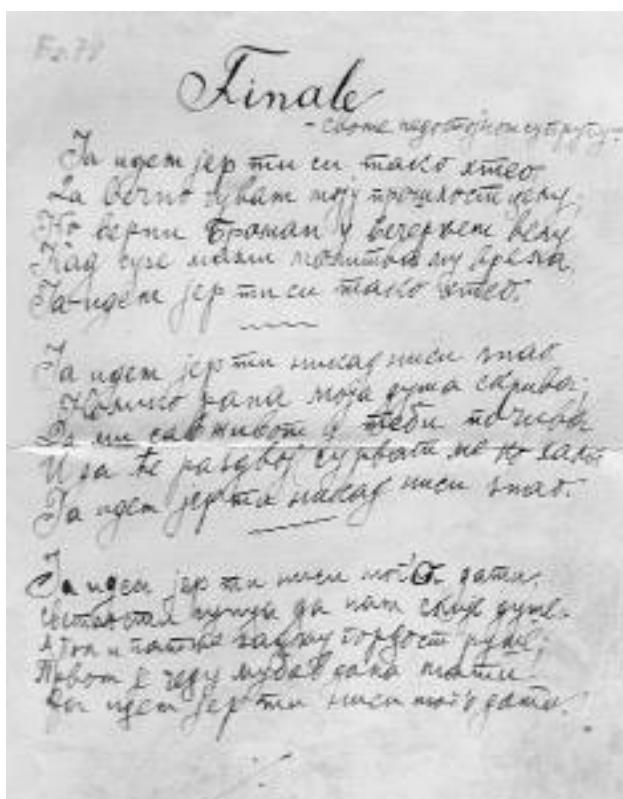

✓ Intimo Радослав Драгутиновић
И зашто би ми говорио ти? Вечији
и оту твоне шаљици дај виц,
важи драсте бере што си сијела
и гнаву спретно оборила - знај
и дај ће би крице кранчите жале.
—
На шак јујиро се дах је већ тај
и збоји си са граниту, мукете,
и хада троте,
погодуваш срце је изгубило срките
који дојде бући већи и бући
—
Зади се кади
Беле, белујуће тијеље правни
и пешка жада, као тирелар

Песма *Intimo* Радослава Драгутиновића

Даринка М. Одовић-Јовановић (1890-1951) рођена је у Београду, где је после вишег девојачке школе завршила у Шапцу студирали и дипломирала на Одеску за француски језик и књижевност. Службовала је у гимназијама у више места, селећи се често због отпуштања, пошто је припадала комунистичком покрету. Прву песму *Tu je zora* објавила је у часопису *Zora* у Њујорку 1912. Поред поезије писала је и есеје, приказе и критике, сарађујући у бројним листовима и часописима: *Стирака* (1914), *Женски свет* (1914), *Радничке новине* (1915, 1919), *Женски свијет* (1917-1918), *Алманах социјалистичке омладине* (1919), *Југословенска жена* (1920), *Епоха* (1920-21), *Венац* (1921), али и многим другим. Објавила је три књиге песама, почев од 1915.

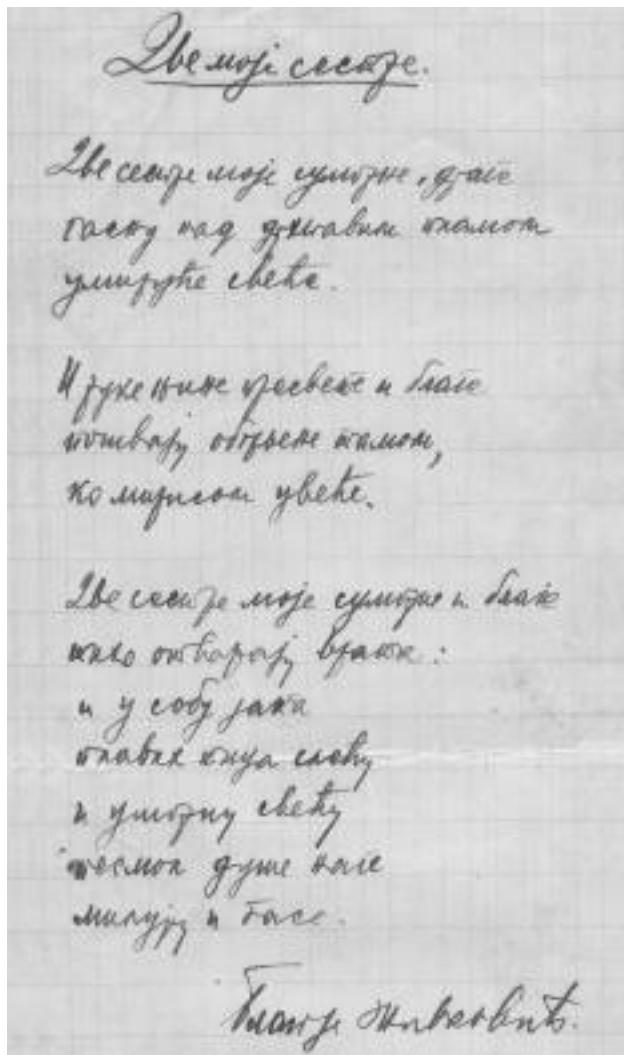
Службујући у оближњој Пожеги, Даринка М. Одовић-Јовановић, једна од малобројних песникиња у *Полету*, доставила је 1926. песму *Финале* са поднасловом – *Своме недостојном сују* – у којој је наговестила доживљај своје личне и породичне драме. Песма говори о растанку, али и одлучности жене да промени свој живот упркос рањеној души. Тако пева песникиња која је истовремено борац за женска и уопште људска права. Говорећи о поезији Даринке М. Одовић-Јовановић, Десанка Максимовић закључује да „код госпође Одовић овакве песме нису израз моде; у њима се осећа истинска горчина и побуна.“⁷⁸

Песма *Финале* Даринке М. Одовић-Јовановић

⁷⁸ Десанка Максимовић, Предговор у књизи Даринке М. Одовић-Јовановић *Душница*, Цеље, 1938, стр. 3, у којој је и песма *Finale*, али без поднаслова.

Благоје Живковић, песник са већ штампаном једном збирком поезије, као и већим бројем песама у познатим часописима *Мисао* (1923), *Реч* (1925), *Венац* (1925-26), *Књижевна ревија* (1926) и другим, објављује у *Полету* песму *Две моје сестре*.

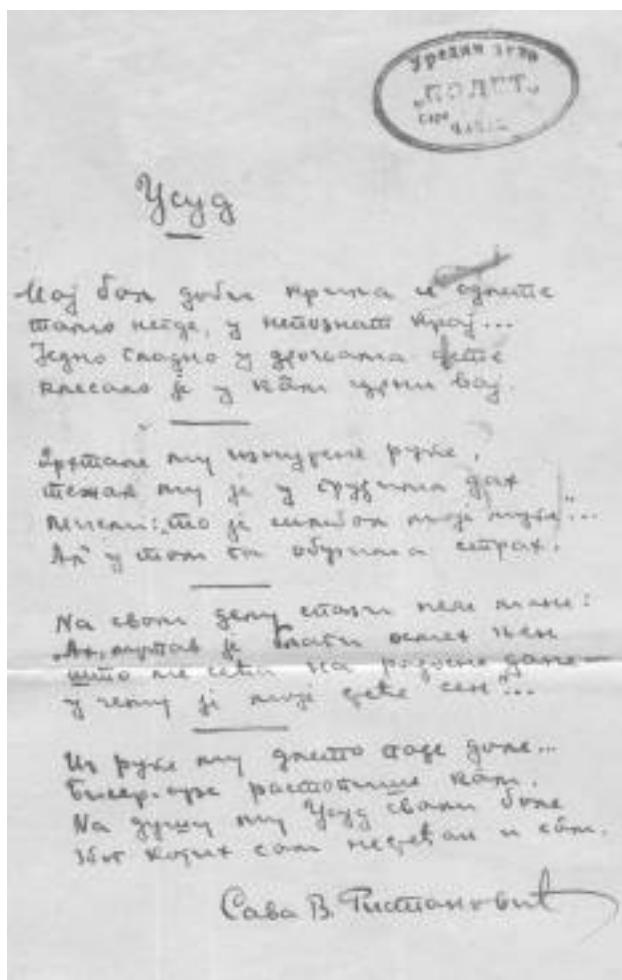

Песма *Две моје сестре* Благоја Живковића

Благоје Живковић (1903 - 1983) рођен је у Гроцкој, завршио учитељску школу и једно време радио као учитељ, а од 1926. студира на Вишој педагошкој школи у Београду, бави се новинарством и сарађује у књижевним часописима. Од 1928. до 1930. је уредник културне рубрике у листу *Недеља*. По завршетку студија службује у више места (Сарајево, Аранђеловац, Београд). Најдуже је радио у Ужицу – 22 године, где је значајно доприносио развоју Народне библиотеке, Историјског архива и Народног универзитета. Објавио је више збирки поезије, почев од 1923. године, као и стручних педагошких и публицистичких књига.

У време када је слao песме (1925) у *Полет*, Сава В. Ристановић је био суплент Гимназије у Ужицу и већ имао више песама објављених у *Венцу*, као и збирку припремељену за штампу. У *Полету* су му штампане три тужне песме, инспирисане смрћу двојице браће и мајке. То су уједно и рефлексивне песме, јер траже одговоре на вечна животна питања.

Песма Усуд Саве Ристановића

По једну песму у *Полету* су објавили или недовољно познати песници, или они који су већ били довољно афирмисани, па им је песма тражена ради подизања угледа часописа: Десанка Максимовић, Густав Крkleц, Тин Ујевић, Синиша Кордић.

Сарадња са Десанком Максимовић почела је тако што је Синиша Пауновић написао подужи приказ њене прве књиге *Песме* (Београд, 1924) и објавио га у другој свесци *Полета*, октобра 1924. године. У жељи да песникиња види тај текст, а како је она у то време била у Паризу, где је као стипендиста француске владе за 1924/25. годину слушала историју уметности на Сорбони, Дојчило Митровић је писмом од 13. новембра 1924. извештава о приказу њене књиге и шаље јој тај број часописа. Писмо пуно уважавања и поштовања према песникињи, садржи и молбу за њен прилог за наредне бројеве:

„Поштована госпођице Максимовићева,

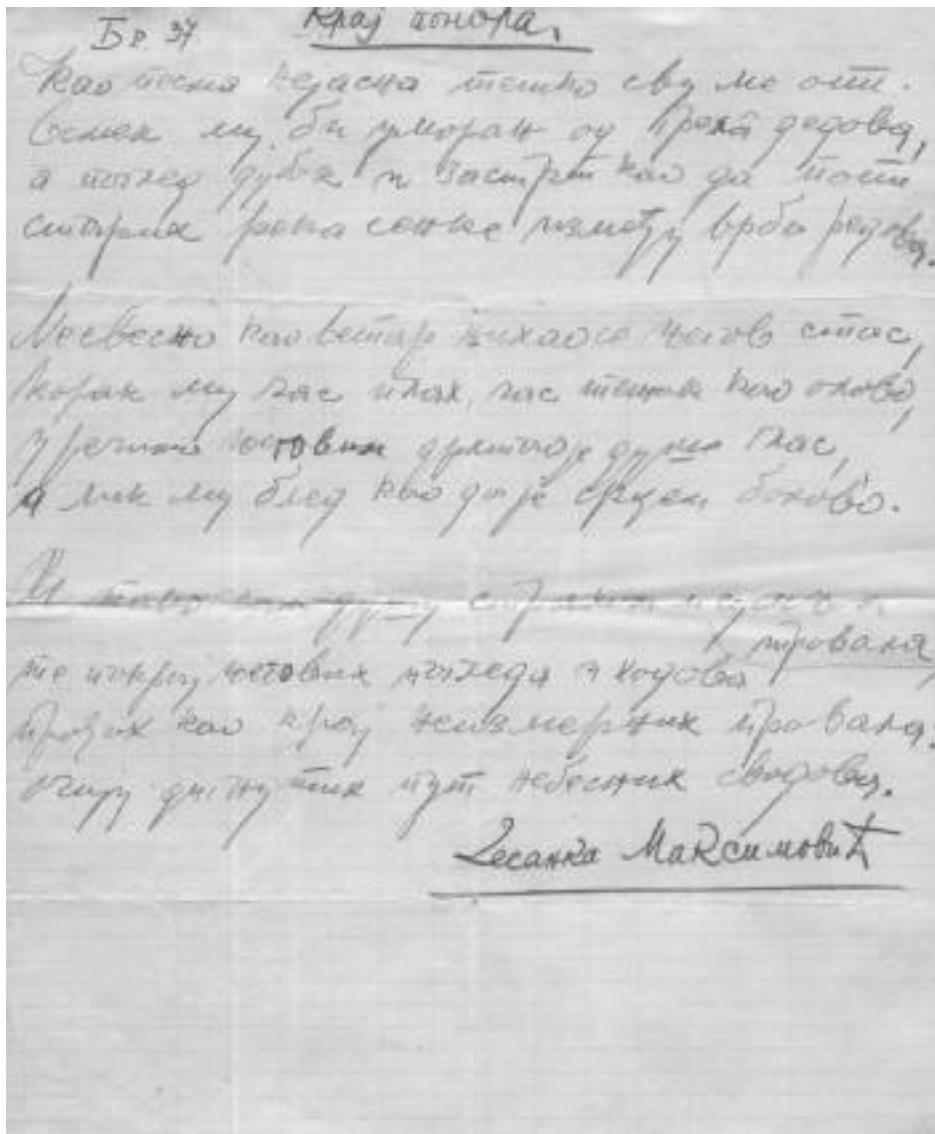
Верујући да ће Вам бити пријатно, па ма каква вредност била, кад добијете са овакве даљине један омладински часопис, шаљемо Вам га, а тим пре што је један од наших сарадника, баш у овом броју (Г. Син. Пауновић) био љубазан да напише прилично опширан приказ о Вашим стиховима.

Као што ћете видести, а и ја сам мислим, да је Г. Пауновић успео да прилично добро нагласи све Ваше успехе у стиховима. Али му је само жао што су се и поред моје највеће пажње поткрадле извесне штампарске грешке, које ћу у идућем броју исправити. У нади да ћете бити задовољни после читања, уосталом бар прилично задовољни, поздрављају Вас омладинци окупљени око *Полета* и ја Вас поздрављам.

Дојчило Митровић,
уредник *Полета*

Десанка Максимовић (1898-1993) први сусрет са Чачком имала је објављивањем песме у *Полету*, а четири деценије касније (1968) била је добитник плакете са Дисовим ликом на петом *Дисовом пролећу*.

Песма Крај понора Десанке Максимовић

Професор Фужер са студентима испред Сорбоне, 1925.
Десно од професора је Лиза Крижанић, а до ње Десанка Максимовић

Р. С. Унапред Вас молим за опроштај због моје смелости, али схватите ме, чиним за добро једног часописа, коме су потребни ауторитети. Наћи ћете за сходно, надам се и молим Вас да ми пошаљете неку Вашу првенствено проznу ствар (приповетку, новелу и др.) као и коју песму.

Захваљујући Вам унапред, опет Вам упућујем молбу и поздрављам Вас.“

Десанка Максимовић одазвала се молби и по повратку у Београд послала *Полету* песму *Крај йонора* која је објављена у првом, јануарском броју 1926. године. Та сарадња би вероватно била настављена, јер се из деловодничких примљених радова види да је 30. септембра исте године примљена њена *Уклетија* песма, али часопис випке није излазио.

Густав Крклец

Густав Крклец објавио је у *Полету*, и то у последњем броју, песму *Пролетња кина* посредством Синиште Пауновића, који је своја сећања на тај догађај записао четири деценије касније (1974), поводом Дисове награде додељене Крклецу на 11. *Дисовом пролећу* у Чачку:

„Не знам да ли је Густав Крклец пре тога био икада у Чачку, али када сам га први пут срео и замолио да ми да за наш омладински часопис *Полет* неки прилог – било је то негде почетком 1926. у Београду код *Гинића* – одмах је рекао ‘да’ и додао: ‘Како да не, то је Дисов крај, а ја Диса изузетно волим, мада га на жалост, као човека нисам знао. Познајем међутим његову породицу, његову супругу и синчића. Упознао сам их код породице др Милана Гавриловића. Толико су ми причали о његовом необичном животу и боемству, да сам решио првом приликом поћи у његов родни крај. Веље да је његов син Мутимир сушта очева слика, али не бих рекао да ће и сам у поезију. Има и право.’ Ја сам до тада био обиграо све наше познатије књижевнике тога времена, што су живели у Београду, и успео са добијем леп прилог за *Полет* у којем сам био само чешћи сарадник а уређивао га је и био му власник Дојчило Митровић, који мислим још није био изашао из гимназије. За поједине прилоге морао сам понекад ићи и по пет-шест пута кући или у канцеларију аутора, а најчешће сам их јурио по Скадарлији, кад се, заседе ноћу, па их ‘приморавао’ да ми неки прилог и у перо издиктирају. Ово је био први случај да ме један, тако популаран и значајан писац, који за собом већ има неколико запажених књига, дочека предусретљиво, па сам у првом тренутку био мало уплашен том ‘лакоћом’. Али, кад сам се спремао да га упитам када да дођем по рукопис, са једном изузетном простосрдечношћу, тај млади загорски Адонис – о чију су се љубав отимале тада све наше Афродите и Перзефоне, од његове родне

136 Пролетња киша.

2)

(Прописка из кнегица о Савременом Јоби Руј)

Друге кад
шаман на врх поса,
а љубав испуштила
маслети за је оса.

И како се харбузе
песнички и чворници пеколи,
дрижани отврат сиви
рвно над својим гробом.

Здравље се и запрети
круг стечешиће зупе и уке,
а шак се креће, погоди
и песничка киша избуче.

Љубав се сав најели,
псипе и зупчу пречели,
и беши ...

- а кад у заклох се нике
и очи к небу чујине,
саб се здравље су губи:

Срце се похово смиши
као луга ...

Густав Кркелац

Бг. 181 IV. 1926.

Песма Пролетња киша Густава Кркелаца

Сутле до наше Мораве – узе ме под руку, као
да се плашио да му не побегнем и сијајући од
неког унутарњег задовољства, рече: ‘Тек што
сам издао нову књигу, немам тренутно ништа

Синиша Кордић рођен је 1897. у Пожаревцу а највећи део живота провео је у Београду, где је и умро 1977. Делом је и Чачанин (отац Љубомир, адвокат, оженивши се по други пут, преселио се у Чачак) јер је пети разред гиманзије (1912/1913) завршио у Чачку, где је и боравио повремено, па се Дојчилу Митровићу и Синиши Пауновићу обраћао као земљацима. Службовао је као професор француског и српског језика, прво у гимназијама у Београду, а затим у Зајечару, Нишу и Врњачкој Бањи, да би пензију дочекао у Другој мушкиј гиманзији у Београду. Његов удео у српској књижевности није доволно вреднован и поред несумњивог дара који је поседовао.

веће необјављено, али кад је у питању Дисов Чачак, пођимо да вам одмах нешто дам. Песма коју ћу вам дати зове се *Пролећња кина* или нека вас то не збуњује, сигурно знате да сам ја већ објавио једну песму која носи исти такав наслов.' И заиста, неколико минута касније, били смо у његовом самачком стану и он ми даје ту своју песмицу која се мени тада учинила као највећа поема, што смо је, већ у првом идућем броју *Полећу* објавили.⁷⁹

Синиша Кордић је за *Полећу* одабрао *Песму о свему – и о мени* и послао је из Београда 30. новембра 1924. Био је тада већ познат пешник, са објављеном збирком *Песме о мени* (1922) и књигом есеја *Уметност и неуметност* (1924), којима је привукао пажњу културне јавности због особене мисаоности своје поезије и строге оцене младих писаца, својих савременика (Црњански, Миличић, Крлежа, Винавер, Јевић, Кркљец, Васић). Тада суплент у Трећој мушкиј гимназији, писао је песме у којима је покушавао да проникне у тајне света, од којих је човек сам највећа непознаница, питајући се *Шта тражим вечно чак и изнад неба?*. Ова песма, објављена у *Полећу*, битно се разликује од осталих аутора зрелошћу размишљања, формом и разуђеним стихом.

Међу чачанским ауторима има и таквих којима је у *Полећу* објављен један или два рада, а они се касније нису бавили писањем, већ сасвим другом професијом. Такав је и Исидор Јањић, који је од оца Велисава наследио склоност ка писању поезије, али песме је писао само у младости, док је радни век провео радећи као грађевински инжењер. Под псеудонимом *Irys* послao је за *Полећу* 13 песама септембра 1924, у време када је студирао грађевину и геологију. Већина песама је без наслова, а неке су пародије на већ познате песме: *Как млидијах умрећи*, *На Липару*, *На ноћишћу*, *Емина*. Уредник Митровић птампао је само једну од

⁷⁹ Синиша Пауновић, „У фијакерима, уз музiku и песму кроз Чачак“, *Борба*, год. 52, бр. 212 (3. јул 1974), стр. 10.

њих, без наслова, која почиње стихом *Ко зуби Медузе*. Из деловодника примљених радова види се да је песма *Кад млидијах умрејши већ* била штампана у часопису *Епоха*, одакле је прештампана у *Дневнику*, али је уредник није изабрао и за *Полет*.

И Александар Хаџипоповић је писао песме само као матурант Гимназије и за *Полет* је доставио пет песама у прози, од којих су му објављене две: *Из „моћа живоїа“*, непотписана и *Презирим*, потписана са *т.*

Литерарни додатак *Бачки гласник*, штампан на последњим странама *Полета*, може се пратити само у два последња броја 1926. године. Намена му је била да младим писцима, још ћаџима, омогући афирмацију. У *Полетовом* додатку објављивали су: Живојин Петровић, Алекса Унковић, Драгић Р. Весковић, Коста Н. Милутиновић, Здравко Лукић, Добривоје С. Каписазовић и Душан Драгићевић. Само неки од њих су се и касније бавили књижевношћу.

Тако, на пример, значајну каријеру научног радника, универзитетског професора и књижевног историчара остварио је Коста Н. Милутиновић, који је песму *И оћеји ђевам* објавио као гимназијалац у *Бачком гласнику*. Иако почетнички рад, као и неколико претходних песама објављених у *Дечјим новинама*, *Колу*, *Младосћи*, *Једру* и *Српском Косову*, ова песма наговештава амбициозног песника који свој улазак у свет поезије најављује сонетом.

Лесковчанин Добривоје Каписазовић, као ученик Богословије у Битољу, објављује своје почетничке радове у *Вениу* и *Лесковачком гласнику*, а у *Полетовом* литературном додатку песму *У здравље исѣје жене*. Тако је започела будућа богата књижевна биографија овог духовника, који је црквену службу напустио 1947. године, поставши сарадник бројних листова и часописа, у којима је објављивао песме, приче, хумореске, драмске слике, публи-

Исидор Јањић (1901-1977) рођен је у Атеџици, надомак Чачка. После завршене Чачанске гимназије студирао је грађевину и геологију на Техничком факултету у Београду. У Чачку је постављен за општинског инжењера, а први пројекат му је био јединствени споменик изгинулима у ратовима од 1912. до 1918. године, без обзира на нацију и веру, тако да су на њему истакнути православни и католички крст, исламски полумесец и јеврејска звезда. Према таквом нацрту споменик је реализовао каменорезац Франческо Бербеља. После рата пројектовао је више школа у Чачку, међу којима и зграду Техничке школе, у којој је извесно време радио као професор. Умро је у Чачку.

цистичке чланке, али који се није одрекао свим ни учешћа у *Православљу*, ни уређивања *Православне мисли*, ни *Веснику* – органа Удружења православног свештенства СФРЈ. Духовита запажања, испољена још у песми објављеној у чачанском подлистку, добила су потврду у његовом каснијем новинарском и књижевном раду, нарочито у књизи *Лесковачке заврзламе и чарламе* (1975).

Александар Хаципоповић (1905-1995) рођен је у Чачку, где је завршио основну школу и гимназију. Био је судија у више судова, па и Врховном суду. Умро је у Београду.

Коста Н. Милутиновић (1909-1998) рођен је у Панчеву. Студије историје и књижевности у Београду окончао је докторатом, што му је омогућило да се бави научним радом из обе области. Поред поезије у часописима, објавио је и три збирке: *Суђони* (1926), *Плаве молитве* (1928) и *Прегореле горчине* (1930), као и књигу есеја *Ликови из старане књижевности* (1930). Касније се потпуно опредељује за научни рад и у својим студијама проучава књижевна, историјска и политичка преплитања код многих познатих писаца, као што су Светозар Марковић, Стефан Митров Љубишта, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, Његош, Светозар Милетић и други.

И ОПЕТ ПЕВАМ

И опет ћевам новом пролећу:
природи, пољима, ивећу и дрвећу,
пошоку штићу жубори, облашима штићу лудују,
животу штићу се буди, тишицама штићу ћевају:

пролећну химну вечитој нову
с којом ме у природу маме, зову.
И излазим у поља ивећна и радосна,
да берем ивеће мирисно, шарено

док ми душа ћева срећна и поносна
док срце кува живо и ватрено
и док ћвоје штено витло и румено,

прећери и дрхти ог чежње и младостији,
ог снаће, здравља, живота, радостија
као ушеха у овом светију пакостији.

Београд.

K.N. Милутиновић

Добривоје Каписазовић (1906-1993), рођен у Лесковцу, после завршene Богословије у Битољу студирао је теологију, али је није завршио. Ипак, обављао је разне црквене дужности, почев од писара Духовног суда у Скопљу, па све до заменика митрополита скопског (1945-1947). На свом необичном животном путу обогаћеном духовним и световним интересовањима, налазио је времена да пише и уређује књижевне и стручне листове, као што су *Књижевни југ* или фабрички лист *Галеника*, али исто тако и гласила Српске православне цркве, да предаје у школи српски и руски језик, пише драме за *Родино Јозориште*, или драматизује бајке за лесковачку публику. Објавио је и књигу *Анедоће : из живота митрополита српског Јосифа Цвијовића : (1878-1957) : са кратким биографским подацима* (Београд, издање аутора, 1982).

Проза

Значајан део *Полећа* чине прозни радови, пре свега приповетке, затим један одломак из романа Светислава Шумаревића, есеји, писма и одломак из дневника Винка Иванова Кожуља.

Иако је уредник настојао да сарадници буду са читавог југословенског простора, ипак, када је проза упитању, од тога се одступило. Са изузетком непознатог аутора из Славоније Винка Иванова Кожуља, који је прешао да живи у Београду, остали писци су из Чачка или околине. Писци приповедака у *Полећу* су приближно истих година, матуранти гимназије, односно учитељске школе из Јагодине и студенти (Дојчило Митровић, Раствко Пурић, Миладин Ђирић, Војислав Тодоровић), или су то припадници старије генерације, професори Чачанске гимназије, на пример, Драгољуб Милојевић, Драгомир Пурић и Живојин Гл. Алексић, судија Духовног суда у Чачку, који су и раније објављивали своје радове. Теме о којима пишу примерене су њиховом животном добу и искуству, па млађи аутори пишу углавном приче о разним згодама из

Живојин Гл. Алексић (1884-1936) рођен је у Ужицу, где је завршио гимназију, а богословију у Београду. Као учитељ службовао је у селима пожешког и ариљског краја, најдуже у Брекову, где је рукоположен за свештеника. После Првог светског рата који је провео као заробљеник у логору Нежидер, до краја живота живео је у Чачку, где је био судија Духовног суда и једно време веџутач у Гимназији. Написао је неколико књига приповедака (*Промисао и друге претчице из народа*, 1920, *Пионери*, 1927, *У земљи шуђој*, 1930), уређивао *Преглед цркве Епархије жичке* од 1921. до 1936. године и написао већи број прилога за разна издања Жичке библиотеке *Свети Лазар*.

свакодневног окружења, некима је у основи љубавни догађај, док старији, учесници минулих ратова пишу о догађајима из балканских или Првог светског рата, или је рат оквир у коме су испричани разни други догађаји. Малобројне су приче са другачијим темама. Иако је уредник придавао изузетан значај приповеткама, па је у сваком броју штампана најмање једна, ипак се може закључити да су оне различите вредности, мада су, понекад, тематски сличне.

Занимљиве приповетке објавио је и **Живојин Гл. Алексић**, једну о теми из логора, а другу о судбини старе свештеничке породице.

Сећајући се тамновања у нежидерском логору за време Првог светског рата, Алексић је написао приповетку *Из ројстива*, посвећену успомени на наставника цртања у крагујевачкој гимназији Драг. Ђокића, који је, суочен са тешкоћама заробљеничког живота, тек тада схватио сву тежину националног страдања. Лоши услови трогодишњег заточеништва и патња за домовином условили су његову болест и смрт у туђини, где „ нико га није оплакао, нико ожалио, јер га није смео испратити. Просту, белу, дрвену крстачу, са једном нумером однели су, да му на хумку побију и никога не беше, ко би му воштаницу запалио.“ Приповетком доминирају родољубива осећања и размишљање о вечној теми – борби добра и зла.

И подужа аутобиографска прича *Последњи*, објављена у три наставка 1926. године, има поучну тему. Сећајући се свог долaska у чачански Духовни суд, где је радо разгледао прашњаве фасцикле са судском документацијом и пресудама, смештеној у подруму Суда, Алексић је наишао и на архивску грађу са суђења свештенику Луки Протовићу, чију је породицу познавао. То је прича са мноштвом детаља о

једној честитој свештеничкој лози, која је та-
ква све док није стасао Лука, у свему различит
од својих предака. Бахат, осион, насилен пре-
ма парохијанима и калуђерима, политички
опредељен за партију на власти, у дослуху са
среским капетаном сличних назора, који ни-
шта не предузима по тужбама против помах-
ниталог попа, Протовић, супротно свом све-
штеничком звању, пирује све до промене вла-
сти. Попшто су тада уважене све тужбе против
њега, остао је без свештеничког чина, али и
без икаквог иметка, јер је сву имовину несле-
ђену од предака у свом распушном животу рас-
подао, те спао на просјачки штап. Познајући
историју ове породице, Живојин Гл. Алексић,
у причи свештеник Љубиша, показао је како је
заувек прекинута једна угледна свештеничка
лоза, појавом само једног потомка, недостој-
ног својих предака.

Читајући само ове две Алексићеве при-
поветке може се видети да оне, поред несум-
њивог књижевног дара аутора, садрже и пору-
ку да светом треба да владају љубав и добро-
чинство, без којих је живот обесмишљен.

Такође добре приповетке објавио је у *Полеју* и Драгољуб Милојевић, о доживљаји-
ма из Балканског рата 1912. и Првог светског
рата у којима је активно учествовао.

Приповетка *Збоћ крсног имена*, заснова-
на на истинитом догађају, објављена је у по-
следњем двобрлују јуна 1924. године. Злосрећ-
ни војник Тома Милошевић осуђен је на смрт
као дезертер, због тога што је кришом ноћу,
попшто је војска месецима била стационирана
на једном месту далеко од фронта, а у близини
његовог села, отишао да види своју породицу.
Сутрадан се вратио, али је стрељан за пример
другима, који су исто тако били жељни своје
куће. Огорченост због тако строге казне, Милојевић је исказао кроз жалопојке Томиних
другова: „Убиш га а не упиташ какав је тај

Драгољуб Милојевић (1886-?) рођен је у Неме-
никућама, у свештеничкој
породици. Гимназију и
Филозофски факултет
зavrшио је у Београду, а
прво радно место му је
било у Чачанској гимна-
зији, где је са малим пре-
кидом био професор све
до 1928. године, када је по
својој молби прешао у
Београд у Прву женску
гимназију. Инспектор Ми-
нистарства просвете по-
стао је 1937. Други свет-
ски рат провео је у
заробљеништву. Поред
радова објављених у *Венцу*, Милојевић је у
Чачку писао прилоге за
гимназијски извештај, а у *Православном календару*
Светог Лазара објавио је
више текстова духовне
садржине. Новела *Узур-
суз поштампана* му је
такође у Чачку 1926. године.
Највише радова објавио је у *Полеју*, укупно
девет, углавном превода
са француског језика.

Тома био војник. Заборавили су они како је овде набадао на бајонет Швабе као краставце и како их је зубима клао [...] Какво је то бегство кад се човек опет вратио на своју дужност?“

Као учесник и балканских ратова, Милојевић је такође о доживљеном догађају написао приповетку *Козе из Космачи*. За разлику од других, ова приповетка је ведра, готово анегдотски написана, али и она садржи осуду понапашања војних старешина према обичном војнику. Војник Сима Швабић је добио задатак од свог старешине да две козе са јарићима, заробљене у близини Скадра, чува и доведе живе у Србију. Теже му је било сачувати немирне козе него борити се против непријатеља, добио је чак и шамар због њихове непослушности. Ипак, пребродио је све препреке, а када су дошли у близину Младеновца, козе и јариће командир је поклонио једном сељаку из Јасенице, који није ни био у рату.

Драгољуб Милојевић је у форми писма упућеног некоме кога ословљава са Р., објављеног у двоброту 7. и 8. *Полета* (1924), описао пут српске војске до Скадра крајем 1912. Према начину писања, ово писмо може се свrstати у прозу: „Ишло се један за другим. Нигде пута, свуда дебeo снежни покривач докле тиoko допире. Бирало се онуда куда је изгледало да се може проћи. Кад се они који иду напред и разгажавају снег уморе, онда их замењују други који су одморнији. Оловно небо као да нам је пало на теме, ветар сече по лицу а на очи навиру сузе; руке које држе коњске дизгине да одпадну а ноге се у зенгијама укочише, не знаш да ли су твоје.“ И ово писмо потписано је иницијалима Д. М. који би се, да није *Деловоđника примељених радова за Полет*, могли прислати Дојчилу Митровићу. Прозу Драгољуба Милојевића, иако документарног карактера, одликује књижевни језик и стил, као и занимљива фабула.

По повратку из Првог светског рата Драгомир Ј. Пурић, омиљени професор Чачанске гимназије, поред рада у школи и политике којом се активно бавио, писао је и приповетке. За *Полећ* је написао две, штампане 1926. године, које су, свака на свој начин, у вези са преживљеним ратом. Прва, *На йовраћку*, већ насловом наговештава да је реч о повратку из рата, узроку петогодишњег одсуства младића који нестриљиво очекује сусрет са вољеном девојком, а када до тога дође, она га упознаје са вереником.

Приповетка *Hajge* о истоименом јунаку, догађа се за време рата у коме многи губе своје најмилије, па тако и Најде, који је, ризикујући строгу казну, отишао до своје куће да забрине породицу, да би у следећем налету Бугара сви њени чланови били побијени, а он нестао.

Писане једноставно, занимљиво, засноване на дијалогу, обе приповетке указују да је Пурић могао бити даровит писац, да је наставио да пише.

Миодраг С. Плазинић, Плазина, како се потписивао, доставио је *Полећу* две приповетке 1925. године. Обе су аутобиографског

Миодраг Плазинић (1897-1930) рођен је у породици Сава Плазинића, пекара, као најстарији син. Завршио је учитељску школу у Алексинцу 1920. године. Службовао је у Брајићима, где се оженио Олгом Равас из Чачка, такође учитељицом. У браку их је пратила несрћа, јер им најпре умире син, а затим, после девет година, и сам Плазинић. О његовим свестраним квалитетима, не само дару за писање, сведочи и једно писмо његовог брата Милоша, упућено Синиши Павловићу 27. августа 1970: „Познато је да су се у дворишту куће Саве Плазине, захвалијуји његовим синовима, приређивале мале позоришне и соколске представе, на којима је још тада најстарији син, Микана, показивао упадљиве одлике талентованог глумца. На соколским спроварама, тај исти Микана, изводио је вратоломне фигуре и био један од најбољих соколаца у Чачку. Као ретко духовит човек, био је омиљен у друштву. Сви су га волели, јер је у комичним улогама, Микана био заиста ненадмашан глумац. Штета је што је умро млад.“

Олга и Миодраг Плазинић

карактера и сведоче о догађајима којима је присуствовао као учитељ у селу Брајићи на Сувобору. У причи *Тајна*, написаној 1923, реч је о Николи, досељенику из околине Ниша који даље проводи правећи бурад, а вечери у кафани, опијајући се са својим другом Јовицом у жељи да заборави неку своју тајну, другима само наслућену, док је једног дана није однео у гроб.

Иако је настала раније (1922), прича *Унови живот* штампана је касније. У њој Плазинић описује долазак у Брајиће, где ће, после завршене учитељске школе и одслужене војске, први пут ступити у учоницу пред ћаке. То су виште утисци с пута, када је једини начин да стигне у место службовања био да се по излоканим путевима превезе рабаџијским колима са упрегнутим воловима. Вожња од Чачка до Брајића трајала је дванаест часова и за то време морао је да саслуша све рабаџијине жалбе. Када је стигао до школе, угледао је „дреп изразбијан, штукатор опао, а скамије старе и поломљене. Бедан изглед свега овога изражаваше се као симбол на старом и погуреном, са шкиљавим очима фамулузу, који ме много подсећаše на каквог старог, ислуженог медведа.“

Ове две приче наговештавају талентованог писца, али нема доказа да је Плазинић писао и објављивао радове пре ових у *Полету*, или ни касније.

Сасвим другачију прозу пишу најмлађи сарадници *Полета*, уредник Митровић и његови другови Ђирић и Пурић. То су литерарни радови својствени средњошколцима, са идличним описима природе и изливима осећања.

Дојчило Митровић 1924. пише приче *Учами* и *Сиромашак*, а годину дана касније *Паланачки живот*. То су виште лирске слике него приповетке са развијеном фабулом. У првој доминира опис тамне, мрачне собице у којој мајка оплакује сина јединца, погинулог у минулом рату. У причи *Сиромашак* преовлађује

идилична природа једне зимске ноћи, када је снег покрио све, па и убогу сиромашну кућу, у којој лежи самртник, окружен својом уплаканом децицом. Његову смрт наговештава звезда падалица која „нагло полете остављајући траг за собом, па се најзад угаси и за навек нестаде је.“ У причи *Паланачки живот* описан је један врели јулски дан у успаваној варошици, при чemu је дошао до изражaja његовог дара запажања и веснтина књижевног обликовања, допуњена хумором и благом иронијом. У паланци „брек-ће“ дан од јулске врућине, у кафани где је „услуга брза и тачна“ кафеција дрема, „пред општином лица оборила главу па спава, иако је њен једини чувар“, кметови играју „џандара“, а пандур отишао на купање још у дванаест сати. Тек увече варошица живиће, а приповедач прати изласке једног по једног паланчанина причом о њиховим доживљајима, а опис тога дана завршава приказивањем банкета коме присуствују сви познатији грађани (цела полиција, пореско одељење, пошта, учитељ Стева и други), о чему читалац сазнаје из коментара две „коне“, госпа Даре и госпа Нате, које вире кроз прозор и коментаришу виђено.

Овим причама Митровић је потврдио своје литературне склоности, али, на жалост, није их даље развијао и усавршавао.

Најдужу приповетку *Сирочићи* објавио је Миладин Ђирић у прва четири броја 1924. године и више се не појављује ни као сарадник, нити уредник. То је лепа, идилична, лирска прича о љубавним трептајима двоје младих, скоро без икаквих догађаја, сва у сликама.

Једину приповетку, из ћачког живота, насловљену *Бас*, објавио је у *Полету* 1924. Војислав Тодоровић, тада матурант гимназије у Јагодини. У причи, посвећеној старијем брату Драгославу – Иљину, Тодоровић је испричао како је са двојицом другова покушао да набави један контрабас за школски оркестар

Војислав Тодоровић (1905-1969) рођен је у Течићу код Рековца, гимназију завршио у Јагодини и Љубовији, а језике је студирао на Филозофском факултету у Београду. Радио је као поштански службеник у Параћину, а касније као професор српског и француског језика. Објавио је књигу песама *Кроз свићања* (Параћин, 1932). Поезију и прозу објављивао је у периодици, а књижевни почети су му били у чланском *Полету*.

у Ђурчији од тамошњег богатог индустриса Рентића. Подухват се завршио неуспехом, а замало и са лоптим последицама, пошто су се ђаци после своје пропале мисије лажно представили у кафани Цинцарина Ћир Тренче, па као, иначе, очекивани „инцилири“, појели припремљени ручак, а један од њих се још удварао кафеџијиној јединици Ребеки, која је, спремна за удају, поверовала у њихово представљање.

Највише приповедака у *Полету* објавио је Растко Пурић (4), који у две пише доста нешто о неверству жене, али су му занимљиве *Гаља* и *Под Јавором 1877.*

Књижевна критика

Зачеци књижевне критике у *Полету* у рубрици насловљеној *Белешке* могу се пратити у бројевима 6, 7 и 8 из 1924. године. Белешке су потписане иницијалима и најчешће су то кратка обавештења о новим књигама и часописима. Поред основних информација о садржини, наведен је и обим књиге, цена и адреса на којој се може набавити. Те прве белешке писао је Растко Пурић, јер је прва потписана са *P.* друга са *P.*, а испод треће је потпис *sim.* Неке од њих писане су невешто, као на пример у броју 7, када је неодмерено хваљена књига Синише Кордића *Уметност и Неуменост*:

„Изашла је из штампе, бар за данашње време врло корисна књига Г. Кордића, већ познатог књижевника. Књига садржи поред највеће код нас студије о уметничким радовима нашег познатог вајара Г. И. Мештровића и његових осам репродукција још и књижевне оцене о готово свима савременим писцима. Врло искрена и симпатична књига. За препоруку је нарочито ђацима. Техничка је опрема

врло укусна. Цена је 20 д. за ђаке је 13 дин. На 10 примерака претплата се врши преко писца: Његушева 21. Београд.“

Познато је да је због неправедно општих ставова, исказаних у овој књизи на рачун савременика (Црњански, Винавер, Ујевић и други), баш Кордић доживео судбину коју је њима предвиђао, тврдећи да они „испуњавају данас у нашој књижевности једно међувреме које ће се заборавити заједно с њима.“

У другој години *Полећа* Белешике постају *Књижевне белешке*, пише их уредник Митровић и потписује своји иницијалима (Д. М. и Д. С. М.) или скраћеницом „Ур.“ Рубрика је убрзо затим названа *Нове књиџе и листови*. Препоручивани су часописи: *Jegro*, *Реч и слика*, *Књижевни север*, *Учиљељски ћодмладак*, *Српски књижевни ћласник*, *Мисао*, *Буктиња*, *Вола*, *Раскрсница* и други, а од књига указано је на излазак из штампе следећих: *Руђин* И. С. Тургењева, *Жене и студенти* Кларе Цеткин, *Срблјак*, Д. Ј. Филиповића, *Песме* Милана Ракића, *Целокућна дела* Војислава Илића-Млађег, *Филозофија у Горском вијеницу* и *Лучи микрокозма* Бранислава Петронијевића, *Шумадинке* Переши Г. Богдановића, *Девејстю* Џрећа Драгише Васића, *Поезија* Божидара Ковачевића, *Критике* Велибора Глигорића, *Песме Невиђеном* Јованке Хрваћанин, *Музика времена* Милана Вукасовића, *Сујони* Косте Н. Милутиновића и других.

Праву књижевну критику *Полећ* почиње да негује увођењем рубрике *Књижевни преглед*, где су штампани исцрпни прикази тек изашлих књига, у то време познатих писаца. Најплоднији критичар био је Синиша Пауновић, а своје критичке радове објавили су још и Марко Врањешевић, Дојчило Митровић и Часлав Никитовић.

Пишући приказ прве збирке песама Десанке Максимовић (*Песме*, Београд, 1924), Пауновић ласкавим речима, пуним хвале, закључује да се „с пуним правом може рећи, да су то стихови који лече, који исцељују душу у исто време, кад их и растужују.“ Истиче њихову искреност и јасноћу, као и нову форму: „Прво што пада у очи у овим песмама то је новина у форми. И чини ми се, да нећу ни мало погрешити кад кажем да је ова даровита песникиња успела да нађе најбољи пут за нову форму од свих поратних песника.“ Скреће пажњу на не-

колико песама, међу којима су на првом месту *Сирења* и *Чежња*.

Да је јасноћа дела главни критеријум пре-
ма коме Пауновић бира текст за приказ (са-
мим тим постају јасна и његова естетичка на-
чела), види се ако се обрати пажња на његово
приговарање модернистима у скоро свакој
критици да су неразумљиви. Анализирајући
стихове Десанке Максимовић, каже: „Јер то
нису стихови г. Т. Ујевића где морате да по не-
колико пута прочитате па да схватите сву та-
јанственост и дубину мисли, ни стихови г.
Растка Петровића где морате да тражите пи-
сца да вам објасни, ако мислите да вам што
остане после читања.“ Слично закључује и у
приказу књиге Светислава Шумаревића *Сто
једна сирена* (Београд, 1924): „Желети је да и
остали наши прозни писци на овакав начин
схватају поратни модернизам; модернизам бли-
зак животу, а не да пишу под видом модерни-
зма којекакве бургије, да би на тај начин сте-
кли глас књижевника, кад то нису могли
стварном вредношћу.“

Када је изашла из штампе Ујевићева
збирка песама *Колајна* (Београд, 1925), Паун-
овић, свестан значаја појављивања његовог
имена у *Полету*, пише приказ, али тако да
осим основних података о књизи, њеном тех-
ничком изгледу, броју песама, похвале издава-
чу Цвијановићу, који је „прво издавач књижар,
па онда трговац“, закључка „да је Ујевић бо-
гомдани песник, да је само свој и увек само
свој“, не даје никакву критику, већ, наводећи
две песме у целини, препушта оцену самим чи-
таоцима.

О књизи Густава Крклеца *Љубав љубица*
(Београд, 1926) Пауновић пише са пуно оду-
шевљења, хвалећи песникову истанчаност
осећања, музикалност стихова, као и техничку
опрему књиге „која је преко сваког очекивања
и просто за дивљење.“

Пауновић је написао и неколико потпуно негативних критика, попутто је изабрао дела која се не могу ни похвалити ни препоручити читаоцима. Једна од њих је драмско-епски спев *Xajdučki nerk* (Чачак, 1925), штампана у Чачку под псеудонимом „Ст. Горски“. Крајње негативно је оценио и стихове Станка Т. Митића *Сонетни ваја* (Београд, 1926), као и књигу *Плес нај разнином* (Велика Кикинда, 1926) Јована Поповића.

У *Књижевном прегледу* у последњем броју *Полећа* 1926. године објављен је приказ књиге Мата Вучетића *Les Torches* (Париз, 1925) из пера Часлава Никитовића, студента постдипломца из Париза, као и њеног хрватског издања под насловом *Буктићиње* (Загреб, 1925). Никитовић похвальује искреност, осећајност и неизвештачену лепоту песама, што је запазио и познати француски писац Анри Барбис, аутор предговора у књизи. Затим истиче податак да Вучетићева књига заслужује нарочиту пажњу стога што је писана на француском језику, „јер се мора признати да није лако писати песме ни на матерњем, а камоли на туђем језику, па још успети да се људима допадну, као што су се допале г. Барбису.“

Једини дужи критички приказ Дојчила Митровића објављен је у задњој свесци *Полећа*, којим је представљена збирка песама *Звонно слугиње* (Панчево, 1926) Александра Јаковљевића и истакнуто да књига „бриљира савршеном техничком опремом“, али „збирка својом вредности спада испод просечних.“

Eseji

У *Полећу* је објављено свега неколико књижевних есеја. Писали су их Милица Костић, Живан Митровић, Растко Пурић и Сава В. Ристановић.

Милица Костић размишља о стању духа у књижевним остварењима њених савременика и резигнирано закључује да влада мртво море, па у истоименом есеју (јануар 1926) жали за годинама непосредно после рата, које су биле „бурне, занесене одушевљењем и побуном младих срца“. Само неколико година касније све је нестало, „ни жари под спухлим пепелом“. Много се очекивало од часописа *Путеви и Сведочанства*, али њихова кратковекост је изневерила сва надања, док за *Misao* каже да је „давно било, као сан се памти, када је брујала као кошница младих и смелих мисли.“ Нема разумевања за писце који у својим књигама не саосећају довољно са обичним људима и њиховом свакодневицом. Можда је то зато што је „иза сваког човека који мисли по научљено уво иза сваке речи која се једрије каже по раскопчан катанац.“ Скреће пажњу на књигу *Og среће и og сна* Марка Ристића, која је „фина пребела књига, као нетакнута борама и трудом господска девојка. Одабране речи и стил, као научена љупкост такве девојке.“ Оваква књига нема поклонике код већине људи суочених са преживљавањем, „који од песника очекују поштовање и спас“. Зато Костићева закључује да „та бела кринска књига младог Ристића није за скрхана срца и потавнеле душе“.

Живан Митровић, анализирајући народну епску поезију и пишући о еманципацији жене, врло актуелној теми на почетку XX века, сматра да су народне песме најбоља слика народног живота и народне душе. Узимајући за пример јунаштво царице Милице и Мајке Југовића, пожртвованост и племенитост Косовске девојке, мудрост девојке која је надмудрила легендарног српског јунака Марка Краљевића и друге примере, Митровић закључује „да жене у народним песмама заузима видно и достојанствено место и да народне песме, у огром-

Милица Костић-Селем рођена је у Београду 1901. године. Сарађивала је у бројним листовима и часописима. Објавила је књиге песама *Кайи сунција и суза* (Београд, 1928) и *Сама ћог сунцијем* (Београд, 1939).

Драгомир Иконин рођен је 1883. године у Чачку, где је завршио основну школу и четири разреда гимназије. После завршене Учитељске школе у Јагодини 1903. године, службовао је као учитељ наредних шест година у Миланци код Иванчице и Лазаревцу. Женидба багатом девојком из Иванчице омогућила му је наставак школовања на универзитету у Цириху, где је завршио студије педагогије и психологије и докторирао крајем 1913. године. У Француској за време Првог светског рата издавао је и уређивао часопис *La Patrie Serbe*. По завршетку рата, Иконин се враћа у Београд и

ној већини, приказују српску жену као храбру, поштену, частолубиву, милосрдну и пуну појртвовања.“

Сава В. Ристановић у свом занимљивом есеју пише о новинама у српској поезији, које су после Првог светског рата резултирале појавом футуризма, експресионизма, зенитизма, дадаизма и других струја и праваца, битно различитих од дотадашњег схваташа поезије. Главна обележја нове поезије огледају се и у садржини и форми песама, за које Ристановић има разумевања, али се не слаже са потребом песника да се представљају сувишне несрћеним, да им је милија смрт од живота, да у њиховим песмама нема оптимизма, да негирају платонску, а величају физичку љубав и физички изглед жене, уносећи порнографске елементе и уздижући проститутке на место идеалне жене. У погледу форме, песме се одликују слободним стихом што доприноси разноврснијем ритму и лепоти песме. Тако су се песници упадљивије одвојили од народа који их не схвата. Ристановић закључује да би нова поезија била од веће вредности ако би била разумљивија, али је истовремено убеђен да ће време најбоље показати колико су те промене позитивне.

Иако тек матурант Чачанске гимназије, Растко Пурић пише текст о Дису са тачним биографским подацима и аналитичким погледом на његову поезију, коју сматра типичном за нову књижевност и вредном колико и дело Дучића, Ракића, Вељка Петровића и других талентованих песника.

Сава И. Николић, студент права у Београду, доставља *Полеју* у фебруару 1926. приказ књиге *Основи социологије* Жоржа Паланта, француског „мало познатог и мало оригиналног социолога – присталице идеалистичко-психолошке школе Г. Тарда, Ничеа и др.“⁸⁰ Књига је објављена годину дана раније у Београду у преводу Драгомира Иконића. Николи-

⁸⁰ Андија Стојковић, *Драгомир Иконин*, Зборник радова Народног музеја Чачак, бр. 3 (1972), стр. 72.

Ћев текст представља есеј, али не о књизи, што је наговестио да ће објавити у следећем броју, већ је то осуда политичких прилика у земљи, које често доводе до затварања креативних људи, као што је Иконић, будући да је он ту књигу превео у затвору. Николић пише о тамници као месту где је човек једино слободан, наспрот онима изван затвора, који живе привидно слободни, а нису свесни окова који су им наметнути. После таквог увода аутор истиче Иконићев рад као пример да човек на робији види више него онај са слободе, те стога, верујући да му је задатак да свима укаже на друштвене неправде, ради много на превођењу страних мислилаца. Похвално пише о преводу Палантове књиге, јер се то „од г. Иконића морало и очекивати ако се има у виду његов научни рад и језик којим се говори у месту његовог рођења – Чачку.“

Преводи

У *Полећу* је објављен мањи број преведених прилога, највише са француског (13), затим са руског (6) и само један са немачког језика.

Како је у време излажења овог часописа франкофилство у Србији било јако изражено, не чуде његови трагови и у *Полећу*, било да је писано о француским темама, или да је превођено са тог језика. Највише превода су дали Адам В. Василијевић и Драгољуб Милојевић.

Почев од првог броја 1924, Адам В. Василијевић је као матурант Чачанске гимназије објављивао преводе, у два броја одломке из дела Анатола Франса *Књига моћа пријатеља*, а затим у трећем и четвртом броју причу *Les monstres* од истог писца. Спремајући се за студије у Француској, Василијевић је нарочиту пажњу посветио учењу француског језика. Касније се није бавио превођењем.

добија запослење референта за наставу у Министарству просвете, а потом ради као професор Треће београдске гимназије, мада не задуго, пошто је његово коначно опредељење новинарство и политика. Тако је прешао пут од грађанске левичарске и завршио своју политичку каријеру као министар у влади Цветковић-Мачек 1941. године. После рата, на интервенцију Јаше Продановића, ослобођен је кривице. Умро је 1957. у Београду. Написао је своја сећања из времена проведеног у Француској, када је сву енергију улагао у припремање и штампање часописа *La Patrie Serbe*. Сарађивао је у листовима *Ogjek* и *Република*, превео са француског језика књиге *Основе социологије* Жоржа Паланта (1925) и *Дипломатска историја Европе*, књ. III (1933) Антоана Дебидура, а са енглеског више књига у едицији *Библиотека јавног права*.

Андреја Тјагнирјадно, избеглица из Русије, стигао је у Чачанску гимназију 10. августа 1922. године, после премештаја из Пирота. Из Чачка је на краће време био премештен у Врање (од 1. септембра до 18. новембра 1924), да би од тада непрекидно био у Чачку до 15. октобра 1931. године, када је премештен у Колашин и даље му се губи траг. У Чачку је спадао у контрактуалне наставнике (радио је под уговором), што је био случај са страним држављанима. За то време објавио је књигу *Збирка мајурских загајака из алгебре, планиметрије, стереометрије, тригонометрије и аналитике* (Чачак, 1931) и био власник листа *Чачански гласник*, који је излазио од 10. јула до 10. септембра 1931, укупно 11 бројева.

Драгољуб Милојевић, иначе зналаци француског језика, превео је и објавио у *Полету* крајем 1925. и почетком 1926. године неколико биографија из књиге *Византијске слике* познатог историчара византолога Шарла Дила, за које Георгије Острогорски каже да су „духовити, уметнички савршени есеји“, а за њиховог аутора да „мало има научника који су у тој мери унапредили византиске студије и дали тако јак потстрек раду других као Шарл Дил [...] Владајући суверено свим гранама византиске историје и историје уметности, Шарл Дил је имао дара и за историско приказивање и за егзактно, минуциозно испитивање.“⁸¹ При том је занимљив податак да су *Византијске слике I* и *II* објављене у Паризу 1925. односно 1927. године, а у Београду, у Српској књижевној задрузи 1927. и 1929, што значи да су читатеоци *Полета* били у прилици да се упознају са неким деловима из књига Шарла Дила пре него су оне објављене на српском језику у целини. Милојевић је превео приче: *Царићрај йод Византијом, Теофано, Живој једне империјорице у Византији* (у два наставка), *Ана Савојска жена Андronика III*.

У превођењу са француског огледала се и Анђелија Кнежевић, која је као матурант Чачанске гимназије превела одломак из *Петроградских вечери* Жозефа де Местра и под насловом *Летња ноћ на Неви* објавила у два наставка (бр. 5 и 6, 1924).

Било је и образовних тема преведених са француског језика, као што је текст *Рагијум и еволуција земље* (бр. 3-4, 1924), који је превео матурант Чачанске гимназије Влатко Богдановић. Овај ученик је takoђе и преводилац јединог текста са немачког језика, под насловом *Вештачка оргуља*, једне од изузетно лепих бајки немачког писца и лекара Рихарда фон Фолкмана, објављене у 7. броју 1924. године.

⁸¹ Георгије Острогорски, *Историја Византије*, Београд, 1969, стр. 27-28.

Поводом смрти Анатола Франса (1924) Јован Бл. Јовановић је за *Полет* написао подужи текст о животу и раду овог великана француске књижевности (бр. 2, 1924).

Са руског језика је мање превода. Брана Ј. Пешић, студент технике из Лесковца доставља 1925. песму *Ковачи* Џотра Филиповића Јакубовића, песника – борца за бољи народни живот, што се види и у овој песми.

Андирија Тјагнирјадно, предавач математике у Чачанској гимназији превео је за *Полет* две хумореске Аркадија Аверченка *Кучкини мемоари* и *Теорија Ајништајна и теорија Ползункова*, објављене у јунском броју 1925. године. Можда се могу наслутити разлози за превођење прича баш тог писца у чињеници да га је са преводиоцем спајала иста избегличка судбина и да је чачански професор њиховим објављивањем обележио смрт свог омиљеног писца из старе домовине. У прилог томе иде и подatak да је Тјагнирјадно објавио у *Веницу* превод Аверченкове хумореске *Крадљивац* годину дана касније и да се вишне не среће као преводилац у периодици.

Анђелија Лазаревић

Чишћуље

Занимљиво је да је Дојчило Митровић, вероватно по угледу на друге књижевне часописе, од последњег броја 1925. године увео објављивање вести о смрти познатих књижевника, без обзира што нису имали никакве везе са *Полетом* или угледних људи из чачанског краја. Топлим речима је обавестио читаоце о смрти двојице гучких свештеника – Неофита М. Симића који је умро августа 1925. и Филипа С. Мијатовића – шест месеци касније.

У размаку од двадесетак дана, у фебруару 1926. умрли су песник Драгутин Ј. Илић и књижевница и сликарка Анђелија Лазаревић.

Дирнут њиховом смрћу, Митровић је у броју 2-3 те године написао краће некрологе, наводећи Илићеву библиографију, а о кћерки Лазе Лазаревића је записао: „Тако смо и зле судбине да често и последњи изданци наших стarih књижевних породица нестају, изданци који су живели у традицији куће и следовали старијима. [...] Смрћу Лазаревићеве изгубило се много, јер ње је нестало када је требало највише да да напој литератури, када је на њој почела да ради са пуно смисла и успеха.“

Закључак

Дојчило Митровић је 1924. године, као ђак седмог разреда Гимназије у Чачку, уређивао *Полет* независно од литературне дружине којој је припадао и која је у својим правилима имала обавезу издавања ћачког листа, да би га идуће године потпуно одвојио од Гимназије и редакцију преселио у свој стан, од почетка се сам бринући о његовом финансирању.

Полет је од првобитног листа средњошколске омладине прерастао у књижевни часопис са амбицијама да по садржини и графичком изгледу буде равноправан са тада угледним књижевним гласилима у Србији. У томе је Митровићу много помагао Синиша Пауновић, тада студент у Београду, где је већ утирао свој пут будућег књижевника и новинара *Политике*. Дружећи се са многим познатим писцима и настојањем да од њих добије текстове за *Полет*, Пауновић је успео да обезбеди квалитетнији садржај чачанског часописа, који се тиме уздигао далеко изнад школског листа. Његовом заслугом у часопису сарађују историчар Јован Бл. Јовановић, лекар Љубомир Думић, али и књижевници Марко Врањешевић, Никола Мирковић, Радослав Драгутиновић, Густав Крkleц, Тин Ујевић, Десанка Максимовић и други аутори.

У *Полећу* су штампани чланци о темама карактеристичним и за друге часописе тога времена, као што су алхемија, хипнотизам, патриотизам и политика са моралног гледишта, педагошка стварност и историјске личности и догађаји. Најброжнији су књижевни прилози, међу којима поезија има предност. Иако часопис излази у време када су формирани нови књижевни правци (футуризам, зенитизам, експресионизам и други) који одликују модернистичку књижевност, за *Полећ* се не може рећи да излази из оквира традиционалистичког начина писања. Чак би се могло рећи да се критика у њему залаже управо за такав приступ литератури, пошто у појединим приказима аутори полемишу са носиоцима нових погледа. Дојчило Митровић, пишући о потреби поновног штампања песама Милорада Петровића Сельанчиће, истиче да је то важно „у времену залуталости у поезији“, супротстављајући тако новим књижевним тенденцијама једног песника који пише по угледу на народну лирику. Синиша Пауновић, аутор највећег броја критика у *Полећу*, опредељује се за разумљиве песме, као што је поезија Десанке Максимовић, а не оне „где морате тражити писца да вам [их] објасни.“ За њега је „модернизам близак животу, а не да [писци] пишу под видом модернизма којекакве бургије...“ Далеко помирљивији став према модерној књижевности има Сава В. Ристановић, који у свом есеју о одликама нове поезије улогу судије додељује будућем времену.

Прозу у *Полећу* пишу или млади аутори, послератни ђаци и студенти, чије приче одсликавају реални живот који их окружује, или су то учесници ратова, из којих потичу и њихове приче. Приповетке млађих аутора су често лирски обојене слике – идилични описи природе, емотивно доживљене љубавне приче или туђе несреће, док старији писци, причајући о

својим доживљајима из рата, пишу занимљиве приче са развијеном фабулом.

У часопису су објављивани и преводи, највише са француског, затим са руског и немачког језика. Преводиоци су били матуранти и професори Чачанског гимназије, од којих се нико касније није бавио превођењем. Објављени су преводи прозе и само једне песме.

И поред тога што је у *Полету* сарађивао велики број чачанских аутора – укупно 32 (25 ђака и 7 професора), чији радови чине 113 јединица библиографије часописа, што значи да је трећина аутора из Чачка написала близу половине радова, ипак се не може тврдити да је то био часопис искључиво локалног карактера, јер само девет јединица садрже локалне теме. Али, већина тих аутора престала је да пише са гашењем *Полета*, док су само четворица наставила да се баве књижевношћу – Синиша Пауновић и Синиша Кордић, којима објављивање радова у *Полету* и није био пресудан подстрек за даљи рад, као што је случај са Раствром Пурићем и Драгићем Р. Весковићем. Исто тако, сарадња у часопису била је значајна и за будући рад неких аутора ван Чачка, као што су Добривоје Каписазовић, Живко А. Спасић и Драгослав Тодоровић. Осталим сарадницима, угледним и познатим од раније, сарадња у *Полету* није много значила, а њихово учешће у часопису доприносило је само његовом угледу.

Према месту настанка, уређивачкој политици и сарадницима, *Полет* свакако није био часопис од кога се могло очекивати да буде поборник новинâ у начину писања, мада по неки стих, песма или прича одражавају утицај новог времена и погледа, али у целини, часопис се не одваја од многих који су далеко од авангардних гласила.

Библиографија
часописа *Полеј*

Периодика

1. ДРАГУТИНОВИЋ, Мирослав
Значај средњошколског часописа / М. Драгутиновић.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 6-7.
2. МИТРОВИЋ, Дојчило
Послератни листови у Чачку / Д. С. Митровић.⁸²
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 97-100.
3. МИТРОВИЋ, Дојчило
Отвара се претплата на III књигу „Полета“ / Ур.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 300.
4. МИТРОВИЋ, Дојчило
Комплет „Полета“ II књ. / Ур.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 300.
5. НАША реч / Уредништво.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 1.
6. ОД уредништва.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 9, 10 (1. јун 1924), стр. 16.
7. ЂУРЧИЋ, Александар
Омладински часопис : једно писмо / Марије.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 9-11.

Алхемија

8. ТОМИЋ, Раденко
Фабрикација злата / * * *.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 91-95.

⁸² У другој години излажења *Полета* на насловној страни реч „Година“ замењена је са „Књ.“, а датум те и следеће године садржи само месец и годину.

Хипнотизам

9. ДУМИЋ, Љубомир

О хипнози / Љубомир Думић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. [17]-25.

10. ТОМАШЕВИЋ, Лазар

Нешто о хипнотизму / Лазар Томашевић, учитељ.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 9, 10 (1. јун 1924), стр. 11-13.

Морал. Етика

11. ЈОВАНОВИЋ, Јован Бл.

Политички морал / Јов. Б. Јовановић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (10. јануар 1925), стр. 155-159.

12. МИТРОВИЋ, Дојчило

Патриотизам после рата / Д. Митровић.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 13-16.

13. МИТРОВИЋ, Живан

Проблем данашњице / Живан Митровић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. 25-28.

Социологија

14. НИКОЛИЋ, Сава И.

Ж. Палант : „Основи социологије“, превео др Драг. Д. Иконић / С. И. Николић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 97-99.

15. МИТРОВИЋ, Живан

Омладина и народна будућност / Живан Митровић.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (април 1924), стр. 12-14.

Насава. Образовање

16. АНЂЕЛИЋ, Татомир

О оцењивању ученика / Татомир Анђелић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 29-33.

17. ЈОВАНОВИЋ, Јован Бл.

Класично образовање / Јов. Јовановић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 51-54.

18. ПУРИЋ, Растко

Средњошколци / Р. Пурић.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 6-10.

Природа

19. МИТРОВИЋ, Драгослав С.

Рођење, живот и смрт наше земље / Драг. С. Митровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 121-129.

Хемија

20. УЛВИГ, Л.

Радијум и еволуција земље / Л. Улвиг ; превео са француског В. [Влатко] Богдановић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 107-121.

Штампаријство

21. КАРАЦИЋ, Стеван

О значају проналаска штампе / Стеван Каракић.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 14-15.

Манасији

22. КРЕЧКОВИЋ, Радомир

Манастир Благовештење под Кабларом / Рад. Кречковић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. 28-32.

23. ЖИВКОВИЋ, Благоје

Косовски храм / Благоје Живковић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 256-258.

Позориште

24. МИЛОШЕВИЋ, Момчило

Позориште у Чачку / cis.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 33-35.

Суорија. Игре

25. СЕЊОБОС, Шарл

Олимпијске игре / Шарл Сењобос ; [превео Драгољуб Милојевић].

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 101-107.

Немачка књижевносӣ. Приборе

26. ФОЛКМАН, Рихард фон

Вештакова оргуља / Р. Фолкман Леандер ; с немачког превео В. [Влатко] Б. [Богдановић].

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 4-6.

Француска књижевносӣ. Историја

27. ЈОВАНОВИЋ, Јован Бл.

Анатол Франс / Јов. Јовановић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 47-51.

Француска књижевносӣ. Роман

28. ФРАНС, Анатол

Књига муга пријатеља / Анатол Франс ; [превео] А. [Адам] В. В. [Василијевић].

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 12.

29. ФРАНС, Анатол

Књига муга пријатеља / Анатол Франс ; [превео] А. [Адам] В. В. [Василијевић].

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 11-12.

30. ФРАНС, Анатол

Les monstres / А. Франс ; [превео] А. [Адам] В. В. [Василијевић].

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 11-12.

31. ФРАНС, Анатол

Les monstres / А. Франс ; [превео] А. [Адам] В. В. [Василијевић].

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 11-12.

Француска књижевносӣ. Мемоари

32. МЕСТР, Жозеф де

Летња ноћ на Неви : (одломак из „Петроградских вечери“) / Жозеф де Местр ; прев. А. [Анђелија] Кнежевићева.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 11-12.

33. МЕСТР, Жозеф де

Летња ноћ на Неви : (одломак из „Петроградских вечери“) / Жозеф де Местр ; прев. А. [Анђелија] Кнежевићева.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 14-15.

Руска књижевносӣ. Поезија

34. ЈАКУБОВИЧ, Пјотр Филипович

Ковачи / П. Јакубович ; превео Брана Ј. Пешић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6, 7 (март 1925), стр. 184-186.

35. ПОСВЕЋЕНО „Гаруши“ / с руског К. Пантић учитељац.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 10-11.

Руска књижевносӣ. Анегдош

36. АВЕРЧЕНКО, Аркадије

Кучкини мемоари / Аркадије Аверченко ; [превео] с руског А. [Андреја] Тјагнијадно.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 241-243.

37. АВЕРЧЕНКО, Аркадије

Теорија Ајнштајна и теорија Ползункова / Аркадије Аверченко ; [превео] с руског А. [Андреја] Тјагнијадно.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 243-247.

Српска књижевносӣ. Криштића

38. БЕЛЕШКА / sim.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 16.
О часопису „Искра“.

39. ВЕСКОВИЋ, Драгић

Књиге / Д. В.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 116-117.

Садржи: А. Р. Боглић: „Песме“, књ. 1, Београд, 1926. г. ; Дар. М. Одовић-Јовановић: „Последње строфе“, Крагујевац, 1925. г. друго издање; Живко Ђ. Петковић: „Семијани и Балканско Полуострво“, Београд, 1926. ; Благоје Живковић: „Педагогика народне песме“, Календар „Село“, Београд, 1926.

40. ВРАЊЕШЕВИЋ, Марко

Наши писци на немачком / З.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. 44.

41. МИТРОВИЋ, Дојчило

Белешке / Д. М.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 35-36.

Садржи: „Филозофија у Горском вијенцу и Лучи микрокозми“ од Бранислава Петронијевића; „Руђин“ од Тургенјева ; „Жене и студенти“ Кларе Цеткин ; „Србљак“ Ђ. Ј. Филиповића ; „Песме“ Милана Ракића ; Целокупна дела Војислава Илића Млађег.

42. МИТРОВИЋ, Дојчило

Књижевне белешке / Д. С. М.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 67-68.

Садржи: Часопис „Једро“ ; „Шумадинке“ Периш Г. Богдановића ; „Жена и њене чари у социјалној и еротичкој борби“ Ф. К. Бакуле ; XXVII коло СКЗ.

43. МИТРОВИЋ, Дојчило

Нове књиге и листови / Д. С. М.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 164.

Adriaticus: Јадранско питање.

44. МИТРОВИЋ, Дојчило

Нове књиге и листови / Д. С. М.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 228.

Садржи: „Кроз живот“ Милана Вукасовића, издање С. Б. Џвијановића, Београд, 1925.

45. МИТРОВИЋ, Дојчило

Милорад М. Петровић : (1875-1921) / Д.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 248.

46. МИТРОВИЋ, Дојчило

Периша Г. Богдановић: „Отаџбинке“ (песме), Београд, 1925. / Д.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 299-300.

47. МИТРОВИЋ, Дојчило

Књиге и листови / Ур.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. 47-48.

Садржи: Драгиша Васић: „Деветсто трећа“ – мајски преврат, Београд, 1925. г. ; „Поезија“ Божидара Ковачевића, Београд, 1926. ; Никола Крстић: „Поводом уметности Синиште Кордића“, Београд, 1925. ; Велибор Глигорић: „Критике“, Београд, 1926. ; „Реч и слика“, месечни магазин, јануар 1926. ; „Књижевни Север“, јануар 1926, Суботица ; „Учитељски Подмладак“, јануар 1926, Ужице.

48. МИТРОВИЋ, Дојчило

Листови / Ур.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 117-118.

Садржи: „Српски Књижевни Гласник“, „Мисао“, „Буктиња“, „Воља“, „Књижевни Север“.

49. МИТРОВИЋ, Дојчило

Књиге и листови / Ур.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. 172-173.

Садржи: Урош Петровић: „За сваки дан“, Београд, 1926. г. издање С. Б. Цвијановића; Јованка Хрваћанин: „Песме Невиђеном“, Београд, 1926. год. ; Милан Вукасовић: „Музика времена“, Београд, 1926. год. ; Благоје Д. Марковић: „Амнезија и Емоција“, Чачак, 1926. год. ; К. Н. Милутиновић: „Сутони“, песме, Београд, 1926. год. изд. „Пријатељи књижевности“.

50. МИТРОВИЋ, Дојчило

Александар Јаковљевић: „Звоно слутње“, песме, Панчево, 1926. / Ур.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. 170-172.

51. НИКИТОВИЋ, Часлав

Mato Vučetić: „Buktinje“, Zagreb, tisak Jugoslavenskog Novinar-
skog d. d. u Zagrebu, 1925. / Ч. М. Никитовић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. 168-169.

52. ПАУНОВИЋ, Синиша

„Раскрница“ / С. П.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 35-36.

53. ПАУНОВИЋ, Синиша

„Песме“, Десанка Максимовић, издање књижаре С. Б. Цви-
јановића, Београд, 1924. год. / Синиша Пауновић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 63-67.

54. ПАУНОВИЋ, Синиша

„Сто једна страна“, Светислав Шумаревић, Београд, 1924.
год. / Синиша Пауновић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 129-132.

55. ПАУНОВИЋ, Синиша

Ст. Горски: „Хајдучки нерв“, драмски епски спев у 5 чинова,
Чачак 1925. / Синиша Пауновић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. 44-47.

56. ПАУНОВИЋ, Синиша

Тин Ујевић: „Колајна“, песме, издање С. Б. Цвијановића,
Београд, 1925. г. у одличној техничкој опреми. Цена 15 динара /
Синиша Пауновић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 95-97.

57. ПАУНОВИЋ, Синиша

Ст. Т. Митић: „Сонети ваја“, песме, Београд, 1926. г. Југо-
словенска библиотека 1 / Синиша Пауновић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 99-101.

58. ПАУНОВИЋ, Синиша

Јован Поповић: „Плес над празнином“, издање пишчево,
Велика Кикинда, 1926. год. / Синиша Пауновић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 101-102.

59. ПАУНОВИЋ, Синиша

Густав Крклен: „Љубав птица“, песме. Издање С. Б. Цвијановића. Цена 20 дин. Београд, 1926. год. / Синиша С. Пауновић. У: *Полет*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. 169-170.

60. ПУРИЋ, Раствко

Белешке / Р.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 15-16.

Садржи: Питигрили: „Појас невиности“; „Рефлекс младих“ ; Против пијанства.

61. ПУРИЋ, Раствко

Белешке / П.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 16.

Садржи: „Уметност и Неуметност“ Синише Љ. Кордића; „Наши и Странци“ Јаше Продановића ; „Шапутања“ Жарка Васиљевића ; „Рефлекс младих“.

Српска књижевносӣ. Поезија

62. АРСЕНИЈЕВИЋ, Милан

Илузије / М. Ж. А. мат.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 7-8.

63. БОГДАНОВИЋ, Периша Г.

Лумп у граду / Периша Богдановић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 46-47.

64. БОГДАНОВИЋ, Периша Г.

Јутро у октобру / Периша Богдановић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 85.

65. БОГДАНОВИЋ, Периша Г.

Груженка девојка / Периша Богдановић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 176-177.

Из нештампаних песама „Шумадинке“.

66. БОГДАНОВИЋ, Периша Г.

Зимска идила у пољу / Периша Г. Богдановић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 178-179.

67. БОГДАНОВИЋ, Периша Г.

Стара песма/ Периша Г. Богдановић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 254.

68. БОШКОВИЋ, Јован

У тамној ноћи --- / Јован Бошковић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 85-86.

69. ВЕСКОВИЋ, Драгић Р.

Отац : (на гробу свог јединца) / Драг. Весковић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 5-6.

70. ВЕСКОВИЋ, Драгић Р.

Моје стазе / Драгић Весковић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 186.

71. ВЕСКОВИЋ, Драгић Р.

У очекивању пролећа / Драгић Р. Весковић.
У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 123-124.
Бачки гласник.

72. ВЕСКОВИЋ, Драгић Р.

Усуд / Драгић Р. Весковић.
У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. [174].
Бачки гласник.

73. ВРАЊЕШЕВИЋ, Марко

Болани Дојчин / Марко Врањешевић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 8.

74. ВРАЊЕШЕВИЋ, Марко

Бол / Марко Врањешевић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 9 и 10 (1. јун 1924), стр. 1.

75. ВРАЊЕШЕВИЋ, Марко

Сутонска песма : 1921 / Марко Врањешевић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 79.

76. ВРАЊЕШЕВИЋ, Марко
Сат / Марко Врањешевић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. [15].
77. ВРАЧАР, Жарко
[Рећи ћу ти оно...] / Жарко Врачар учитељац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 5-6.
78. ГРЕТИ / Разбарушенко.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 1-11.
79. ДРАГУТИНОВИЋ, Радослав
Интимо / Радослав П. Драгутиновић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. [133].
80. ДРАГУТИНОВИЋ, Радослав
Умор / Радослав Драгутиновић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 247.
81. ДРАГУТИНОВИЋ, Радослав
Самоубилачка варијација / Радослав Драгутиновић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [69].
82. ЖИВКОВИЋ, Благоје
Две моје сестре / Благоје Живковић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [73].
83. ЕРДЕЉАНАЦ, Синиша
Рађање сунца / Синиша Ердељанац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 5.
84. ИВАНОВИЋ, Велимир
Зора на селу / Велимир Д. Ивановић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 255-256.
85. ИЛИЋ, Бранислав
Јесењи стихови / Бранислав Илић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 149-150.
86. ИЛИЋ, Предимир
Ноктирна / Венин – VII.

У: *Полећ.* – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 7-8.

87. ЈАЊИЋ, Исидор

[Ко зуби медузе] / Исидор В. Јањић.

У: *Полећ.* – Год. 2, бр. 5 (јануар 1924), стр. 146-147.

88. ЈАЊУШЕВИЋ, Милан

Гулама / М. Ј.

У: *Полећ.* – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр, 3-4.

89. ЈОВАНОВИЋ, Станија

Теби / С. Ј.

У: *Полећ.* – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 10.

90. КАПИСАЗОВИЋ, Добривоје С.

У здравље исте жене / Добривоје С. Каписазовић.

У: *Полећ.* – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 128.
Бачки кућак.

91. КОЖУЉ Иванов, Винко

Завет / Винко Кожуљ Иванов.

У: *Полећ.* – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), 17.

92. КОЖУЉ Иванов, Винко

Прелудиј / Винко Кожуљ Иванов.

У: *Полећ.* – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), 86.

93. КОЖУЉ Иванов, Винко

Овертира / Винко Кожуљ Иванов.

У: *Полећ.* – Год. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 180.

94. КОРДИЋ, Синиша

Песма о свему – и о мени / Синиша Кордић.

У: *Полећ.* – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 69-72.

95. КРКЛЕЦ, Густав

Пролетња киша : (гротеска из циклуса О савременом човеку) / Густав Крклец.

У: *Полећ.* – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. [150].

96. ЛУКИЋ, Здравко
Изван града / Здравко Лукић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 127-128.
Бачки кућак.
97. М.
+ Алекси Шантићу / М.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 1.
98. МАКСИМОВИЋ, Десанка
Крај понора / Десанка Максимовић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. [14].
99. МИЛУТИНОВИЋ, Коста Н.
И опет певам / К. Н. Милутиновић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 126-127.
Бачки кућак.
100. МИРКОВИЋ, Никола
Акорд / Никола Мирковић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. [165].
101. МИРКОВИЋ, Никола
Сумња / Никола Мирковић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. [165].
102. МИРКОВИЋ, Никола
Поносна песма / Никола Мирковић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 250.
103. МИРКОВИЋ, Никола
Порука / Никола Мирковић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 251.
104. МИРКОВИЋ, Никола
Adagio/ Никола Мирковић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [70].
105. МИТРОВИЋ, Дојчило
Песма бола / Д. Митровић.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 5.

МАРИЈА ОРБОВИЋ

106. МИТРОВИЋ, Дојчило

Моја нада / Горски.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 8-9.

107. МИТРОВИЋ, Дојчило

Први осмех среће / Горски.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 6.
Из „Увелих нада“.

108. МИТРОВИЋ, Дојчило

[На све стране оком замућеним блудим] / Горски.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 7.

109. МИТРОВИЋ, Дојчило

Ко јеца? / Горски.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 10.

110. МИТРОВИЋ, Дојчило

У ноћи / Горски.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 1.

111. МИТРОВИЋ, Дојчило

У албум --- / Д. Горски.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 9 и 10 (1. јун 1924), стр. 8-9.

112. МИТРОВИЋ, Дојчило

Крунисање / Горски.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 1.

113. МИТРОВИЋ, Дојчило

Смех очију / Горски.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 44-45.

114. МИТРОВИЋ, Дојчило

Из „Сонета“ / Горски.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 81-82.

Садржи: „Серенада“; „Венчање успомена“; „Новембарски дрхтај“.

115. МИТРОВИЋ, Дојчило

Дани смрти / Горски.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 147.

116. МИТРОВИЋ, Дојчило

Велови бола / Д. С. Митровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 253.

117. МИТРОВИЋ, Рака А.

О, високи боре! / Радослав А. Митровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 184.

118. МИТРОВИЋ, Рака А.

Жеље / Радослав А. Митровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 254-255.

119. НИКОЛИЋ, Светолик

„Полету“ / С. В. Н. мат.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 5-6.

120. ОДОВИЋ-Јовановић, Даринка М.

Finale : своме недостојном супругу / Дар. М. Одовић-Јовановић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [72].

121. ПАВЛОВИЋ, Зора

Песма / Зора М. Павловић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [74]-75.

122. ПАУНОВИЋ, Синиша

Месечари / Син. Пауновић.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 5-6.

Д. Ј.

123. ПАУНОВИЋ, Синиша

Пастирева туга / С. Пауновић.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 1.

Г. Д. [Драгољуб] Милојевићу.

124. ПАУНОВИЋ, Синиша

Тугованка / Син. Пауновић.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 8-9.

125. ПАУНОВИЋ, Синиша
Крици у ноћи / Син. Пауновић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 9.
126. ПАУНОВИЋ, Синиша
Звонару --- / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 8-9.
127. ПАУНОВИЋ, Синиша
Душевни блуд / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 6.
128. ПАУНОВИЋ, Синиша
Савет / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 9 и 10 (1. јун 1924), стр. 10-11.
129. ПАУНОВИЋ, Синиша
Из циклуса „У краљевским шумама“ / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 13-14.
Љ. М.
130. ПАУНОВИЋ, Синиша
Ашикова љубав / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 1.
131. ПАУНОВИЋ, Синиша
Први пољубац / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 79.
132. ПАУНОВИЋ, Синиша
Сећање / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 80.
Г-ђини Зори Мак.
133. ПАУНОВИЋ, Синиша
Страх у свитање / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 83-85.
134. ПАУНОВИЋ, Синиша
Посланица / Синиша Пауновић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 252.

135. ПАУНОВИЋ, Синиша

По ноћи / Синиша Пауновић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. [16].

136. ПАУНОВИЋ, Синиша

Пролетња радост / Синиша С. Пауновић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. [152].

137. ПЕТРОВИЋ, Драги

О, хајд'мо у мирни гај --- / Драги Петровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 47.

138. ПЕТРОВИЋ, Живојин

Булке / Живојин Петровић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [119-122].

Садржи: „Буђење“ ; „Слутња“ ; „Ускрснуће“ ; „Јесен“ ; „Кишна песма“ ; „Акорди“ ; „Наивност“ ; „Свитање“ ; „Ноћ“ ; „Девојачка молба“.

Бачки гласник.

139. ПЕТРОВИЋ, Живојин

Плод / Живојин Петровић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. [174].

Бачки гласник.

140. ПЕТРОВИЋ, Милорад Сельанчица

Лето прође / Милорад М. Петровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 146.

Из нештампаних „Сельанчица“.

141. ПЕТРОВИЋ, Милорад Сельанчица

[Мељи, мељи Тимотије] / Милорад М. Петровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 249.

Из збирке „Сельаци“.

142. ПЕШИЋ, Брана Ј.

Некад и сад / Брана Ј. Пешинћ.

У: *Полет*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 1.

143. ПЕШИЋ, Брана Ј.

Да ли? / Брана Ј. Пешић.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 9 и 10 (1. јун 1924), стр. 7-8.

144. ПЛАЗИНИЋ, Милош С.

Утеша / Mis.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 10-11.

145. ПЛАЗИНИЋ, Милош С.

Без снаге / Милош Плазинић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 82-83.

146. ПЛАЗИНИЋ, Милош С.

Гробља : 1924 / Милош С. Плазинић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 148.

147. ПЛАЗИНИЋ, Милош С.

Храм / Милош С. Плазинић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 179-180.

148. ПЛАЗИНИЋ, Милош С.

Заптво ? / Милош С. Плазинић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 251-252.

149. ПЛАЗИНИЋ, Милош С.

Сусрет / Милош С. Плазинић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 253-254.

150. ПУРИЋ, Растко

Две увеле наде / Р. П. Златарац.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 4.

151. ПУРИЋ, Растко

Из ноћних строфа / П. З.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 8-9.

152. ПУРИЋ, Растко

Quo Vadimus? / Р. П. Златарац.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 8.

153. ПУРИЋ, Раствко
Пустош / Златарац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 1.
154. ПУРИЋ, Раствко
Венац жеља / Златарац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 9-10.
155. ПУРИЋ, Раствко
Пикулина / Р.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 9.
Из „Ноћних строфа“.
156. ПУРИЋ, Раствко
Обмана / П. З.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 4.
157. ПУРИЋ, Раствко
Посвећено стогодишњици рођења Бранка Радичевића / Р.
П. Златарац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 1.
158. ПУРИЋ, Раствко
Две сузе / Златарац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 9 и 10 (1. јун 1924), стр. 9.
159. ПУРИЋ, Раствко
[Данас је драга, туробан дан] / Раствко Пурић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 15.
160. ПУРИЋ, Раствко
Поноћница / Раствко Пурић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 87.
„Ноћне строфе“.
161. ПУРИЋ, Раствко
[Ове зоре ја бих плак'о] / Раствко С. Пурић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 183-184.
162. РИСТАНОВИЋ, Сава В.
Умрла је мајка --- / Сава В. Ристановић.

- У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 177.
163. РИСТАНОВИЋ, Сава В.
Усуд / Сава В. Ристановић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. [229].
164. РИСТАНОВИЋ, Сава В.
Хтео бих --- / Сава В. Ристановић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 230.
165. СПАСИЋ, Живко А.
Орач / Ж. А. Спасић.
У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. [151].
166. СТОЈАНОВИЋ, Мирко
Звоните! / М. Стојановић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 4-5.
167. СТОЈАНОВИЋ, Мирко
Дан плаче / М. Стојановић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 9.
168. ТОДОРОВИЋ, Војислав
О, кад би --- / Војислав Тодоровић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 15-16.
169. ТОДОРОВИЋ, Војислав
Пријатељу / Војислав Тодоровић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 16.
170. ТОДОРОВИЋ, Војислав
Елегија / Војислав Тодоровић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 45-46.
171. ТОДОРОВИЋ, Војислав
Успомене / Војислав Тодоровић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (јануар 1925), стр. 148-149.
172. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Некад у селу --- / Драгомир[!] Тодоровић Иљин.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 5.

173. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Онда ћу рећи / Д. Т. Иљин.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 1.
174. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Хтео бих да умрем --- / Д. Т. Иљин.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 10-11.
175. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Свако вече / Д. Т. Иљин.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 10.
176. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Неостварљиве илузије / Драгослав Тодоровић Иљин.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 7-8.
177. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Отиђи, драга! / Д. Тодоровић Иљин.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 7.
178. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Сеоски поштоноша / Д. Т. Иљин.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 16-17.
Из „Сеоских мотива“.
179. ТОДОРОВИЋ, Драгослав
Исповест / Драгослав Тодоровић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 186-187.
180. ЂУРЧИЋ, Станка
Последња реч / Ст. М. Ђурчићева.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 13.
181. УЈЕВИЋ, Тин
Старећи / Тин Ујевић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. [13].
182. УЈЕВИЋ, Тин
Козмичке руке / Тин Ујевић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (април 1926), стр. [149].

183. УНКОВИЋ, Алекса
Бела жена / Алекса Унковић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 123.
Бачки гласник.
184. УНКОВИЋ, Алекса
Песма у ноћи / Алекса Унковић.
У: Полет. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. 175.
Бачки гласник.
185. ФИЛИПОВИЋ, Веселин
Стих бола / Веселин Филиповић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (јануар 1925), стр. 87-88.
186. ХАЦИПОПОВИЋ, Александар
Из „мога живота“ / [Александар Хаципоповић].
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 10.
Песма је штампана непотписана.
187. ХАЦИПОПОВИЋ, Александар
Презирим --- / м.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 4.
188. ШАНТИЋ, Милан С.
Кроз ноћ / Милан С. Шантић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [171].

Српска књижевносӣ. Проза

189. ДРАГИЋЕВИЋ, Душан
Ка сунцу / Душан Драгићевић
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. 175-176.
Бачки гласник.
190. ПУРИЋ, Растко
Три беле ноћи / Р. П. Златарац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 2-8.
Досијојевском.
191. ТОДОРОВИЋ, Војислав
Живот / Вој. Тодоровић

У: *Полећ. – Год. 1, бр. 4* (1. март 1924), стр. 8-9.

Српска књижевносӣ. Роман

192. ШУМАРЕВИЋ, Светислав

Риђа у министарству : најновији роман г. Светислава Шумаревића.

У: *Полећ. – Књ. 2, бр. 3 и 4* (децембар 1924), стр. 72-78.

Српска књижевносӣ. Приповећка

193. АЛЕКСИЋ, Живојин Гл.

Из ропства / Живојин Гл. Алексић.

У: *Полећ. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10* (јун 1925), стр. 230-236.

Посвећено сени Драг. Ђокића, наст. иртишња Краљ. Гимн.

194. АЛЕКСИЋ, Живојин Гл.

Последњи / Живојин Гл. Алексић.

У: *Полећ. – Год. 3, бр. 1* (јануар 1926), стр. 1-12.

195. АЛЕКСИЋ, Живојин Гл.

Последњи 2 / Живојин Гл. Алексић.

У: *Полећ. – Год. 3, бр. 2 и 3* (фебруар-март 1926), стр. 51-64.

196. АЛЕКСИЋ, Живојин Гл.

Последњи : (крај) / Живојин Гл. Алексић.

У: *Полећ. – Год. 3, бр. 4* (април 1926), стр. 136-148.

197. ВУЈОВИЋ, Миодраг В.

У лову / Миодраг В. Вујовић.

У: *Полећ. – Књ. 2, бр. 6 и 7* (март 1925), стр. 181-183.

198. МИЛОЈЕВИЋ, Драгољуб

Због крсног имена / Д. М.

У: *Полећ. – Год. 1, бр. 9 и 10* (1. јун 1924), стр. 2-7.

199. МИЛОЈЕВИЋ, Драгољуб

Козе из Космачи : (истинити догађај) / Б.

У: *Полећ. – Књ. 2, бр. 2* (октобар 1924), стр. 38-44.

200. МИТРОВИЋ, Дојчило
У чами / Горски
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 10-12.
201. МИТРОВИЋ, Дојчило
Сиромашак / Горски.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 5 (15. март 1924), стр. 2-4.
202. МИТРОВИЋ, Дојчило
Паланачки живот / Д. Митровић.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 166-176.
203. ПАВЛОВИЋ, Настас
Рањеник / Настас Павловић.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 6-8.
204. ПАУНОВИЋ, Синиша
Божа Кнежевић као благајник : анегдота / Синиша С. Пауновић.
У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 113-114.
205. ПЛАЗИНИЋ, Миодраг С.
Тајна / Миодраг С. Плазина.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 137-146.
206. ПЛАЗИНИЋ, Миодраг С.
У нови живот : цртица с пута / Миодраг С. Плазина.
У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 236-240.
207. ПУРИЋ, Драгомир
На повратку / Драг. Пурић.
У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 49-51.
208. ПУРИЋ, Драгомир
Најде / Драг. Пурић.
У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. [129]-136.
209. ПУРИЋ, Растко
У чекању / Р. П. Златарац.
У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 2-4.

210. ПУРИЋ, Растко
Споменици / Р. Пурић Златарац.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 8-13.
211. ПУРИЋ, Растко
Гаља / Растко С. Пурић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 134-137.
212. ПУРИЋ, Растко
Под Јавором 1877. / Растко С. Пурић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 64-68.
213. САВИЋ, Топлица
Тања / Топлица Њ. Савић.
У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 124-128.
Буби.
Бачки гласник.
214. ТОДОРОВИЋ, Војислав
Бас / Војислав Тодоровић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 2-12.
Д. Т. Иљину.
215. ЂИРИЋ, Миладин
Сирочићи / М. Ђ.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 1 (15. јануар 1924), стр. 2-4.
Из „Сеоског венца“.
216. ЂИРИЋ, Миладин
Сирочићи / М. Ђирић.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 2 (1. фебруар 1924), стр. 2-5.
Из „Сеоских венаца“.
217. ЂИРИЋ, Миладин
Сирочићи / М. Ђирић.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 2-5.
Из „Сеоских венаца“.
218. ЂИРИЋ, Миладин
Сирочићи / М. Ђ.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 4 (1. март 1924), стр. 2-3.

МАРИЈА ОРБОВИЋ

219. ШТАВЉАНИН, Велимир

Једно јутро у лову / В. Б. Штављанин.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 3 (15. фебруар 1924), стр. 6-9.

Српска књижевносӣ. Есеј

220. БАБИЋ, Јован Ј.

Алкохолизам у нашој књижевности / Јован Ј. Бабић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 187-192.

221. ЈОАВНОВИЋ, Јован Бл.

Три Ненадовића : историјско књижевни есеј Душана С. Ни-
колајевића / Ј. Бл. Ј.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 298-299.

222. КОСТИЋ, Милица

Мртво море / Милица Костић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. 42-43.

223. МИТРОВИЋ, Живан

Жена у народној поезији / Живан Митровић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. [76]-83.

224. ПУРИЋ, Растко

Владислав Петковић-Dis / Растко Пурић.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 9 и 10 (1. јун 1924), стр. 14-16.

225. РИСТАНОВИЋ, Сава В.

Наша нова поезија / Сава В. Ристановић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 150-155.

Српска књижевносӣ. Писма

226. МИЛОЈЕВИЋ, Драгољуб

Кроз Албанију на Јадранско море 1912. год. / Д. М.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 7 (15. април 1924), стр. 11-13.

227. МИЛОЈЕВИЋ, Драгољуб

Кроз Албанију на Јадранско море 1912. год. / Д. М.

У: *Полеј*. – Год. 1, бр. 8 (1. мај 1924), стр. 2-6.

Српска књижевносӣ. Дневници

228. КОЖУЉ, Винко Иванов

Bon principio / Винко Кожуљ Иванов.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1925), стр. 162-164.

Проучавање локалишћа

229. КРЕЧКОВИЋ, Радомир

О прошлости Чачка / Рад. Кречковић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 263-298.

230. МИТРОВИЋ, Драгослав С.

Чачак и чачанска котлина / Драгослав С. Митровић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 212-228.

Биографије

231. Дил, Шарл

Теофано / Charles Diehl ; превесо са француског Драгольуб
Милојевић.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 6 и 7 (март 1925), стр. 193-211.

232. Дил, Шарл

Живот једне императорице у Византији / Шарл Дил ; превео
Драг. Милојевић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 1 (јануар 1926), стр. 32-41.

233. Дил, Шарл

Живот једне императорице у Византији (2) / Шарл Дил ;
превео Драг. Милојевић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 83-91.

234. Дил, Шарл

Ана Савојска жена Андроника III / Шарл Дил ; превео Драг.
Милојевић.

У: *Полет*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. 160-168.

235. КОЖУЉ, Винко Иванов

Дарвин / Винко Иванов Кожуљ.

У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 17-22.

МАРИЈА ОРБОВИЋ

236. КОЖУЉ, Винко Иванов

Дарвин / Винко Иванов Кожуљ.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 2 (октобар 1924), стр. 54-63.

237. МИТРОВИЋ, Дојчило

Читуља : + Неофит М. Симић, гучки свештеник / Д.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 300.

238. МИТРОВИЋ, Дојчило

Читуља / Ур.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2. и 3. (фебруар-март 1926), стр. 114-115.

Садржи: Драгутин М. Илић; Анђелија Лазаревић; Филип С. Мијатовић.

Културна историја

239. Дил, Шарл

Цариград под Византијом / Шарл Дил ; [превео Драгољуб Милојевић].

У: *Полеј*. – Год. 2, бр. 1 (септембар 1924), стр. 23-29.

240. ЈОВАНОВИЋ, Јован Бл.

Културна историја и њени проблеми / Јов. Бл. Јовановић.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 4 (април 1926), стр. [153]-160.

Историја

241. ЈОВАНОВИЋ, Јован Бл.

Поглед на историју новог века / Јован Јовановић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 3 и 4 (децембар 1924), стр. 88-97.

242. ЈОВАНОВИЋ, Јован Бл.

Наполеонова војска : (одломак из дела „Наполеон I“) / Јован Б. Јовановић.

У: *Полеј*. – Књ. 2, бр. 8, 9 и 10 (јун 1925), стр. 258-263.

243. БАРАЋ, Сава

Врховној команди српске војске / Сава Дечанац, епископ жички.

У: *Полеј*. – Год. 3, бр. 2 и 3 (фебруар-март 1926), стр. 102-112.

244. МИЛОЈЕВИЋ, Драгољуб
Јакшићи.
У: *Полет*. – Год. 1, бр. 6 (1. април 1924), стр. 11-12.
245. МИЛОЈЕВИЋ, Драгољуб
Карађорђе и Милош / Драг. Милојевић.
У: *Полет*. – Књ. 2, бр. 5 (јануар 1924), стр. 159-162.

МАРИЈА ОРБОВИЋ

Именски регистар

Аверченко, Аркадије 36*, 37
Ајнштајн, Алберт 37
Алексић, Живојин Гл. 193-196
Анђелић, Татомир 16
Арсенијевић, Милан 62

Бабић, Јован Ј. 220
Бакула, Ф. К. 42
Бараћ, Сава 243
Богдановић, Влатко 20, 26
Богдановић, Периша Г. 42, 46,
63-67
Боглић, А. Р. 39
Бошковић, Јован 68

Василијевић, Адам 28-31
Васиљевић, Жарко 61
Васић, Драгиша 47
Весковић, Драгић 39, 69-72
Врањешевић, Марко 40, 73-76
Врачар, Жарко 40, 73-76
Вујовић, Миодраг В. 197
Вукасовић, Милан 44, 49
Вучетић, Мато 51

Глигорић, Велибор 47

Дарвин, Чарлс 235
Дил, Шарл 231-234, 239
Драгићевић, Душан 189
Драгутиновић, Мирослав 1
Драгутиновић, Радослав 79-81
Думић, Љубомир 9

Ердељанац Синиша 83

Живковић, Благоје 23, 39, 82

Ивановић, Велимир 84
Илић, Бранислав 85
Илић, Војислав Мл. 41
Илић, Драгутин Ј. 238
Илић, Предимир 86
Иконић, Драгомир 14
Јаковљевић, Александар 50
Јакубович, Пјотр Филиповић
34
Јањић, Исидор 87
Јањушевић, Милан 88
Јовановић, Јован Бл. 11, 17, 27,
221, 240-242
Јовановић, Станија 89

Каписазовић, Добривоје С. 90
Караџић, Стеван 21
Кнежевић, Анђелија 32, 33
Ковачевић, Божидар 47
Кожуљ, Иванов, Винко 91-93,
228, 235, 236
Кордић, Синиша 47, 61, 94
Костић, Милица 222
Кречковић, Радомир 22, 229
Крклец, Густав 59, 95
Крстић, Никола 47

Лазаревић, Анђелија 238
Лукић, Здравко 96

* Број библиографске јединице.

МАРИЈА ОРБОВИЋ

Максимовић, Десанка 53, 98
Марковић, Благоје Д. 49
Мејстр, Жозеф де 238
Милошевић, Момчило 24
Милојевић, Драгољуб 123, 198, 199, 226, 227, 231-234, 239, 244, 245
Милутиновић, Коста Н. 49, 99
Мирковић, Никола 100-104
Митић, Станко Т. 57
Митровић, Дојчило 2, 3, 4, 12, 41-50, 105-116, 200-202, 237, 238
Митровић, Драгослав С. 19, 230
Митровић, Живан 13, 15, 223
Митровић, Рака А. 117, 118

Никитовић, Часлав 51
Николајевић, Душан С. 221
Николић, Сава И. 14
Николић, Свет. 119

Одовић-Јовановић, Даринка М. 39, 120

Павловић, Зора 121
Павловић, Настас 203
Павловић, Стеван 55
Палант, Ж. 14
Пантић, К. 35
Пауновић, Синиша 52-59, 122-136, 204
Петковић, Владислав Ђис 224
Петковић, Живко Д. 39
Петровић, Драги 137
Петровић, Живојин 138, 139
Петровић, Милорад Сељанчица 45, 140, 141
Петровић, Урош 49
Петронијевић, Бранислав 41
Пенчић, Брана Ј. 34, 142, 143
Питигрили 60

Плазинић, Милош С. 144-149
Плазина, Миодраг С. 205, 206
Ползунков 37
Поповић, Јован 58
Продановић, Јаша 61
Пурић, Драгомир 207, 208
Пурић, Раствко 18, 60, 61, 150-161, 190, 209-212, 224

Ракић, Милан 41
Ристановић, Сава В. 162-164, 225

Сава Дечанац в. Бараћ, Сава
Савић, Топлица 213
Сењобос, Шарл 25
Симић, Неофит М. 237
Спасић, Живко А. 165
Ст. Горски в. Павловић, Стеван
Стојановић, Мирко 166, 167

Тјагнирјадно, Андрија 36, 37
Тодоровић, Војислав 168-171, 191, 214
Тодоровић, Драгослав 172-179, 214
Томашевић, Лазар 10
Томић, Раденко 8
Тургењев, Иван 41

Ћирић, Миладин 215-218
Ћурчић, Александар 7
Ћурчић, Станка М. 180

Ујевић, Тин 56, 181, 182
Улвиг, Л. 20
Унковић, Алекса 183, 184

Филиповић, Веселин 185
Филиповић, Д. Ј. 41
Фолкман, Рихард фон 26
Франс, Анатол 27-31

Хаџипоповић, Александар 186-
187
Хрваћанин, Јованка 49
Цеткин, Клара 41

Шантић, Алекса 41
Шантић, Милан С. 188
Штављанин, Велимир 219
Шумаревић, Светислав 54, 192

МАРИЈА ОРБОВИЋ

Регистар разрешених псеудонима и иницијала

- ***
- А. В. В. – Раденко Томић
 - Б. – Адам В. Василијевић
 - В. Б. – Драголуб Милојевић
 - Венин VII – Влатко Богдановић
 - Горски – Предимир Илић
 - Д. – Дојчило Митровић
 - Д. В. – Дојчило Митровић
 - Д. М. – Драгић Весковић
 - Д. М. – Драголуб Милојевић
 - Д. Горски – Дојчило Митровић
 - Д. С. М. – Дојчило Митровић
 - Д. Т. Иљин – Дојчило Митровић
 - Златарац – Драгољуб Тодоровић
 - Ј. Бл. Ј. – Растко Пурић
 - М. Ј. – Јован Бл. Јовановић
 - М. Ђ. – Милан Јањушевић
 - М. Ж. А. мат. – Миладин Ђирић
 - Марије – Милан Ж. Арсенијевић, матурант
 - П. – Александар Ђурчић
 - П. З. – Растко Пурић
 - П. Златарац – Растко Пурић
 - Р. – Растко Пурић
 - Р. П. Златарац – Растко Пурић
 - Р. Фолкман Леандер – Рихард фон Фолкман
 - С. В. Н. мат. – Светолик Николић,
матурант
 - С. Ј. – Станија Јовановић
 - С. П. – Синиша Пауновић
 - Ст. Горски – Стеван Павловић
 - Ур. – Дојчило Митровић
 - cis – Момчило Милошевић
 - m – Александар Хаџипоповић
 - mis – Милош С. Плазинић
 - Z – Марко Врањешевић

МАРИЈА ОРБОВИЋ

САДРЖАЈ

Омладинска периодика	7
Ђачки листови у Чачку	9
<i>Седмак</i>	18
<i>Максим</i>	23
<i>Полеј</i>	27
Архива <i>Полеја</i>	34
Записници	35
Администрација	42
Деловодник примљених радова	48
Псеудоними	49
Преписка	57
Улога Синише Пауновића	59
Тин Јевић и <i>Полеј</i>	63
Повереници и сарадници	72
Чачанске Паризлије	84
Сарадња са књижарама и другим часописима	90
Гашење <i>Полеја</i>	95
ПОПУЛАРНА НАУКА	103
Образовне теме	105
О чачанским темама	109
<i>Штампа</i>	109
<i>Позоришће</i>	111
<i>О љубави и срећи Чачка</i>	115
КЊИЖЕВНИ ПРИЛОЗИ	119
<i>Поезија</i>	121
<i>Проза</i>	145
<i>Књижевна критика</i>	152
<i>Есеји</i>	156
<i>Преводи</i>	159
<i>Читбуље</i>	161
<i>Закључак</i>	162
БИБЛИОГРАФИЈА ЧАСОПИСА ПОЛЕТ	165
Именски регистар	197
Регистар разрешених псеудонима и иницијала	201

Марија Орбовић
ПОЛЕТ
(1924-1926)

Издавач
Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис“ – Чачак
www.cacak-dis.rs
E-mail: biblioteka@cacak-dis.rs

За издавача
Даница Оташевић, директор

Штампа
Графика Јуреш – Чачак

Тираж
300

ISBN 978-86-83375-49-3

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

050.488ПОЛЕТ
014.3:82ПОЛЕТ

ОРБОВИЋ, Марија, 1948-

Полет : (1924-1926) / Марија Орбовић. - Чачак : Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“, 2009 (Чачак : Јуреш). - 173 стр. : илустр. ; 22 см. - (Едиција Завичајна библиографија ; 16)

Тираж 300. - Регистри.

ISBN 978-86-83375-49-3

а) Полет (часопис) б) Полет (часопис) - Библиографије
COBISS.SR - ID 171983628

ПОЛЕТ (1924-1926)